

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΣΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

Όνοματεπώνυμο: Ελένη Κρεμμύδα Α.Μ.: 10862
Επιβλέπων: κ Τσακίρης Δημήτρης (Καθηγητής)

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή μου κ Τσακίρη Δημήτρη, που με ενέπνευσε και με βοήθησε να υλοποιήσω την ενδιαφέρουσα αυτή πτυχιακή εργασία. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, τους συγγενείς και τους φίλους μου, για την πολύτιμη βοήθεια και ψυχολογική στήριξη και όλους τους/τις επιχειρηματίες που με βοήθησαν με τις απαντήσεις τους στην έρευνα μου.

ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Όλες οι προτάσεις οι οποίες παρουσιάζονται σε αυτό το κείμενο και οι οποίες ανήκουν σε άλλον αναγνωρίζονται από τα εισαγωγικά και υπάρχει η σαφής δήλωση του συγγραφέα. Τα υπόλοιπα αναγραφόμενα είναι επινόηση του γράφοντος ο οποίος φέρει και την καθολική ευθύνη για αυτό το κείμενο και δηλώνω υπεύθυνα ότι δεν υπάρχει λογοκλοπή σε αυτό το κείμενο.

Όνοματεπώνυμο

Ημερομηνία

Υπογραφή

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	2
Περιεχόμενα διαγραμμάτων και πινάκων	5
Πρόλογος.....	6
Λέξεις Κλειδιά.....	5
Abstract	7
Key Words.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο – ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	8
1.1 Επιχειρηματικότητα.....	8
1.2 Η συμβολή της γυναίκας στην επιχειρηματικότητα	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο – ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	10
2.1 Κίνητρα για επιχειρηματικότητα	10
2.2 Είδη επιχειρηματικότητας	11
2.3 Επιχειρηματίας	13
2.3.1 Χαρακτηριστικά επιχειρηματία	14
2.4 Επιχειρηματικότητα μέσω της παγκοσμιοποίησης.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	17
3.1 Ελληνική επιχειρηματικότητα	17
3.2 Η ελληνική επιχειρηματικότητα μέσα στην οικονομική κρίση 2011-2012.....	18
3.3 Η ελληνική επιχειρηματικότητα τα έτη 2012 – 2013	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο – ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	25
4.1 Ιστορική αναδρομή.....	25
4.2 Φεμινιστικό κίνημα	26
4.3 Ισότητα των δύο φύλων.....	28
4.4 Εκπαίδευση.....	28
4.5 Απασχόληση.....	31
4.6 Ανεργία.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο – ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	37
5.1 Οι ποσοτικοί δείκτες της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων των Ελληνίδων	37
5.1.1 Η εξέλιξη της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων των Ελληνίδων προ και μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης.....	38
5.1.2 Η ηλικιακή κατανομή των Ελληνίδων επιχειρηματιών.....	40
5.1.3 Ελληνίδες επιχειρηματίες και ένταση ανταγωνισμού.....	41
5.2 Εξέλιξη επιχειρηματικότητας καθιερωμένων Ελληνίδων επιχειρηματιών	42

5.3	Η εκπαίδευση και η μόρφωση της γυναίκας επιχειρηματία	43
5.3.1	Το εκπαιδευτικό επίπεδο των Ελληνίδων επιχειρηματιών	43
5.4	Φορείς, οργανισμοί και υπηρεσίες υποστήριξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας.....	45
5.5	Προγράμματα προς ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας	47
5.6	Προβλήματα των γυναικείων επιχειρήσεων.....	52
5.7	Γυναικείοι συνεταιρισμοί και τοπική ανάπτυξη.....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο – ΕΡΕΥΝΑ.....		55
6.1	Στόχος της έρευνας.....	55
6.2	Δείγμα.....	55
6.3	Χρόνος διεξαγωγής έρευνας.....	55
6.4	Μεθοδολογία δειγματοληπτικής έρευνας.....	55
6.5	Περιγραφή ερωτηματολογίου.....	56
6.6	Αποτελέσματα έρευνας	56
6.7	Επίλογος-Συμπεράσματα.....	66
Βιβλιογραφία.....		69
Παράρτημα.....		74

Περιεχόμενα διαγραμμάτων και πινάκων

- **Διάγραμμα 1:** Απόψεις των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων σχετικά με τη δυσκολία ίδρυσης μιας επιχείρησης το 2011 και το 2010 σελ.: 19
- **Διάγραμμα 2:** Εξέλιξη βαθμού δυσκολίας ίδρυσης επιχείρησης 2009- 2011 σελ.: 19
- **Διάγραμμα 3:** Απόψεις των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων διαφορετικών σταδίων σχετικά με τη δυσκολία ανάπτυξης μιας επιχείρησης το 2011 και το 2010 σελ.: 20
- **Διάγραμμα 4:** Εξέλιξη βαθμού δυσκολίας ανάπτυξης επιχείρησης 2009- 2011 σελ.: 20
- **Διάγραμμα 5:** Ποια ήταν η επίδραση της κρίσης στην αναγνώριση επιχειρηματικών ευκαιριών το 2011 και το 2010 στην Ελλάδα σελ.: 21
- **Διάγραμμα 6:** Εξέλιξη του ποσοστού όσων δηλώνουν ότι υπάρχουν περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος σελ.: 21
- **Διάγραμμα 7:** Ποσοστό γυναικών για επαγγέλματα που τα θεωρούν «αμιγώς αντρικά» σελ.: 30
- **Διάγραμμα 8:** Ποσοστό γυναικών για επαγγέλματα που τα θεωρούν «γυναικεία» σελ.: 30
- **Διάγραμμα 9:** Δείκτες απασχόλησης γυναικείου και αντρικού πληθυσμού σελ.: 32
- **Διάγραμμα 10:** Συνολική απασχόληση/γυναικεία απασχόληση στην Ελλάδα σελ.: 33
- **Διάγραμμα 11:** Ποσοστό(%) ανεργίας σελ.: 34
- **Διάγραμμα 12:** Ανεργία (%) κατά φύλο και ομάδες ηλικιών σελ.: 34
- **Διάγραμμα 13:** Ανεργία (%) κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης σελ.: 36
- **Διάγραμμα 14:** Ποσοστό ανεργίας στον νομό Αρκαδίας σελ.: 36
- **Διάγραμμα 15:** Ποσοστιαία κατανομή επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ανά φύλο στην Ελλάδα για το 2012 σελ.:38
- **Διάγραμμα 16:** Διαχρονική εξέλιξη κατανομής επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά φύλο σελ.:39
- **Διάγραμμα 17:** Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά πληθυσμό σελ.:39
- **Διάγραμμα 18:** Ηλικιακή κατανομή επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά φύλο σελ.:40
- **Διάγραμμα 19:** Ένταση ανταγωνισμού και επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων κατά φύλο σελ.:42
- **Διάγραμμα 20:** Διαχρονική εξέλιξη καθιερωμένης επιχειρηματικότητας ανά φύλο σελ.:43
- **Διάγραμμα 21:** Εκπαιδευτικό επίπεδο επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά φύλο σελ.:44

Πρόλογος

Η επιχειρηματικότητα - παραδοσιακά ένα ανδρικό «προσόν» - τα τελευταία χρόνια με τις κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές και με την αναβάθμιση του ρόλου της γυναίκας ως ισότιμο και ενεργό μέλος της κοινωνίας, αποκτά πεδίο ανάπτυξης και επέκτασης στο γυναικείο πληθυσμό.

Η μεγάλη συμβολή των:

- ΜΜΕ με τις συνεχείς αναφορές τους σε ανθρώπους – επιχειρηματίες οι οποίοι συμβάλλουν σημαντικά τόσο στην τοπική όσο και στην παγκόσμια οικονομία,
- της Ε.Ε που συνεισφέρει ουσιαστικά ώστε η επιχειρηματικότητα να ακμάζει συνεχώς, κάνοντας έρευνες για την εξέλιξη της και στηρίζοντας οικονομικά με χρηματοδοτούμενα προγράμματα τους νέους και καθιερωμένους επιχειρηματίες,

κατάφεραν να δώσουν πνοή και κίνητρα ώστε να ακμάσει η γυναικεία επιχειρηματικότητα.

Η αναγκαιότητα των υγιών κοινωνιών να στηρίζουν και να αναπτύξουν την γυναικεία επιχειρηματικότητα, ως επίσης, η ταύτιση μου σαν γυναίκα άνεργη, μέλος μιας μικρής κοινωνίας με μικρές δυνατότητες επαγγελματικής αποκατάστασης, του εκπαιδευτικού μου επιπέδου και της μικρής μα ουσιαστικής εμπλοκής στα πλαίσια της πρακτικής μου, σε χρηματοδοτούμενα προγράμματα για την γυναικεία επιχειρηματικότητα, έκαναν αναπόφευκτη για μένα τη μελέτη της γυναικείας επιχειρηματικότητας πανελλαδικά και τοπικά, ώστε να κατανοηθεί το μέγεθος, η σημαντικότητα όπως και η επίδραση της στην κοινωνία.

Αν στο πρώτο μισό του 20ου αιώνα οι γυναίκες έκαναν αισθητή την παρουσία τους στα κοινά, στο δεύτερο μισό, πραγματοποίησαν εντυπωσιακή είσοδο στον κόσμο της εκπαίδευσης και της εξειδικευμένης εργασίας.

Ο αιώνας που διανύουμε, φαίνεται πως είναι εκείνος κατά τον οποίο ασκούν και σημαντική εξουσία.

1

Λέξεις Κλειδιά

Επιχειρηματικότητα, γυναικεία επιχειρηματικότητα, νομός Αρκαδίας, προγράμματα, ανεργία

¹[http://www.eif.gov.cy/mlsi/dl/genderequality.nsf/All/4680982843D6AC32C22579A7002E1CAE/\\$file/%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%B1%20EPIXIRIMATIKOTHTA.pdf](http://www.eif.gov.cy/mlsi/dl/genderequality.nsf/All/4680982843D6AC32C22579A7002E1CAE/$file/%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%B1%20EPIXIRIMATIKOTHTA.pdf)

Abstract

Entrepreneurship –traditionally a male “qualification” – in recent years owing to social and economic reforms and by enhancing the role of women as equal and active member of society, acquires field for development and expansion in the female population.

The major contribution of:

- the media by constantly mentioning to entrepreneurs that significantly contribute both on local and global economy,
- European Union that helps considerably to this (entrepreneurship) to flourish constantly, doing research on the development and by supporting economically, through funded programs, new and established entrepreneurs,

managed to give an impetus and motivation to flourish women entrepreneurship.

The need of healthy communities to support and develop women entrepreneurship, also, my identification as an unemployed woman, member of a small village with little possibilities of vocational rehabilitation, my level of education and the short but meaningful involvement as a part of my internship, in funded programs in women entrepreneurship, made it inevitable for me to study this (women entrepreneurship) nationwide and locally in order to understand the size, significance and the effect in society.

Key Words

Entrepreneurship, women entrepreneurship, Arcadia region, programs, unemployment

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο – ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.1 Επιχειρηματικότητα

Στα σύγχρονα δυτικά κράτη, η επιχειρηματικότητα αποτελεί ένα από τους βασικότερους συντελεστές παραγωγής. Η παρούσα εργασία εστιάζει στην Ελληνική και δη στην γυναικεία επιχειρηματικότητα.

Η επιχειρηματικότητα αποτελεί νοοτροπία αλλά και πολυδιάστατη έννοια η οποία εμφανίζεται σε διάφορα επίπεδα αλλά και σε κάθε είδος οργάνωσης. Η επιχειρηματικότητα που συνδέεται με τη λειτουργία μιας επιχείρησης αναφέρεται στην ικανότητα ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας να αναγνωρίζει και να εκμεταλλεύεται διάφορες ευκαιρίες προκειμένου να επιτύχει οικονομικό όφελος ή οποιαδήποτε άλλη μορφή προστιθέμενης αξίας. Η έννοια της επιχειρηματικότητας αφορά τα άτομα, τις επιλογές και τις ενέργειες στις οποίες προβαίνουν κατά την εκκίνηση, την εξαγορά ή τη λειτουργία μιας επιχείρησης ή τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης στρατηγικών αποφάσεων.²

Όπως αναφέρει ο Ιωαννίδης (Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE 2009) στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της επιχειρηματικότητας. Αντίθετα, σε πολλές επιστημονικές εργασίες που έχουν δημοσιευθεί τα τελευταία χρόνια περιλαμβάνονται κάποιες φορές ολόκληρες λίστες με ορισμούς που έχουν προταθεί κατά καιρούς από επιφανείς οικονομολόγους και θεωρητικούς του management. Ο λόγος που εξηγεί αυτό το συνονθύλευμα ορισμών είναι σίγουρα ο πολυδιάστατος χαρακτήρας του επιχειρηματικού φαινομένου, με αποτέλεσμα ο κάθε ερευνητής να προτείνει εκείνο τον ορισμό που ο ίδιος κρίνει ότι θα τον βοηθήσει περισσότερο να προσεγγίσει εκείνες τις πλευρές του φαινομένου που τον ενδιαφέρουν.

Οι πιο γνωστοί ορισμοί για την επιχειρηματικότητα είναι:

- του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου (Global Entrepreneurship Monitor/ GEM) που διαπιστώνει *«Η κάθε προσπάθεια για δημιουργία νέας επιχείρησης ή νέας δραστηριότητας, όπως το ελεύθερο επάγγελμα, η δημιουργία ενός νέου επιχειρηματικού οργανισμού ή η επέκταση ήδη υπάρχουσας επιχείρησης, που γίνεται από έναν ιδιώτη, από ομάδες ιδιωτών ή από επιχειρήσεις που ήδη λειτουργούν»*,
- των Stevenson, Roberts & Grousbeck (1989)³ όπου «η διαδικασία δημιουργικής αξίας (δηλαδή, δημιουργία κάτι καινούργιου που έχει αξία για την αγορά και την κοινωνία),

² Οδηγός Επιχειρηματικότητας σε θέματα Καινοτόμων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων, σελ.:12

³ http://www.telecc.org/sites/default/files/entre_kakouris.pdf σελ.8

απασχολώντας μία σειρά πόρων, προκειμένου να είναι εφικτή η εκμετάλλευση των επιχειρηματικών ευκαιριών»,

- της επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όπου στην πράσινη Βίβλο (2003) προσεγγίζει «νοοτροπία και τρόπο δημιουργίας και ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας μέσω του συνδυασμού της ανάληψης του κινδύνου, της δημιουργικότητας και/ή της καινοτομίας με τη χρηστή διαχείριση στο πλαίσιο ενός νέου ή υφιστάμενου οργανισμού».

Η έννοια της επιχειρηματικότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με αυτή της τεχνογνωσίας και καινοτομίας, καθώς αποτελεί το μοχλό της ανάπτυξης της. Η επιχειρηματική προσπάθεια απαιτεί φυσικά επένδυση χρόνου, προσπάθειας καθώς και την κατανόηση της έννοιας των ρίσκων (Σ.Βλάχος).

1.2 Η συμβολή της γυναίκας στην επιχειρηματικότητα

Για να κατανοηθεί η συμβολή της γυναίκας στην επιχειρηματικότητα, πρέπει να καταστεί κοινή συνείδηση όλων ότι οι γυναίκες αποτελούν ενεργό και δυναμικό πυρήνα της κοινωνίας και συνεπώς η οικονομική τους ανέλιξη αποτελεί μέρος της εν γένει οικονομικής ισχυροποίησης των τοπικών κοινωνιών.

Σύμφωνα με το άρθρο του κ. Π. Κωνσταντινίδη, συντονιστή LEADER της Αναπτυξιακής Κιλκίς (ΑΝ.ΚΙ) Ανώνυμη Εταιρεία Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Α.Ε.Ο.Τ.Α.), «πρέπει να είναι από όλους αποδεκτό ότι η ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας αποτελεί βασικό μοχλό οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής εξέλιξης. Το θέμα είναι επίκαιρο όσο ποτέ για τη μελλοντική πορεία της οικονομίας, καθώς έχουν ωριμάσει πλέον οι συνθήκες για την πιο ενεργό επιχειρηματική δραστηριοποίηση των γυναικών. Η τόνωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την άσκηση μιας πραγματικά αναπτυξιακής οικονομικής πολιτικής που στηρίζει ενεργά την απασχόληση. Η γυναίκα σήμερα έχει ενισχύσει το ρόλο της στο κοινωνικό σύνολο. Στηρίζεται στις δυνάμεις της, βγαίνει από την απομόνωση, συνδυάζει περισσότερο αποτελεσματικά την οικογένεια με την καριέρα. Ταυτόχρονα, ενισχύει σε σημαντικό βαθμό την παραγωγική δυνατότητα της οικονομίας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο – ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Προκειμένου η σύγχρονη οικονομία να γίνει ανταγωνιστική και να έχει ένα δυναμικό χαρακτήρα, χρειάζεται την επιχειρηματικότητα να λειτουργεί και να καθορίζει καταλυτικά την εξέλιξή της. Αποτελεί δε τον μοχλό εκκίνησης ώστε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, να απελευθερώσει το ανθρώπινο δυναμικό, να αξιοποιήσει τους υψηλά καταρτισμένους νέους σε ανθρώπινο δυναμικό μετατρέποντας τις νέες ιδέες σε επιτυχημένες προσπάθειες, καινοτόμες δράσεις και συσσώρευση νέας γνώσης.

2.1 Κίνητρα για επιχειρηματικότητα

Ένας εργαζόμενος/η μπορεί να κατευθυνθεί στην επιχειρηματικότητα για πολλούς και ποικίλους λόγους. Αυτοί οι λόγοι έχουν τις περισσότερες φορές σχέση με την φιλοδοξία του /της, τις απαιτήσεις και τα κίνητρα. Τα κυριότερα είναι τα εξής:⁴

- Το κέρδος

Το κέρδος είναι ίσως το σπουδαιότερο κίνητρο. Ο/η επιχειρηματίας προσδοκά μια απόδοση της επένδυσης που θα τον/την ανταμείψει ικανοποιητικά για τους κινδύνους και τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει στην επιχειρηματική του/της δραστηριότητα.

- Η ανεξαρτησία

Είναι πολύ συνηθισμένες οι φράσεις «θέλω να είμαι αφεντικό του εαυτού μου» ή «δεν θέλω κανέναν πάνω από το κεφάλι μου». Η ελευθερία για ανεξάρτητη εργασία είναι ανταμοιβή και κίνητρο της επιχειρηματικότητας.

- Η προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη

Για να αναπτυχθεί μια επιχείρηση πρέπει πρώτα να φροντίσει ο/η επιχειρηματίας για την προσωπική του/της ανάπτυξη. Να μπορεί να ανταπεξέρχεται στο ρίσκο, στο στρες, στην αβεβαιότητα. Πολλοί/ες γίνονται επιχειρηματίες για να βιώσουν το αίσθημα της προσωπικής ανάπτυξης και αυτό-ολοκλήρωσης, που απορρέει από μια ολοκληρωμένη και σωστή επιχείρηση.

- Η εναλλακτική επιλογή σε μια μη ικανοποιητική εργασία

Πολλοί/ες επιχειρηματίες ήταν στελέχη ή εργαζόμενοι/ες σε άλλες επιχειρήσεις στο παρελθόν. Κάποια στιγμή είτε δεν τους/τις κάλυπτε η εργασία τους, είτε δεν είχαν προοπτικές εξέλιξης, είτε

⁴ Διδακτικό Υλικό για την Επιχειρηματικότητα Ι, Δρ. Βαγής Σαμαθρακής, Καθηγητής Δρ. Χρήστος Σαρμανιώτης, Αν. Καθηγητής Δρ. Αθανάσιος Μπελίδης, Επ. Καθηγητής Δρ. Παντελής Κυρμιζογλου, Αν. Καθηγητής Δρ. Ειρήνη Τηλικίδου, Αν. Καθηγήτρια (Θεσσαλονίκη 2003)

δημιούργησαν μια επιχείρηση ως δεύτερη δουλειά και όταν διαπίστωσαν ότι πηγαίνουν καλά εγκατέλειψαν την μισθωτή εργασία και ασχολήθηκαν αποκλειστικά με την δική τους επιχείρηση.

2.2 Είδη επιχειρηματικότητας

Καταρχάς υπάρχει ένας γενικός διαχωρισμός σύμφωνα με τον χρόνο δραστηριοποίησης ενός ατόμου με μια επιχείρηση. Βάσει αυτού έχουμε δύο είδη επιχειρηματικότητας (σε σχέση με τον χρόνο δραστηριοποίησης) που είναι: α) Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων και β) καθιερωμένη επιχειρηματικότητα.

➤ Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων είναι, όταν η έναρξη της επιχείρησης δεν έχει ξεπεράσει τα 3,5 έτη ή 42 μήνες. Στη παραπάνω συμπεριλαμβάνονται και η επίδοξη όπως και η νέα επιχειρηματικότητα.

Οι επίδοξοι/ες επιχειρηματίες είναι αυτοί που ξεκίνησαν προκαταρκτικές ενέργειες για την έναρξη μιας επιχείρησης και όσοι/ες έχουν προχωρήσει με την έναρξη της επιχείρησης και έχουν έναν κύκλο εργασιών αλλά όχι παραπάνω από τρεις μήνες. Οι νέοι/ες επιχειρηματίες είναι όσοι/ες είναι ιδιοκτήτες μιας επιχείρησης και έχουν κλείσει /καταγράψει έναν κύκλο εργασιών για τουλάχιστον τρεις αλλά όχι παραπάνω από 42 μήνες

➤ Καθιερωμένη επιχειρηματικότητα είναι, όσοι/ες είναι ιδιοκτήτες μιας επιχείρησης και έχουν ξεπεράσει τα 3,5 έτη ή 42 μήνες λειτουργίας

Παράλληλα υπάρχει και η κατηγοριοποίηση του είδους επιχειρηματικότητας βάσει των *ποιοτικών χαρακτηριστικών* της:

➤ Επιχειρηματικότητα ανάγκης⁵

Αναφέρεται στην περίπτωση όπου το άτομο ωθείται στην ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας λόγω έλλειψης άλλων επιλογών εργασίας, δυσαρέσκειας με την υπάρχουσα απασχόληση, φόβου για πιθανή απόλυση βραχυπρόθεσμα με στόχο απλώς τη διατήρηση του εισοδήματός του, το οποίο προφανώς «απειλείται» με συρρίκνωση

➤ Επιχειρηματικότητα ευκαιρίας⁶

⁵ Ιωαννίδης Σ. Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2012-2013 σελ.33

⁶ Βλ. στο ίδιο σελ.12

Αυτοί που εμπλέκονται σε επιχειρηματική δραστηριότητα αρχικών σταδίων οι οποίοι: (α) δηλώνουν ότι ασχολήθηκαν επιχειρηματικά με κίνητρο την αξιοποίηση μιας ευκαιρίας και όχι από την έλλειψη εναλλακτικών επιλογών απασχόλησης και β) δηλώνουν ότι βασική αιτία για να αξιοποιήσουν αυτή την ευκαιρία είναι η διάθεση εργασιακής ανεξαρτησίας ή η αύξηση του εισοδήματός τους και όχι απλώς η συντήρηση του εισοδήματός τους στα ίδια επίπεδα

➤ Νεανική επιχειρηματικότητα

Για να ενισχυθεί η επιχειρηματικότητα και συγκεκριμένα για να τεθούν φρέσκιες, νεανικές ιδέες ενισχύεται η επιχειρηματικότητα των νέων μέσω προγραμμάτων που αποσκοπούν στην ανάπτυξη, υποστήριξη και προώθηση της επιχειρηματικότητας. Τα προγράμματα αυτά διεξάγονται μέσω χρηματοδοτικών ενισχύσεων για τη δημιουργία νέων και βιώσιμων επιχειρήσεων.⁷

➤ Πράσινη επιχειρηματικότητα

Η επιχειρηματικότητα εκδηλώνεται και αναπτύσσεται σε διάφορους τομείς παραγωγής και με διάφορες μορφές, είτε για την παροχή μιας υπηρεσίας είτε για την παραγωγή, προώθηση και πώληση ενός προϊόντος ή αγαθού. Μια αναδυόμενη μορφή οικονομικής δραστηριότητας, που περιγράφεται με τον όρο «Πράσινη Επιχειρηματικότητα» είναι η επιχειρηματική δραστηριοποίηση που ενσωματώνει την προστασία του περιβάλλοντος στην καθημερινή αντίληψη και λειτουργία της.⁸

Η «Πράσινη Επιχειρηματικότητα», ειδικότερα, εστιάζεται στην κάλυψη δύο βασικών αναγκών των σύγχρονων πολιτών και κοινωνιών:⁹

α) στην ποιότητα της ζωής και

β) στη διατήρηση και την ήπια αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος.

Ο κανόνας που εφαρμόζεται από τις επιχειρήσεις που ενεργοποιούνται στην κατεύθυνση της Πράσινης Επιχειρηματικότητας είναι η προσαρμογή της παραγωγικής διαδικασίας της επιχείρησης σε φιλικές προς το περιβάλλον δράσεις και πρακτικές. Είναι δε απόλυτα φυσιολογικό οι επιχειρήσεις αυτές να επιδιώκουν την ενσωμάτωση κάθε καινοτομίας που θα προσδίδει συγκριτικό πλεονέκτημα στην επιχείρηση.

➤ Γυναικεία επιχειρηματικότητα

⁷ Γεωργαντά Ζωή Ανίκουλα, (2003), Επιχειρηματικότητα και καινοτομίες.

⁸ Μ. Χρηστάκης Πράσινη Επιχειρηματικότητα σελ.16

⁹ Βλ. Ζήσης, Ι. (2003). Πράσινο Επιχειρείν, Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, σ. 43.

Η εμπλοκή των γυναικών στην επιχειρηματική δραστηριότητα, ολοένα και περισσότερο αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια συντελώντας έτσι στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας. Οι γυναίκες, σε σχέση με τους άντρες προτιμούν την «επιχειρηματικότητα ανάγκης», κυρίως για βιοποριστικούς λόγους. Προτιμούν επαγγέλματα που είναι στον κλάδο των υπηρεσιών, το λιανικό εμπόριο και στον αγροτικό τομέα όπου μέσω των αγροτικών συνεταιρισμών επιδίδονται σε τομείς όπως αγροτουρισμός, κατασκευή και εμπορία προϊόντων σίτισης, διακόσμησης, πολιτιστικής κληρονομιάς κ.ά. και αυτό διότι νιώθουν πιο αποδεκτές σε ένα γυναικείο επαγγελματικό χώρο. Άλλοι λόγοι είναι ο συνδυασμός με τις οικογενειακές υποχρεώσεις των γυναικών όσον αφορά τον χρόνο και τον χώρο τους. Συνήθως το κεφάλαιο εκκίνησης είναι δικό τους ή των συγγενών, αποφεύγουν τις τράπεζες αποφεύγοντας να παίρνουν ρίσκο (Bock 2004, Weiler and Bernasek 2001, Brush 1992, Θεοδωρίδη 2007, Ζάβαλη 2007).¹⁰

Η επιχειρηματική διαδικασία στις γυναίκες παρουσιάζεται σε όλη την κλίμακα ηλικίας. Την πρωτεύουσα θέση κατέχει η ηλικία από 30 έως 45, ενώ ακολουθεί και εκείνη των μεγαλύτερων ηλικιών. Το επίπεδο εκπαίδευσης των γυναικών είναι υψηλότερο του στοιχειώδους γύρω στο 45%. Μεγάλος αριθμός γυναικών που εμπλέκονται σε επιχειρηματική δραστηριότητα, είχαν προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία σε οικογενειακή ή ξένη επιχείρηση, κάτι το οποίο επηρέασε σε ένα βαθμό και το κίνητρο τους ώστε να επιχειρήσουν οι ίδιες. Στις περισσότερες των περιπτώσεων η έδρα της επιχείρησης των γυναικών είναι η ίδια με εκείνη της διαμονής τους, πράγμα το οποίο καταδεικνύει την ανάγκη συγκερασμού εργασίας και οικογένειας.

Κατά τα τελευταία 10-15 χρόνια παρατηρείται έντονη στροφή των γυναικών σε νέους δυναμικούς τομείς παροχής υπηρεσιών όπως τουρισμός, κτηματομεσιτικά, διαφήμιση κ.ά. Παρά ταύτα η έλλειψη πληροφόρησης, η ανάγκη να ικανοποιεί τις υποχρεώσεις της απέναντι στην οικογένεια και κυρίως στα παιδιά, αποτελούν μια σειρά από παράγοντες που δυσκολεύουν την ζωή της γυναίκας και δεν της επιτρέπουν να διαθέτει τον απαιτούμενο χρόνο για σχετική ενημέρωση-πληροφόρηση μέσω των διαφόρων υπηρεσιών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό¹¹.

2.3 Επιχειρηματίας

Επιχειρηματίας είναι κάποιος/α που καινοτομεί και μιμείται δημιουργικά, συντονίζει τους παραγωγικούς συντελεστές και τις εργασίες που γίνονται στην επιχείρησή του/ης και παίρνει τις κρίσιμες αποφάσεις, αξιοποιεί και δημιουργεί με τις ειδικές γνώσεις που διαθέτει κάθε ευκαιρία κέρδους στην αγορά. Ο/Η επιχειρηματίας καινοτομεί με έναν από τους εξής τρόπους: α) δημιουργεί

¹⁰ Γυναικεία Επιχειρηματικότητα και τοπική ανάπτυξη, Γιδάρκου Ι. (2008), σελ.:3

¹¹ Θεοδωρίδη Ε. (2007) Γυναικεία Επιχειρηματικότητα. Μεταπτυχιακή εργασία στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ένα νέο ή καλύτερο προϊόν, β) χρησιμοποιεί νέες μεθόδους παραγωγής και οργάνωσης της επιχείρησης, γ) δημιουργεί μια νέα αγορά.¹²

Για την έννοια του/ης επιχειρηματία δεν υπάρχει κανείς κοινός αποδεκτός ορισμός. Σύμφωνα δε με το American Heritage Dictionary, ετυμολογικά η λέξη επιχειρηματίας είναι γαλλική (entreprendre) που εάν μεταφραστεί επί λέξει σημαίνει αναλαμβάνω (undertake). Ο/Η επιχειρηματίας είναι ένα άτομο που οργανώνει και λειτουργεί μια επιχείρηση και αναλαμβάνει τους κινδύνους της.¹³ Δηλαδή ξεκινάει από το τίποτα και «χτίζει» σιγά-σιγά την επιχείρησή του, και το πετυχαίνει με σκληρή δουλειά και δημιουργική φαντασία, αντιλαμβάνεται τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται ή δημιουργεί άλλες και έχει αίσθηση του κατάλληλου χρόνου δράσης. Άλλοι «ενδιαφέροντες» ορισμοί:

- «Ένα άτομο που ξεκινάει μια επιχείρηση ή επιχειρήσεις, αναλαμβάνοντας μεγάλους χρηματοοικονομικούς κινδύνους.» New Oxford Dictionary of English
- «Ο επιχειρηματίας είναι ένας ξεχωριστός άνθρωπος με ριζοσπαστικό τρόπο σκέψης.» και «Η ανατροπή της υπάρχουσας οικονομικής ισορροπίας με μια πράξη δημιουργικής καταστροφής ...και η δημιουργία κερδών από την νέα κατάσταση» Schumpeter
- «Ένας επιχειρηματίας που ασχολείται με τις συνήθειες δραστηριότητες της ζωής.» Marshall
- «...αυτός που αναλαμβάνει κινδύνους για τους οποίους δεν μπορεί να ασφαλιστεί...» Say

2.3.1 Χαρακτηριστικά επιχειρηματία

Η λειτουργία μιας επιχείρησης, προϋποθέτει ικανότητα διαχείρισης πολλών και ποικίλων καταστάσεων. Σημαίνοντα ρόλο, διαδραματίζει ο χαρακτήρας και η προσωπικότητα του/ης επιχειρηματία στην επιλογή του περιεχομένου της επιχείρησης την οποία θα ιδρύσει και θα διαχειρίζεται σε καθημερινή βάση. Οι επιδεξιότητες, η τεχνογνωσία και το ταλέντο καθορίζουν όχι μόνο την έναρξη μιας επιχείρησης αλλά και την συνεχή υποστήριξη και ανάπτυξή της. Κάποια προαπαιτούμενα γνωρίσματα που καλείται να συγκεντρώνει ένας/μια επιχειρηματίας προκειμένου να πετύχει είναι τα κάτωθι :

1. Εργατικότητα, ενεργητικότητα, ανεκτικότητα στις δυσχέρειες, σκληρή εργασία και να αντιλαμβάνεται τις αποτυχίες ως μαθήματα και όχι ως ήττα,
2. Διορατικότητα και ικανότητα ρεαλιστικού προγραμματισμού, να έχει σωστή κρίση, να εντοπίζει τις ευκαιρίες κέρδους και να τις προγραμματίζει σωστά, να βρίσκει εναλλακτικές λύσεις,

¹² Επιχειρηματικότητα & Δεοντολογία, Στυλιάδη Στέλλα, (2010) σελ.:3

¹³ <https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q=entrepreneur&submit.x=20&submit.y=27>

3. Προσαρμοστικότητα, υπομονή, συσπείρωση και ανοχή στις μεταβολές, να μπορεί να προσαρμόζεται στις υπάρχουσες συνθήκες, να αντιμετωπίζει την αβεβαιότητα και το στρες χωρίς να επηρεάζεται η εργασία και η ψυχολογία του/ης,
4. Προγραμματισμό, υπευθυνότητα και ειλικρίνεια, να αναλαμβάνει τις ευθύνες για τις πράξεις του/ης,
5. Ικανότητα καλής και σωστής επικοινωνίας, συνεργασία με συνεργάτες, πελάτες, επενδυτές (χειρισμός πολυποίκιλων διαπροσωπικών σχέσεων),
6. Ικανότητα στην οργάνωση και διοίκηση, να μπορεί να λειτουργεί σε πλαίσιο ομάδας και να ξέρει να διαχειρίζεται και να οργανώνει πόρους και ανθρώπινο δυναμικό, να αντιμετωπίζει μπερδεμένες καταστάσεις,
7. Να έχει κίνητρα-στόχους για την ανάπτυξη και την αναγνώριση της επιχείρησής του/ης,
8. Να διαθέτει ηγετικές ικανότητες, τόλμη και αποφασιστικότητα να μπορεί να εμπνεύσει, να μεταδώσει τις ιδέες του, το όραμά του/ης,
9. Να διέπεται από αξίες όπως συνεργασία, δικαιοσύνη, ισορροπία του περιβάλλοντος.

Ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό του/ης επίδοξο/ης-υφιστάμενου/ης επιχειρηματία είναι η στρατηγική σκέψη στην κατανόηση και αποτύπωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος που θα κινηθεί (ανταγωνισμός).

Η αξιολόγηση των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων από το καταναλωτικό κοινό, η οικονομική έκταση των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων καθώς και την ανάπτυξή τους, το αγοραστικό μερίδιο που κατέχουν οι ανταγωνιστικές επιχειρήσεις και η δυνατότητα τεχνολογικής εξέλιξης και καινοτομίας θα πρέπει να είναι θέματα προς εξέταση για έναν/μια επίδοξο/η ή υφιστάμενο/η επιχειρηματία για την ομαλή ένταξη – διατήρηση του/ης στο επιχειρηματικό περιβάλλον.¹⁴

Εν κατακλείδι, ο/η επιχειρηματίας ως άτομο και οι στόχοι τους οποίους θέτει, οι αναστολές και οι φόβοι του/ης, οι αρχές και οι αντιλήψεις του/ης, οι προσωπικοί περιορισμοί και το εν γένει ήθος του/ης καθορίζουν και το επίπεδο της επιτυχίας του/ης, λέξη κλειδί και συγχρόνως παγίδα αφού συχνά ο βαθμός επιτυχίας συνδέεται με το ύψος των χρημάτων. Ο/Η επιχειρηματίας στοχεύει στην εκπλήρωση των στόχων που έθεσε και οι οποίοι είναι συνάρτηση της προσωπικής του/ης θέσης και των συνθηκών που υπάρχουν στο στενότερο και ευρύτερο περιβάλλον.¹⁵

2.4 Επιχειρηματικότητα μέσω της παγκοσμιοποίησης

¹⁴ Η Ιδέα του Επιχειρείν, Δρ Παναγιώτης Ε. Καλδής, 2.Ανταγωνιστικότητα

¹⁵ Μο.Κ.Ε, ΤΕΙ Σερρών, Οδηγός ενός επιτυχημένου επιχειρηματία σελ.: 1-5

Η εποχή της παγκοσμιοποίησης επέφερε δραματικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων ανεξάρτητα από το μέγεθός τους, το αντικείμενό τους και το εύρος των δραστηριοτήτων τους. Κατά μία έννοια «η παγκοσμιοποίηση είναι μία διαδικασία αυξανόμενου ανοίγματος τόσο των παραδοσιακών όσο και των άυλων συνόρων, που αφορά τον χρόνο και τον χώρο, τα σύνορα κρατών και οικονομιών, βιομηχανίες και οργανισμούς, πολιτισμικά πρότυπα και αντιλήψεις της περιρρέουσας πραγματικότητας» (Parker, B. 1998).

Το αντίκτυπο της παγκοσμιοποίησης στις επιχειρήσεις θα αυξάνεται επιπλέον με το πέρασμα του χρόνου. Είναι σχεδόν βέβαιο πως πολυεθνικές εταιρίες θα καταλαμβάνουν όλο και μεγαλύτερα τμήματα της αγοράς. Έτσι οι περισσότερες παραδοσιακές επιχειρήσεις δεν θα μπορέσουν να παραμείνουν απρόσβλητες και θα απειληθεί ο ζωτικός τους χώρος. Μόνο όσες προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα θα έχουν τη δυνατότητα να διατηρήσουν το κοινό τους και να καρποφορήσουν μακροπρόθεσμα.¹⁶

¹⁶ Γ. Κακοσούλη, Ε. Κοντάκη και Ε. Τέμπου, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία: «Πώς μπορεί μία επιχείρηση να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής καινοτομίας.» σελ.:2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο – ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.1 Ελληνική επιχειρηματικότητα

Τα στοιχεία από πρόσφατες έρευνες υποδεικνύουν πως η επιχειρηματική δράση στην Ελλάδα υστερεί σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Στους Έλληνες φαντάζει δελεαστικότερη η σχέση εξαρτημένης εργασίας, παρά η αυτό-απασχόληση διότι η πλειονότητα των Ελλήνων εκτιμά πως τα διαθέσιμα κεφάλαια είναι περιορισμένα και πως υπάρχουν γραφειοκρατικές δυσκολίες.

Επιπρόσθετα, άλλοι ανασταλτικοί παράγοντες για την ανάπτυξη της ελληνικής επιχειρηματικότητας αποτελούν η έλλειψη οργάνωσης και ικανοποιητικού θεσμικού πλαισίου που διασφαλίζει την ομαλή πορεία της επιχείρησης, η έλλειψη πόρων χρηματοδότησης, η υψηλή φορολόγηση και η έλλειψη προστασίας των επενδυτών, η ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πνεύματος και των καινοτόμων ιδεών και επιχειρήσεων, η διάχυση της πληροφορίας, η έλλειψη της σωστής πληροφόρησης και κατεύθυνσης και η σύνδεση ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο και την επιχειρηματικότητα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκδώσει οδηγίες που αφορούν στην ανάπτυξη και ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πνεύματος και προτείνει την επαφή των νέων από τη σχολική ακόμα ηλικία με τις βασικές έννοιες της επιχειρηματικότητας. Υπάρχει επίσης η πρόταση για την εισαγωγή ειδικού μαθήματος επιχειρηματικότητας στα σχολεία, με συνεργασία των υπουργείων Ανάπτυξης και Παιδείας.¹⁷

Πέραν όμως της επαφής των νέων με την έννοια του επιχειρείν, πρέπει να διαμορφωθεί και μία γενικότερη πολιτική που να ευνοεί την επιχειρηματική ανάπτυξη. Σημεία κλειδιά είναι τα παρακάτω :

- Η μείωση της γραφειοκρατίας και η απλούστευση των απαιτούμενων διαδικασιών
- Η ενίσχυση της διαφάνειας των κρατικών προστατευτικών δομών προς τους επιχειρηματίες
- Η ενίσχυση της νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω χρηματοδότησης και οικονομικής διευκόλυνσης
- Η διασφάλιση του υγιούς ανταγωνισμού
- Η μείωση των φορολογικών συντελεστών
- Η ενθάρρυνση καινοτόμων ιδεών και επιχειρήσεων

¹⁷ Βλ. στο ίδιο, σελ.: 14 (Γιδαράκου Ι.(2008) III. Η σημασία της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα και τον υπόλοιπο κόσμο)

Παρά την τάση των Ελλήνων επιχειρηματιών να στρέφονται σε σίγουρες δραστηριότητες και να αποφεύγουν έτσι καινοτόμες ιδέες, με την εφαρμογή των παραπάνω είναι πιθανόν η τάση αυτή να αντιστραφεί.

Στις μέρες μας περισσότερο από ποτέ η επιχειρηματικότητα βρίσκεται στην πρώτη θέση της επικαιρότητας αφενός λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας και της γνώσης και αφ' ετέρου της οικονομικής κρίσης που βιώνουμε ως κοινωνία. Ωστόσο απαιτείται σταθερότητα και αξιοπιστία εκ μέρους της οικονομικής πολιτικής μιας χώρας ώστε να αυξηθεί και να βελτιωθεί ποιοτικά η επιχειρηματικότητα.

Εν κατακλείδι η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει την επιχειρηματικότητα με έναν αντιφατικό τρόπο. Από την μία μεριά οι Έλληνες/δες δέχονται ότι η επιχειρηματική δραστηριότητα είναι μια κοινωνικά αποδεκτή επαγγελματική επιλογή, επινοούν νέα εγχειρήματα έχοντας πίστη στις ικανότητές τους ταυτόχρονα όμως δεν αποδέχονται τις ενίοτε διαφορές στα επίπεδα εισοδήματος, δεν είναι διορατικοί/ές σε νέες, σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες ενώ διακατέχονται και από έντονο φόβο αποτυχίας.

3.2 Η ελληνική επιχειρηματικότητα μέσα στην οικονομική κρίση 2011-2012

Το ερευνητικό πρόγραμμα του Global Entrepreneurship Monitor, (GEM) ήδη από την αρχή της οικονομικής κρίσης συμπεριέλαβε στο σχετικό ερωτηματολόγιο με το οποίο γίνεται η έρευνα πληθυσμού σε όλες τις χώρες, τρία επιπλέον ερωτήματα :

1. Το κατά πόσον η ίδρυση μιας επιχείρησης ήταν δυσκολότερη το 2011 σε σχέση με το 2010
2. Η επίδραση της κρίσης στην ανάπτυξη μιας επιχείρησης
3. Η επίδραση της κρίσης στην αναγνώριση επιχειρηματικών ευκαιριών

Το πρώτο θέμα που εξετάζει το πρόγραμμα GEM είναι κατά πόσον την στιγμή που διεξάγεται η έρευνα, οι επιχειρηματίες κρίνουν τις δυσκολίες ίδρυσης νέας επιχείρησης να έχουν αυξηθεί ή μειωθεί σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Τα σχετικά δεδομένα για την ελληνική επιχειρηματικότητα τα οποία προέκυψαν από την έρευνα του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), εθνικού συνεργάτη του GEM παρουσιάζονται στα παρακάτω διαγράμματα στα οποία οι κατ' έτος απαντήσεις περιέχουν συγκριτικά στοιχεία σε σχέση με του προηγούμενου.

Διάγραμμα 1:

Απόψεις των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων σχετικά με τη δυσκολία ίδρυσης μιας επιχείρησης το 2011 (συγκριτικά με το 2010) και το 2010 (συγκριτικά με το 2009) (% θετικών απαντήσεων)

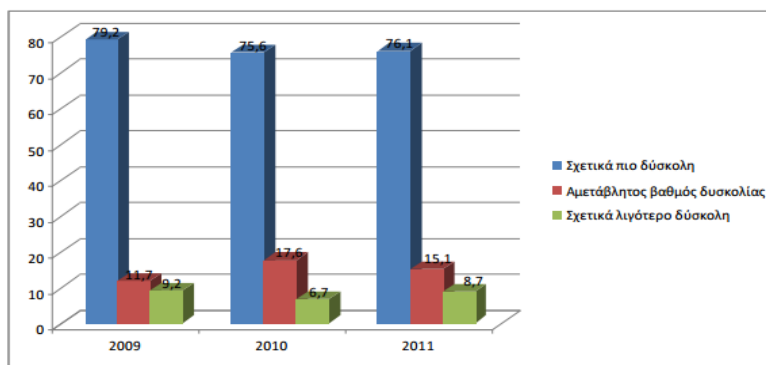
	Επιχειρηματίες αρχικών σταδίων	
	2010	2011
Πιο δύσκολη	60,4	52,8
Σχετικά πιο δύσκολη	15,2	23,3
Αμετάβλητος βαθμός δυσκολίας	17,6	15,1
Σχετικά λιγότερο δύσκολη	2,5	5,7
Λιγότερο δύσκολη	4,2	3,0
ΣΥΝΟΛΟ	100	100

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

Το 2011 και το 2010 λοιπόν, τρεις στους τέσσερις επιχειρηματίες αρχικών σταδίων έκριναν ότι οι δυσκολίες ίδρυσης μιας νέας επιχείρησης είχαν αυξηθεί σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Δεν πρόκειται βεβαίως για αναπάντεχο εύρημα με δεδομένη τη βαθιά ύφεση στην οποία βρίσκεται η ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, αξίζει να γίνουν εδώ δύο παρατηρήσεις. Η πρώτη είναι ότι οι απαντήσεις που καταγράφονται στο Διάγραμμα 1 προέρχονται από επιχειρηματίες αρχικών σταδίων, από άτομα δηλαδή που βρίσκονται σε αρχικά στάδια επιχειρηματικής δραστηριοποίησης. Είναι λοιπόν εξαιρετικά ενδιαφέρον ότι η αύξηση των δυσκολιών εκκίνησης μιας νέας επιχείρησης δεν αποθαρρύνει αυτούς τους ανθρώπους από το να εισέλθουν στον επιχειρηματικό στίβο.

Διάγραμμα 2:

Εξέλιξη βαθμού δυσκολίας ίδρυσης επιχείρησης 2009-2011

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

Με δεδομένο ότι οι απαντήσεις έχουν πάντοτε συγκριτικό χαρακτήρα σε σχέση με το προηγούμενο έτος προκύπτει μια εικόνα, μιας σωρευτικής χειροτέρευσης των δυσκολιών ίδρυσης μιας νέας επιχείρησης. Βεβαίως δεν υπάρχουν δεδομένα που να επιτρέπουν την ανάλυση των λόγων για τους οποίους οι νέοι επιχειρηματίες αξιολογούν την κατάσταση κατ' αυτό τον τρόπο. Ωστόσο, αν αναλογιστεί κανείς ότι ούτε το θεσμικό πλαίσιο για την ίδρυση επιχειρήσεων, ούτε οι δυνατότητες χρηματοδότησης –που παραμένουν εξαιρετικά δύσκολες– μεταβλήθηκαν σημαντικά την τελευταία τριετία, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η αξιολόγηση αυτή αντανακλά τις δυσκολίες στην πραγματική οικονομία που έχει φέρει η ύφεση.

Διάγραμμα 3:

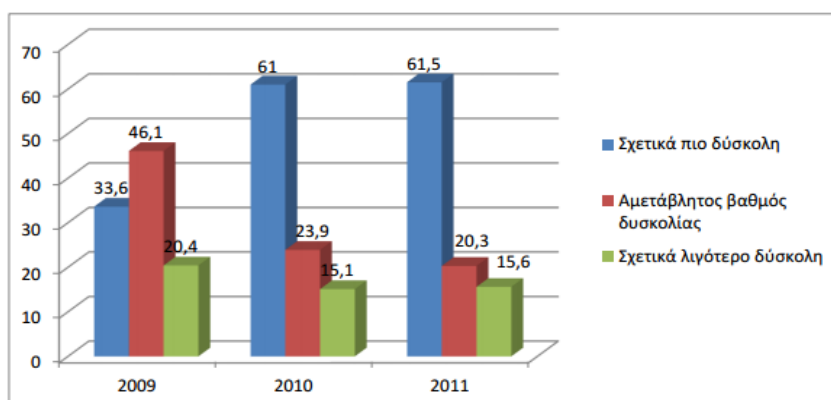
Απόψεις των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων διαφορετικών σταδίων σχετικά με τη δυσκολία ανάπτυξης μιας επιχείρησης το 2011 (συγκριτικά με το 2010) και το 2010 (συγκριτικά με το 2009) (% θετικών απαντήσεων)

	Επιχειρηματίες αρχικών σταδίων	
	2010	2011
Πιο δύσκολη	47,2	32,2
Σχετικά πιο δύσκολη	13,8	29,3
Αμετάβλητος βαθμός δυσκολίας	23,9	20,3
Σχετικά λιγότερο δύσκολη	3,3	3,6
Λιγότερο δύσκολη	11,8	12,0
ΣΥΝΟΛΟ	100	100

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

Διάγραμμα 4:

Εξέλιξη βαθμού δυσκολίας ανάπτυξης επιχείρησης 2009-2011

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

Οι νέοι επιχειρηματίες θεωρούν ότι η κατάσταση είναι πολύ δύσκολη, δηλαδή οι δυνατότητες ανάπτυξης μιας νέας επιχείρησης χειροτερεύουν από χρόνο σε χρόνο. Μάλιστα, στο συγκεκριμένο

ζήτημα εμφανίζεται μια εντονότερη αύξηση αυτής της αρνητικής αξιολόγησης ανάμεσα στο 2009 και στο 2010.

Διάγραμμα 5:

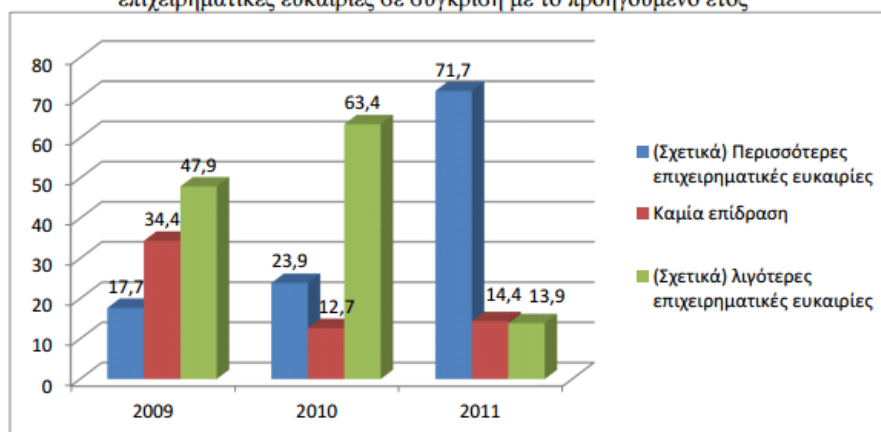
Ποια ήταν η επίδραση της κρίσης στην αναγνώριση επιχειρηματικών ευκαιριών το 2011 (συγκριτικά με το 2010) και το 2010 (συγκριτικά με το 2009), Ελλάδα (% θετικών απαντήσεων)

	Επιχειρηματίες αρχικών σταδίων	
	2010	2011
Περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες	12,6	37,7
Σχετικά περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες	11,3	34,0
Καμία επίδραση	12,7	14,4
Σχετικά λιγότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες	27,0	8,1
Λιγότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες	36,4	5,8
ΣΥΝΟΛΟ	100	100

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

Διάγραμμα 6:

Εξέλιξη του ποσοστού όσων δηλώνουν ότι υπάρχουν περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

Σκόπιμο είναι να παρουσιαστούν τα δεδομένα της έκθεσης για την επιχειρηματικότητα (IOBE, 2011-2012) με βάση της οποίας :

Το καλοκαίρι του 2011 το 8% του πληθυσμού ηλικίας από 18 έως 64 εμπλεκόταν σε εκκίνηση κάποιου είδους επιχειρηματικής δραστηριότητας, το οποίο την κατατάσσει στη 4η θέση ανάμεσα στις πιο πλούσιες χώρες του κόσμου. Το ποσοστό των καθιερωμένων επιχειρηματιών ήταν στο 15,8% το οποίο έχει κρατηθεί σταθερό τα τελευταία 5 χρόνια. Και γενικά είναι από τα υψηλότερα ποσοστά παγκοσμίως. Το ίδιο υψηλό ήταν και το ποσοστό της συνολικής επιχειρηματικότητας στο 23,4% αντιστοιχία σε αριθμούς είναι πάνω από 1,5 εκ. άνθρωποι. Το ενδιαφέρον είναι ότι οι Έλληνες/δες σταματούν τις επιχειρήσεις λόγω της μη κερδοφορίας δηλαδή το 3% και όχι λόγω κρίσης.

Όσοι δηλώνουν ότι υπάρχουν σήμερα περισσότερες ευκαιρίες σε σχέση με το προηγούμενο έτος δεν εννοούν ότι υπάρχουν πολλές επιχειρηματικές ευκαιρίες, αλλά ότι απλώς διαπιστώνουν πως, καθώς προχωράει η ύφεση, δημιουργούνται «κενά» στην αγορά, τα οποία θα μπορούσαν να κινητοποιήσουν την επιχειρηματική δραστηριοποίηση. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μια ένδειξη ότι η «δεξαμενή» των επιχειρηματικών ευκαιριών δεν έχει εξαντληθεί και μάλιστα ότι τα ίδια τα άτομα έχουν συνείδηση αυτής της πραγματικότητας και ότι, άρα, ενδεχομένως να σπεύσουν να την εκμεταλλευθούν μόλις το επιτρέψουν οι γενικότερες συνθήκες.¹⁸

3.3 Η ελληνική επιχειρηματικότητα τα έτη 2012 – 2013

Σύμφωνα με την έρευνα του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) που πραγματοποιήθηκε το 2013 στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας (GEM) προέκυψε ότι στην επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων, που αποτελεί το ποσοστό του πληθυσμού κάθε χώρας, ηλικίας 18-64 ετών, το 6,5% βρισκόταν στη φάση εκκίνησης μιας νέας επιχειρηματικής πρωτοβουλίας. Το ποσοστό αυτό είναι σημαντικά χαμηλότερο από το 8% που είχε καταγραφεί το προηγούμενο έτος. Έτσι, ενώ το 2011 η Ελλάδα κατατασσόταν στην 4η υψηλότερη θέση ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας, το 2012 βρέθηκε στην 12η θέση¹⁹.

Η πτώση του δείκτη είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη δεινή οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η χώρα, καθώς η ύφεση συρρικνώνει τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που θεωρούνται βιώσιμες. Μάλιστα, τα πρώτα στοιχεία από την έρευνα του 2013 κατέγραψαν μια περαιτέρω πτώση

¹⁸ Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2011-2012, http://www.iobe.gr/docs/research/RES_02_31012013REP_GR.pdf

¹⁹ Μελέτη του IOBE για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, 30.01.2014, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

του δείκτη στο 5,5%. Ωστόσο, ακόμα και με αυτή την πτώση το 2012 ο δείκτης για την Ελλάδα βρισκόταν κάπου στο μέσο της κατάταξης ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας.

Σε ότι αφορά την καθιερωμένη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, με ποσοστό 12,3%, η χώρα μας καταγράφει την υψηλότερη επίδοση ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας. Μολονότι λοιπόν το 2012 ήταν το χειρότερο έτος της ύφεσης στην οποία βρισκόταν η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και την ανεργία, η δομή της ελληνικής οικονομίας ως βασιζόμενη στη μικρή επιχείρηση δεν μεταβάλλεται. Η χώρα μας ήταν λοιπόν και παραμένει οικονομία μικροεπιχειρηματιών.

Η συνολική επιχειρηματικότητα το έτος 2012 ήταν 18,4% η δεύτερη υψηλότερη επίδοση ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας μετά τις Η.Π.Α. στην συνολική επιχειρηματικότητα. Σε αντίθεση όμως με τις τελευταίες, όπου η υψηλή συνολική επιχειρηματικότητα διαμορφώνεται από την υψηλή επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων, στην Ελλάδα η υψηλή συνολική επιχειρηματικότητα διαμορφώνεται από την υψηλή επίδοση στην καθιερωμένη επιχειρηματικότητα. Ενώ λοιπόν η υψηλή συνολική επιχειρηματικότητα αντανακλά τη δυναμική της οικονομίας στην περίπτωση των Η.Π.Α., στην περίπτωση της Ελλάδας μάλλον αντανακλά μια σχετική αγκύλωση σε παλαιότερες δομές.

Συνοπτικά για το έτος 2012 καταγράφηκαν:

- πάνω από το 50% των νέων εγχειρημάτων κατευθύνονταν στη διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών στον τελικό καταναλωτή. Εξαιτίας βέβαια της μειωμένης καταναλωτικής ζήτησης, ο δείκτης αυτός έχει μειωθεί σημαντικά την περίοδο της κρίσης,
- στην κατανομή των νέων εγχειρημάτων στην χώρα μας προκύπτει μείωση του ποσοστού που απευθύνονται στον τελικό καταναλωτή. Την ίδια περίοδο παρατηρείται άνοδος του ποσοστού των νέων εγχειρημάτων που προσφέρουν υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, κάτι που ωθεί το σχετικό δείκτη κοντύτερα στο μέσο όρο των χωρών καινοτομίας. Η κρίση έχει θέσει σε κίνηση διαδικασίες αναδιάρθρωσης, ακόμα και σε αυτό το επίπεδο της μικρής επιχειρηματικότητας²⁰,
- το 2,4% των Ελλήνων δήλωσαν ότι διέκοψαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα το προηγούμενο δωδεκάμηνο, σημαντικά χαμηλότερο από το 3% που είχε καταγραφεί το 2011. Ο βασικός λόγος κρίνεται ότι είναι η έλλειψη κερδοφορίας.
- στο 48,9% έφτασε το ποσοστό των χωρών καινοτομίας, που διέκοψαν τη δραστηριότητά τους, με το 28,6% να επικαλείται τον ίδιο λόγο. Από την άλλη πλευρά, στην Ελλάδα μόνο το 6,6% επικαλείται προβλήματα χρηματοδότησης, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος των χωρών καινοτομίας είναι 10,9%.

²⁰ Βλ. στο ίδιο, σελ. 23

- το 37,3% των Ελλήνων δηλώνουν τη συνταξιοδότηση ως βασικό λόγο της εγκατάλειψης του επιχειρηματικού στίβου (6,8% ο μέσος όρος στις χώρες καινοτομίας). Πρόκειται για μαζική έξοδο από την επιχειρηματική σταδιοδρομία, η οποία δεν μπορεί να εξηγηθεί παρά μόνο από την υπόθεση ότι βλέπουν πολύ αρνητικές προοπτικές για την επιχείρησή τους και έτσι προτιμούν την ασφάλεια της σύνταξης.

Συμπερασματικά:

Η εικόνα που παίρνουμε σχετικά με την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα είναι μάλλον αρνητική, όπως είναι άλλωστε αναμενόμενο με δεδομένη τη βαθιά κρίση που μαστιάζει τη χώρα. Ωστόσο, υπάρχουν δύο ενδιαφέροντα ευρήματα, τα οποία φαίνεται πως υποδηλώνουν την αρχή μιας μεταστροφής του κλίματος. Το πρώτο αφορά το κατά πόσον οι πολίτες θεωρούν πως θα υπάρξουν επιχειρηματικές ευκαιρίες στον περίγυρό τους κατά το επόμενο διάστημα. Με 12,9% η Ελλάδα καταγράφει μια από τις χαμηλότερες επιδόσεις παγκοσμίως, ωστόσο, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η επίδοση του 2012, καθώς φαίνεται να υποδηλώνει μια σαφή αντιστροφή της πτωτικής τάσης. Το 12,9% των Ελλήνων δήλωσε ότι το 2012 βλέπει επιχειρηματικές ευκαιρίες το επόμενο εξάμηνο, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2011 ήταν 10,9%. Το εύρημα αυτό ταιριάζει απόλυτα με μια τάση που είχε ήδη διαφανεί από το προηγούμενο έτος. Ενώ μειωνόταν το ποσοστό εκείνων που έβλεπαν επιχειρηματικές ευκαιρίες, όταν ετίθετο το ερώτημα κατά πόσο προσδοκούν περισσότερες ευκαιρίες για το 2012 σε σύγκριση με το 2011, πάνω από δύο στα τρία άτομα απαντούσαν θετικά

Το δεύτερο ενδιαφέρον εύρημα είναι οι απαντήσεις που δόθηκαν στο ερώτημα κατά πόσο οι πολίτες εκτιμούν ότι η εισοδος στον επιχειρηματικό στίβο συνιστά μια καλή επιλογή σταδιοδρομίας. Από το 2008 κι έπειτα, και καθώς η οικονομία συρρικνωνόταν, όλο και λιγότερα άτομα εκτιμούσαν ότι η επιχειρηματική δραστηριοποίηση θα ήταν σε θέση να εξασφαλίσει στον επιχειρούντα υψηλότερο εισόδημα, εργασιακή ασφάλεια και ανεξαρτησία. Ωστόσο, και εδώ έχει ενδιαφέρον η επίδοση του δείκτη κατά το 2012. Το 64,4% του δείγματος απαντά ότι η επιχειρηματικότητα είναι καλή επιλογή σταδιοδρομίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2011 ήταν μόνο 61%. Η αύξηση αυτή υποδηλώνει μια θετικότερη εκτίμηση για τις προοπτικές βιωσιμότητας νέων εγχειρημάτων σε σύγκριση με το παρελθόν, άρα την εκτίμηση ότι οι προοπτικές της οικονομίας αναμένεται να βελτιωθούν²¹.

Σε συνδυασμό τα δύο ευρήματα φαίνεται λοιπόν ότι διαγράφουν μια τάση ανάκαμψης της οικονομίας, καθώς περισσότερα άτομα από ότι στο παρελθόν διαπιστώνουν ότι υπάρχουν επιχειρηματικές ευκαιρίες γύρω τους.

²¹ Βλ. στο ίδιο, σελ. 23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο – ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Ιστορική αναδρομή

Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος και η εμφύλια διαμάχη που ακολούθησε κληροδότησαν βαθιές και πολλές πληγές στην χώρα. Μετά το κόστος σε ανθρώπινες ζωές, σημαντικότερη συνέπεια ήταν η οικονομική καταστροφή, που αφορούσε αφενός τον επιχειρηματικό και εμπορικό κόσμο και εφ' ετέρου τον φυσικό πλούτο της χώρας. Με την εξισορρόπηση του πολιτικού σκηνικού, διοχετεύθηκαν στην χώρα ξένα κεφάλαια που επενδύθηκαν κυρίως στη ναυτιλία, τον τουρισμό, στην παροχή υπηρεσιών και σε πολύ μικρότερο βαθμό στη βιομηχανία. Ο τριτογενής τομέας ο οποίος ήδη υπέφερε από «υπερτροφία» για τα ελληνικά δεδομένα, εξακολούθησε να διογκώνεται και να αποτελεί στόχο του πληθυσμού.²²

Η γυναικεία απασχόληση για δεκαετίες καθορίστηκε από τον έντονα αγροτικό χαρακτήρα της ελληνικής οικονομίας. Η τεχνολογική πρόοδος στην αγροτική διαδικασία άργησε να φτάσει στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να είναι απαραίτητα όλα τα διαθέσιμα «χέρια». Οι περισσότερες γυναίκες και κυρίως στην επαρχία δούλευαν σε κτήματα της οικογένειάς τους. Στις καταγραφές του οικονομικά ενεργού πληθυσμού οι γυναίκες αγνοούνται εντελώς μέχρι το 1907. Τότε καταγράφονται για πρώτη φορά 5.172 γυναίκες σε σχέση με 252.360 άντρες που κάνουν αγροτικές εργασίες. Πρέπει επιπλέον να τονιστεί πως η εργασία τους ήταν συνήθως άμισθη. Τη δεκαετία του 1960 στα αστικά κέντρα σημειώνεται σημαντική αύξηση του γυναικείου ενεργού πληθυσμού (11,7%). Από τη δεκαετία αυτή και κατόπιν, ακολουθώντας και την ευρωπαϊκή τάση, η ελληνίδα αρχίζει να καταλαμβάνει θέσεις στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα και κυρίως στον κλάδο των υπηρεσιών.

Σημαντικό ποσοστό γυναικών είναι αυτό-απασχολούμενες πχ. 133.430 γυναίκες καταγράφηκαν ως αυτοαπασχολούμενες το 1971 (14,7% του συνόλου των οικονομικά ενεργών γυναικών). Το 22,6% απασχολούνταν στην βιοτεχνία και το 23% στον κλάδο των υπηρεσιών.

Εξάιρεση στη συμμετοχή των γυναικών αποτέλεσε ο κλάδος της βιομηχανίας. Πρέπει να σημειωθεί πως η Ελλάδα δεν ακολούθησε τη βιομηχανική έκρηξη άλλων ευρωπαϊκών χωρών ώστε να απαιτείται μεγάλη μάζα εργατικής δύναμης. Η γυναικεία συμμετοχή εντοπίζεται κυρίως στις βιομηχανίες χαρτιού και καπνού και είναι συνήθως χαμηλά αμειβόμενη. Οι γυναίκες ήταν (έως τη δεκαετία του '80 κυρίως) χαμηλότερα αμειβόμενες από τους άντρες και έως τότε η διάκριση αυτή θεωρούνταν αυτονόητη.

Τομή για τη γυναικεία εργασία αλλά και τη γενικότερη θέση της γυναίκας στην κοινωνία αποτέλεσε η πτώση της δικτατορίας και η μεταπολίτευση. Παρά τον έντονο συντηρητισμό της

²²Κείμενο από το περιοδικό Blaumachen σελ.63

κοινωνίας, με στόχο την ένταξη στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), έγιναν σημαντικά βήματα εξίσωσης των δύο φύλων.²³

Και σήμερα ακόμα η γυναικεία επιχειρηματικότητα στη χώρα μας υστερεί στατιστικά σε σχέση με την ΕΕ και τις ΗΠΑ, παρόλα αυτά οι δείκτες είναι καλύτεροι σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια.

Οι γυναικείες επιχειρήσεις είναι συνήθως μικρές και δραστηριοποιούνται στους τομείς της γεωργίας, του εμπορίου, στον τουρισμό, στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας, στην βιοτεχνία και βιομηχανία, στην εκπαίδευση και στις ιατροφαρμακευτικές υπηρεσίες. Ανασταλτικό παράγοντα της γυναικείας επιχειρηματικότητας αποτελεί η επιλογή των γυναικών να ακολουθήσουν κορεσμένα επαγγέλματα και η τάση τους να καταφεύγουν στο δημόσιο τομέα.²⁴

4.2 Φεμινιστικό κίνημα

Σαφώς και οι γυναίκες δεν θα είχαν φτάσει εδώ που έφτασαν χωρίς και την βοήθεια του φεμινιστικού κινήματος. Η λέξη προέρχεται από την Λατινική λέξη femina δηλαδή γυναίκα. Όπως ήδη ξέρουμε ο φεμινισμός δημιουργήθηκε λόγω της καταπίεσης που αντιμετώπιζαν ανά τους αιώνες οι γυναίκες. Ο φεμινισμός επιδιώκει την δικαιοσύνη για τις γυναίκες, δικαιοσύνη σε κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο²⁵.

Ο φεμινισμός έχει τις ρίζες του ήδη από την εποχή του Διαφωτισμού και της Γαλλικής επανάστασης. Αν και οι περισσότερες ιστορίες του δυτικού φεμινισμού ανάγουν την αρχή του σύγχρονου φεμινισμού στο 1792 την χρονιά που δημοσιεύτηκε η *Διακήρυξη των δικαιωμάτων των γυναικών* από την Mary Wollstonecraft, το πρώτο κείμενο που έχει καταγραφεί είναι το «τετράδιο παραπόνων των γυναικών» το 1789 στο οποίο γίνεται αναφορά στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των γυναικών. Πέρα από τα συνηθισμένα αιτήματα που διεκδικούσε η *Διακήρυξη των δικαιωμάτων των γυναικών*, η Mary Wollstonecraft πίστευε ότι οι άντρες θα έπρεπε να ενσωματωθούν στον οικιακό χώρο, την ενδιέφερε να αλλάξει τόσο την κατάσταση των γυναικών όσο και την στάση και συμπεριφορά των αντρών. Η Wollstonecraft είπε ότι «οι πολιτισμένες γυναίκες του αιώνα που διανύουμε, με λίγες εξαιρέσεις, αγωνιούν μόνο για το πως θα εμπνεύσουν τον έρωτα, ενώ θα έπρεπε να τρέφουν μια ευγενέστερη φιλοδοξία και να κατακτούν τον σεβασμό με τις ικανότητες και τις αρετές τους».(Mary Evans, 2003)

²³ Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της γυναικείας συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα 1961 - 1971 : οικονομετρική διερεύνηση / Πετρινώτη – Κώνστα Πολυζένη 1981

²⁴ Όλγα Ιακωβίδου, «Η Γυναικεία Επιχειρηματικότητα στην Ελληνική Ύπαιθρο: Θέση - Πολιτικές - Προοπτικές» 4. Γυναίκες επιχειρηματίες στην ύπαιθρο

²⁵ Stanford Encyclopedia of Philosophy <http://plato.stanford.edu/entries/feminism-topics/>

Στην Γαλλία προκειμένου να εδραιωθεί και να εξελιχθεί το φεμινιστικό κίνημα ήδη από το 1970 και μετά άρχισαν να λειτουργούν στο Παρίσι γυναικείες λέσχες. Την ίδια περίοδο η Γαλλίδα φεμινίστρια Ολέμπ ντε Γκουζ διατύπωσε την «διακήρυξη των δικαιωμάτων των γυναικών» την οποία και δημοσίευσε.

Η Αγγλία με την σειρά της όχι μόνο υιοθέτησε το φεμινιστικό κίνημα αλλά και το μετέτρεψε σε απόλυτα μαχητικό. Ο Άγγλος φιλόσοφος John Stuart Mill στο έργο του «υποδούλωση των γυναικών» το 1896, κατέθεσε τις υπέρ των γυναικών θέσεις του και προχώρησε ακόμη περισσότερο διεκδικώντας στη βουλή των Κοινοτήτων το δικαίωμα του ψηφίζουν για τις γυναίκες.²⁶ Μέσα σε επτά έτη ιδρύθηκε η μεγάλη φεμινιστική οργάνωση «γυναικεία κοινωνική και πολιτική ένωση» (1903), που οργάνωνε και πρωτοστατούσε σε αγώνες. Ωστόσο μόνο έπειτα από πολυετείς αγώνες το 1918 πέτυχε το δικαίωμα ψήφου αφού κατέθεσε 2.584 υπομνήματα. Την μεγάλη αυτή νίκη των γυναικών στην Μεγάλη Βρετανία σύντομα ακολούθησαν και πέτυχαν και άλλες Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γαλλία, Ιταλία κ.ά.

Στην χώρα μας ο φεμινισμός δομήθηκε με την εμφάνιση ενός ρεύματος την δεκαετία του 1880 για την ισότητα των φύλων. Το πρώτο φεμινιστικό περιοδικό είναι η «εφημερίδα των κυριών» όπου εκδότρια ήταν η πρώτη Ελληνίδα φεμινίστρια Καλλιρρόη Παρρέν, το 1887. Υπογράφοντας στην αρχή ως ΕΥΑ ΠΡΕΝΑΡ, αναλύει τα γυναικεία προβλήματα, παρουσιάζει τη δράση του φύλου σε Ευρώπη και Αμερική, προτρέπει τις Ελληνίδες να διεκδικήσουν ισότητα και επαγγελματική καταξίωση (αστικά δικαιώματα), αλλά είναι επιφυλακτική σχετικά με τα πολιτικά δικαιώματα που θα μπορούσαν να εκχωρηθούν στις γυναίκες. Η βασικότερη επιδίωξη της Παρρέν, ήταν το δικαίωμα φοίτησης στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας, στόχος που επιτεύχθηκε το 1890 με την αίτηση της πρώτης γυναίκας φοιτήτριας, της Σεβαστής Καλλησπέρη, στη Φιλοσοφική Σχολή που όμως το υπουργείο Παιδείας αρνήθηκε, λόγω του φύλου της, να την επικυρώσει. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο όμως, τα πράγματα αλλάζουν. Οι διεκδικήσεις των γυναικών εξελίσσονται σε διηλεκτική αγώνα. Ήδη από το 1930 δόθηκε το δικαίωμα ψήφου σε Δημοτικές εκλογές στις γυναίκες, κατ' ουσίαν όμως η ισότητα των γυναικών με όλα τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτήν επιτεύχθηκε το 1952. Έκτοτε οι Ελληνίδες απέκτησαν το δικαίωμα να ψηφίζουν και να ψηφίζονται και να έχουν πρόσβαση σε όλα τα επαγγέλματα πλην του ιερατικού χώρου (Βαρίκα Ε.,2004).

Δυστυχώς όμως, η επιτυχία των στόχων, ο ενθουσιασμός της καριέρας και της εμπλοκής της σε όλους τους φορείς του κοινωνικού, οικονομικού και πολιτικού γίνεσθαι οδήγησε πολλές γυναίκες σε ακραίες καταστάσεις καριερισμού και χειραφέτησης, βάζοντας έτσι σε δεύτερη μοίρα τη δημιουργία οικογένειας.

²⁶ [Stanford Encyclopedia of Philosophy](http://plato.stanford.edu/entries/mill/#StaWom) <http://plato.stanford.edu/entries/mill/#StaWom>

4.3 Ισότητα των δύο φύλων

Η ίση μεταχείριση καθώς και οι ίσες ευκαιρίες αποτελούν σημαντικό θεμελιώδες δικαίωμα για όλους. Ισότητα ανδρών και γυναικών σημαίνει ότι υπάρχει ίση μεταχείριση και ίσες ευκαιρίες στην καθημερινή ζωή όλων ανεξαρτήτως φύλου, γεγονός που υποστηρίζεται τόσο από τους νόμους της χώρας μας όσο και από τους νόμους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάνοντας μία ιστορική αναδρομή θα διαπιστώσουμε πως αφετηρία για την αρχή της ίσης αμοιβής ανδρών και γυναικών μπορούν να θεωρηθούν οι παγκόσμιοι πόλεμοι, γιατί οι γυναίκες άρχισαν να χρησιμοποιούνται σε εργασίες που δεν εκτελούσαν ως τότε, αλλά έπρεπε να αντικαταστήσουν τους άνδρες στις εργασίες αυτές. Μετά το τέλος του πρώτου παγκόσμιου πολέμου, ο Καταστατικός Χάρτης της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας του 1919, στο άρθρο 41, έθετε στο θέμα των συνθηκών εργασίας την ίση οικονομική μεταχείριση σε όλους τους εργαζομένους που νόμιμα κατοικούν τη χώρα. Πιο συγκεκριμένα η Διακήρυξη της Φιλαδέλφειας του 1944 μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, επιβεβαίωσε ότι όλοι οι άνθρωποι ανεξαρτήτως φύλου έχουν δικαίωμα στην υλική πρόοδο, στην πνευματική ανάπτυξη και στην οικονομική ασφάλεια, σε καθεστώς ελευθερίας και αξιοπρέπειας και με ίσες ευκαιρίες²⁷.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση από την αρχή της ίδρυσής της είχε διατυπώσει για την ισότητα των φύλων: «προκειμένου να εξασφαλιστεί εμπράκτως η πλήρης ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στην εργασία, η αρχή της ίσης μεταχείρισης προτρέπει τα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν μέτρα που προβλέπουν ειδικά πλεονεκτήματα, τα οποία διευκολύνουν το λιγότερο εκπροσωπούμενο φύλο να συνεχίσει μια επαγγελματική δραστηριότητα ή προλαμβάνουν ή αντισταθμίζουν τα μειονεκτήματα στην επαγγελματική σταδιοδρομία»²⁸.

Η ισότητα ανδρών και γυναικών αποτελεί πρωταρχική και θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου επί παντός τομέα. Όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων έχουν διατυπωθεί στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό χάρτη του 1961 ο οποίος αποτελεί μία εκ των συνθηκών του Συμβουλίου της Ευρώπης που προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών στα δύο φύλα στον τομέα της εργασίας αναφέρεται στην οδηγία 2006/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του συμβουλίου της 5^{ης} Ιουλίου 2006.

4.4 Εκπαίδευση

Στην Ελλάδα του περασμένου αιώνα η έννοια παιδεία για την γυναίκα ήταν συνυφασμένη με την οικιακή απασχόληση (προετοιμασία νοικοκυριού, φαγητού, καθαριότητα κλπ.). Ευτυχώς με την

²⁷ Βουτυράς Στ. (1981), Η γυναίκα στη μισθωτή εργασία, Για μια σύγχρονη Κοινωνική Πολιτική στο πρόβλημα της εργαζόμενης Ελληνίδας, Αθήνα

²⁸ άρθρο 141 παράγραφος 4 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

εξέλιξη της παιδείας, οι κοινωνικές έρευνες διαβεβαίωναν την τότε εξουσία, ότι η γυναίκα δεν υστερεί του άντρα και ότι μπορεί να ανταπεξέλθει σε όλες τις εργασίες των ανδρών.

Κατά την διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα από τους Τούρκους και στα πλαίσια της Β' Εθνοσυνέλευσης, η οποία συνήλθε στο Άστρος την 29^η Μαρτίου 1823, καταγράφηκε στο Νόμο της Επιδαύρου η άποψη για την οργάνωση και επέκταση της εκπαίδευσης σε όλη την νεολαία με την αλληλοδιδασκτική μέθοδο. Σαν αποτέλεσμα αυτού και με την δράση του φεμινιστικού κινήματος, η πρώτη Ελληνίδα γυναίκα που κατάφερε να εγγραφεί και να φοιτήσει στη Νομική, ήταν η Ιωάννα Στεφανόπολι το 1890 σε ηλικία 15 ετών (Ζερβός Δ.1996).

Στα νεώτερα χρόνια στο θέμα της εκπαίδευσης των γυναικών, παρατηρείται πως ο αριθμός των γυναικών που θέλουν να σπουδάσουν είναι πολύ μικρότερος από τον αριθμό των ανδρών. Ωστόσο καταγράφεται πως υπάρχει υψηλός αριθμός γυναικών που επιδιώκουν να σπουδάσουν σε Α.Ε.Ι. και συγκεκριμένα σε ιδρύματα θεωρητικού τομέα που είναι επί τω πλείστον κορεσμένα. Από την άλλη μεριά φαίνεται πως αποφεύγεται από το θηλυκό φύλο τα επαγγέλματα θετικών επιστημών ακόμη και αν πολλά από αυτά προσφέρουν ευρείες εξόδους εργασίας. Η παραπάνω παρατήρηση μαζί με την κατάσταση μητρότητας σε κάποια φάση της ζωής μιας γυναίκας φανερώνουν συνδυαστικά τον λόγο γιατί οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας από τους άντρες. Οι σχολές Α.Ε.Ι. όπου το ποσοστό των γυναικών είναι πολύ χαμηλότερο από το αυτό των αντρών, είναι με σειρά κατάταξης οι ακόλουθες:²⁹

- Οι σχολές του Μετσόβιου Πολυτεχνείου και άλλες αντίστοιχες σχολές τεχνολογικής κατεύθυνσης
- Οι σχολές Πληροφορικής
- Οι Γεωπονικές σχολές

Στον ευρύτερο κλάδο των οικονομικών και τουριστικών σχολών και επαγγελμάτων οι γυναίκες υπερτερούν σε αριθμούς, αλλά αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη δυσκολία από ότι οι άντρες στην εύρεση εργασίας στον ιδιωτικό τομέα και υπηρετούν σε μεσαίες και χαμηλές ιεραρχικές βαθμίδες. Επιπλέον παρατηρείται πως ο διορισμός από τον δημόσιο τομέα συνεχίζει να αποτελεί επιδίωξη των γυναικών που μάλιστα τα τελευταία χρόνια είναι σε αύξηση. Συγκριτικά με παλαιότερα χρόνια οι σύγχρονες γυναίκες αντιπροσωπεύονται ευρύτερα σε κλάδους του δημοσίου με μονιμότητα εργασίας και υψηλό κύρος, όπως ο δικαστικός κλάδος, το διπλωματικό σώμα και η δημόσια διοίκηση γενικότερα, σε κλάδους με μόνιμη ή μάλλον διασφαλισμένη απασχόληση, όπως η υγεία, η εκπαίδευση και οι τράπεζες ενώ αυξάνεται αλματωδώς η συμμετοχή τους στα σώματα ασφαλείας και στις ένοπλες δυνάμεις. Από την γυναικεία απασχόληση δεν λείπουν βέβαια και τα πιο παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα όπως νοσοκόμες, μαίες, κοινωνικοί λειτουργοί, γραμματείς, αισθητικοί, πωλήτριες κλπ. Οι ειδικότητες αυτές που οι περισσότερες συνδέονται με σπουδές σε Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά

²⁹ Κατσανέβας Θεόδωρος, Καθηγητής Παν. Πειραιώς, 2008 «Η επιχειρηματικότητα των γυναικών στην Ελλάδα»

Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.), εμφανίζουν ικανοποιητικές διεξόδους στην αγορά εργασίας, ωστόσο δυστυχώς βρίσκονται χαμηλά στην κλίμακα των αμοιβών, με περιορισμένο κοινωνικό κύρος και λιγιστές δυνατότητες επαγγελματικής εξέλιξης. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας του Αριστοτέλειου πανεπιστημίου που διεξήχθη το 2006 σε γυναίκες:

Διάγραμμα 7:

Επαγγέλματα και ποσοστό γυναικών που οι γυναίκες τα θεωρούν «αμιγώς αντρικά»³⁰

Επάγγελμα	Ποσοστό
Ηλεκτρολόγος	85%
Ναυτικός	83%
Οδηγός	63%
Στρατιωτικός	63%
Αγρότης	45%
Αστυνομικός	42%

Πηγή: Έρευνα Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 2006

Διάγραμμα 8:

Επίσης, από τα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας τα επαγγέλματα που τα θεωρούν «αμιγώς γυναικεία» είναι τα παρακάτω:

Επάγγελμα	Ποσοστό
Βρεφονηπιοκόμος	82%
Νηπιαγωγός	74%
Γραμματέας	51%

Πηγή: Έρευνα Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 2006

Από τα παραπάνω αποτελέσματα της έρευνας μπορούμε να καταλάβουμε πως τα πατριαρχικά, παραδοσιακά στερεότυπα παραμένουν ακόμη μέχρι και σήμερα ένας παράγοντας διαφοροποίησης των αντρών και των γυναικών όσον αφορά την εκπαίδευσή τους και την επαγγελματική τους εξέλιξη.

³⁰ Πτυχιακή Εργασία των Αλεξανδροπούλου, Ντάλα, Τσιούτσιου με θέμα «Η γυναικεία επιχειρηματικότητα - οι επιχειρηματικές δυνατότητες στην κοινωνία της πληροφορίας»

Συγκεκριμένα, διαπιστώνεται ότι νέες γυναίκες ανώτερων εισοδηματικά και υψηλότερων μορφωτικά τάξεων, τείνουν να προσανατολίζονται σε καριέρες κύρους και οικονομικής αυτάρκειας, απορρίπτοντας τον παραδοσιακό «γυναικείο ρόλο».

Οι νέες γυναίκες μικρομεσαίων τάξεων, αποφεύγουν την χειρωνακτική εργασία και αποποιούνται τον ρόλο της νοικοκυράς στοχεύοντας στον τομέα των υπηρεσιών, σε θέση υπαλλήλου ή σε παραδοσιακά «γυναικείο επάγγελμα».

Οι νέες γυναίκες αγροτικών περιοχών έχουν ως βασική επιδίωξη να φύγουν από την αγροτική περιοχή και να γίνουν κάτοικοι κάποιας αστικής περιοχής με αποτέλεσμα τον κίνδυνο αφανισμού της ανθρώπινης παρουσίας στην ύπαιθρο.³¹

4.5 Απασχόληση

Καταρχάς η απασχόληση των γυναικών ήταν επικεντρωμένη στην ονομαζόμενη «ανεπίσημη οικονομία» (οικιακά, φροντίδα παιδιών, ηλικιωμένων κ.ά.) πριν ενταχθεί στην «επίσημη οικονομία» πράγμα που σημειώθηκε τον 18^ο αιώνα και συνεχίζεται ως τις μέρες μας με την γυναίκα να ανεβαίνει αλματωδώς σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής ζωής.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην εποχή που ζούμε που το ποσοστό 50,5% επί του πληθυσμού της Ελλάδας αποτελείται από γυναίκες, το 38% εξ αυτών συμμετέχουν στο εργατικό δυναμικό. Βέβαια είναι στενάχωρο το γεγονός ότι στην χώρα μας οι γυναίκες πλήττονται από υψηλά ποσοστά ανεργίας.³²

Οι περισσότερες γυναίκες απασχολούνται σε θέση περιορισμένης κατάρτισης. Συμμετέχουν σε εξαιρετικά περιορισμένο βαθμό στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Αμείβονται χαμηλότερα από άνδρες ενώ καλύπτουν θέσεις εργασίας ως επί τω πλείστον σε τομείς που λειτουργούν περιοδικά (τουρισμό, γεωργία κ.ά.). Η αμοιβή τους σε σχέση με εκείνη των ανδρών μόλις και μετά βίας αγγίζει το 75% της ανδρικής αμοιβής ενώ ανάλογα με τον φορέα εργασίας, σημειώνονται αποκλίσεις στην αμοιβή ανδρών-γυναικών ιδιαίτερα στον ιδιωτικό τομέα. Στον δημόσιο τομέα τηρείται αυστηρά το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο περί ισότητας των δύο φύλων.

Σημειώνεται δε, ότι οι θέσεις εργασίας των γυναικών στους έως τώρα ανδροκρατούμενους τομείς εργασίας, όπως πολιτική, υψηλόβαθμα στελέχη οργανισμών ή άλλως αποκαλούμενες θέσεις κύρους και γοήτρου, αυξάνονται σημαντικά.

³¹ Βλ. στο ίδιο σελ:29 (Κατσανέβας Θ.)

³² Βλ. στο ίδιο σελ:29 (Κατσανέβας Θ.)

Διάγραμμα 9:

Δείκτες απασχόλησης γυναικείου και αντρικού πληθυσμού

	2014	Γ' Τρίμηνο			
	Πληθυσμός	Εργατικό Δυναμικό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί
ΑΡΡΕΝΕΣ	4.473,5	2.692,2	2.083,6	608,6	1.781,3
15-19	265,6	18,5	9,4	9,1	247,2
20-24	275,5	147,9	84,9	63,0	127,6
25-29	327,6	292,2	184,0	108,2	35,4
30-44	1.212,3	1.168,8	917,6	251,1	43,6
45-64	1.395,5	1.020,6	848,3	172,3	374,9
65 +	997,0	44,3	39,4	4,9	952,7
ΘΗΛΕΙΣ	4.803,9	2.124,1	1.503,3	620,7	2.679,9
15-19	268,9	16,5	5,2	11,4	252,4
20-24	279,4	128,7	57,9	70,9	150,7
25-29	315,8	259,8	149,1	110,7	56,0
30-44	1.195,1	953,7	680,8	272,9	241,4
45-64	1.497,7	746,0	592,1	153,9	751,7
65 +	1.247,0	19,2	18,2	1,0	1.227,8

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Απασχόληση – Ανεργία, Εργατικό Δυναμικό, Γ' τρίμηνο 2014

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παραπάνω διαγράμματος, η γυναικεία συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό υστερεί συγκριτικά με την αντίστοιχη των αντρών.

Χαρακτηριστικό είναι ότι κατά τη διάρκεια της δημοσιονομικής κρίσης (2010-2013) το ποσοστό της γυναικείας απασχόλησης υποχώρησε κατά 16,25%. Επίσης, το ποσοστό 43,3% της γυναικείας απασχόλησης στην Ελλάδα το 2013 συγκρινόμενο προς τον αντίστοιχο Ευρωπαϊκό μέσο όρο 62,5% υστερεί κατά 19,2%.

Σύμφωνα με στοιχεία του οδηγού «Women Leaders in Business 2013» της ICAP Group, το ποσοστό των γυναικών που διοικούν εταιρείες αυξήθηκε σε 21% το 2012 από 19% το 2011, δηλαδή μια στις πέντε εταιρείες διοικείται από γυναίκα (ήτοι 4.670 εταιρείες σε σύνολο 22.500 που δημοσίευσαν ισολογισμό για το 2012). Μάλιστα, οι εταιρείες με γυναίκες επικεφαλής έχουν καλύτερα αποτελέσματα κερδοφορίας. Συγκεκριμένα, στο σύνολο των 22.500 εταιρειών οι γυναίκες πέτυχαν περισσότερα λειτουργικά κέρδη, 10,6% έναντι 6,5% του συνόλου, ενώ από τις 500 πιο κερδοφόρες εταιρείες το 11% διοικείται από γυναίκες που πέτυχαν περισσότερα λειτουργικά κέρδη, 18,8% έναντι 10,5% του συνόλου. Οι εταιρείες που διοικούν είναι κυρίως μικρομεσαίες και το 81% των γυναικών που διοικούν εταιρείες έχει κάποια μετοχική σχέση με αυτές. Αυτό φανερώνει ότι υπάρχει δρόμος

ακόμη. Από τα στοιχεία προκύπτει ότι το 20% των εταιρειών που ψάχνει ανώτερα στελέχη θέτουν την προϋπόθεση να είναι άνδρες, ενώ το 30% θα προτιμήσει τελικά άνδρες.³³

Πέρα από τις εταιρείες καλό θα ήταν να δούμε συνολικά τι συμβαίνει με την γυναικεία απασχόληση και ποιους κλάδους προτιμά για το 2014:

Διάγραμμα 10:

Συνολική απασχόληση/γυναικεία απασχόληση στην Ελλάδα, κατά κλάδο, Γ' τρίμηνο 2014 (ανά χιλιάδες)

Οικονομική δραστηριότητα και φύλο	Σύνολο	Σύνολο
Θήλεις - Άρρενες	1.503,3	2.083,6
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	196,1	287,6
Ορυχεία και λατομεία	0,6	10,8
Μεταποίηση	89,0	225,2
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	6,8	20,4
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων και δραστηριότητες εξυγίανσης	6,0	17,4
Κατασκευές	6,9	150,0
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκινήτων οχημάτων και μοτοσυκλετών	261,5	368,8
Μεταφορά και αποθήκευση	27,7	141,6
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	156,2	180,4
Ενημέρωση και επικοινωνία	28,8	47,6
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	48,1	40,5
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	2,4	2,9
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	90,1	110,3
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	43,4	45,9
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	115,2	194,3
Εκπαίδευση	182,4	99,8
Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	135,5	73,5
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	16,5	30,7
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	42,8	32,2
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδωτών	47,2	2,2
Δραστηριότητες ετερόδοξων οργανισμών και φορέων	0,2	1,6

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Απασχόληση – Ανεργία, Εργατικό Δυναμικό, Γ' τρίμηνο 2014

Φαίνεται από το παραπάνω διάγραμμα ότι στους περισσότερους κλάδους απασχολούνται περισσότεροι άντρες παρά γυναίκες. Βέβαια υπάρχουν, ορισμένοι κλάδοι που υπερισχύει το γυναικείο φύλο. Στις χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες 48.100 γυναίκες απασχολούνται αντί των 40.500 αντρών όπως και στην εκπαίδευση με συντριπτικό ποσό 182.400 αντί των 99.800 ανδρών. Το ίδιο ισχύει και για τις δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και κοινωνική μέριμνα, όπου εργάζονται 135.500 γυναίκες έναντι των 73.500 αντρών και στις δραστηριότητες νοικοκυριών (αναμενόμενο) όπου 47.200 γυναίκες απασχολούνται έναντι των 2.200 αντρών. Τα

³³ ΒΗΜΑgazino 23.11.2014 σελ.28

παραπάνω δεν αποτελούν έκπληξη διότι οι συγκεκριμένες δραστηριότητες χαρακτηρίζονται ως «γυναικείες». Αντίστοιχα στις δραστηριότητες όπως, κατασκευές, μεταφορά και αποθήκευση οι άντρες υπερτερούν δραματικά και μόνο στην διαχείριση ακίνητης περιουσίας και στις διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες υπάρχει σχετικά ίση απασχόληση γυναικών και ανδρών.

4.6 Ανεργία

Παρακάτω παρουσιάζονται στοιχεία της ανεργίας της χώρας μας μέσα στα χρόνια και στην συνέχεια η ανεργία κατά φύλο και ηλικιακή ομάδα.

Διάγραμμα 11:

Ποσοστό (%) ανεργίας

ΕΤΟΣ	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
% ΑΝΕΡΓΙΑ	10,8	10,4	9,8	10,6	10	9	8,4	7,8	9,6	12,7	17,9	24,4	27,5	26,6* *Λαμβάνει το Δ' τρίμηνο

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Απασχόληση – Ανεργία, Εργατικό Δυναμικό, Μέσο Ετήσιο Ποσοστό Ανεργίας

Διάγραμμα 12:

Ανεργία (%) κατά φύλο και ομάδες ηλικιών³⁴

Ηλικία	Γ' τρίμηνο					
	2013			2014		
	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο
Σύνολο	24,0	31,3	27,2	22,6	29,2	25,5
15-24	53,0	62,4	57,1	43,3	56,6	49,5
25-29	40,9	46,7	43,5	37,0	42,6	39,7
30-44	21,8	30,8	25,9	21,5	28,6	24,7
45-64	17,3	21,2	18,9	16,9	20,6	18,5
65+	9,4	5,1	8,2	11,0	5,4	9,3

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Απασχόληση – Ανεργία, Εργατικό Δυναμικό, Γ' τρίμηνο 2014

Δεν υπάρχει λόγος να αναλύσουμε εξονυχιστικά τα ποσοστά ανεργίας όπως απεικονίζονται στο Διάγραμμα 11 ανά τα χρόνια μιας και την τελευταία 5ετία περνάμε μια περίοδο ύφεσης, αν και με

³⁴http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO01_DT_QQ_03_2014_01_F_GR.pdf

τα δεδομένα του 2014 υπάρχει μια μείωση (πιθανώς) χωρίς βέβαια το Δ' τρίμηνο που στην διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας δεν είχε αναρτηθεί ακόμα στην Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛ.ΣΤΑΤ).

Όσον αφορά το Διάγραμμα 12, η ανεργία στις γυναίκες είναι εμφανώς πιο αυξημένη από τους άντρες 29,2% και 22,6% αντίστοιχα για το Γ' τρίμηνο του 2014. Το ευχάριστο είναι ότι η ανεργία έχει πέσει σε σχέση με το Γ' τρίμηνο του 2013 κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες και στα δύο φύλα.

Από την κατά ομάδες ηλικιών διάρθρωση της ανεργίας, προκύπτει ότι το υψηλότερο ποσοστό παρατηρείται στους νέους ηλικίας 15 έως 24 ετών και είναι 43,3% ενώ για νέες γυναίκες το αντίστοιχο ποσοστό φθάνει στο 56,6%.

Ακολουθεί η κλίμακα ηλικίας 25 έως 29 ετών με επίσης πολύ υψηλό ποσοστό ανεργίας για τις γυναίκες 42,6% ενώ για τους άντρες το ποσοστό ανεργίας είναι 5 ποσοστιαίες μονάδες λιγότερο 37%. Καθώς μεγαλώνουν τα όρια ηλικίας η ανεργία μειώνεται διατηρώντας βέβαια και πάλι υψηλό ποσοστό ανεργίας των γυναικών 20,6% για ηλικίες 45 έως 64 ετών και για τους άντρες το ποσοστό ανεργίας είναι 16,9%. Στις ηλικίες 65 και άνω η ανεργία μειώνεται σημαντικά και είναι τα μοναδικά επίπεδα ηλικίας όπου η ανεργία των αντρών είναι διπλάσια από το ποσοστό ανεργίας των γυναικών, 11% και 5,4% αντίστοιχα.

Στην έρευνα της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας για το εργατικό δυναμικό της Ελλάδας (1998-2013) καταγράφεται η ταχεία και δραματική αύξηση της ανεργίας ιδιαίτερα το διάστημα 2010-2013. Οι αριθμοί που απεικονίζουν την πορεία της ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα (2010-2013) είναι οι παρακάτω³⁵:

Τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών που κυμαίνονταν το 2010 κατά μέσο όρο από 15,5% έως 17,9% (4 τρίμηνα), το 2011 ήταν 19,5% - 24,5%, το 2012 26,5% - 29,7% και το 2013 31% - 31,7%. Στην καταγραφή της ανεργίας των γυναικών κατά ηλικιακές ομάδες, η ομάδα 20-24 και 25-29 παρουσιάζει το τελευταίο τρίμηνο του 2010 ποσοστά 41,6% και 27,6% αντίστοιχα, το 2011 54,9% και 38,4%, το 2012 62,6% και 41% και το 2013 59,5% και 48,7%. Το Β' τρίμηνο του 2013 καταγράφεται διαφοροποίηση στην ανεργία ανδρών 24,1% και γυναικών 31,1%. Το υψηλότερο, εξάλλου, ποσοστό της γυναικείας ανεργίας καταγράφεται στην ηλικιακή κατηγορία 15-24 ετών με ποσοστό 65,1%.

³⁵ Σημείο από την ομιλία της κ. Παπακώστα

Διάγραμμα 13:

Ανεργία (%) κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης

Επίπεδο εκπαίδευσης	Γ' τρίμηνο					
	2013			2014		
	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο
Σύνολο	24,0	31,3	27,2	22,6	29,2	25,5
Διδακτορικό ή μεταπτυχιακό	14,9	17,7	16,2	9,4	16,4	12,7
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	15,4	22,3	19,0	16,5	24,2	20,6
Πτυχίο Ανώτερης Τεχνολογικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης	22,4	39,0	30,3	22,6	31,4	26,9
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	26,0	35,0	29,7	23,9	34,0	28,0
Απολυτήριο Τριτάξιας Μέσης Εκπαίδευσης	30,4	35,2	32,1	27,4	30,9	28,6
Απολυτήριο Δημοτικού	26,1	25,3	25,8	24,0	24,5	24,2
Μερικές τάξεις Δημοτικού	32,4	55,2	39,6	34,1	36,2	34,8
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	34,6	45,5	38,4	30,2	38,5	33,0

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Απασχόληση – Ανεργία, Εργατικό Δυναμικό, Γ' τρίμηνο 2014

Στο επίπεδο εκπαίδευσης, η ανεργία, είναι σε όλα υψηλότερη για τις γυναίκες και ειδικότερα για όσες κατέχουν απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης φθάνει στο 34%, ενώ στην ίδια κατηγορία εκπαίδευσης το αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας των αντρών είναι 23,9%, με διαφορά 11 ποσοστιαίων μονάδων. Στο απολυτήριο δημοτικού φαίνεται να υπάρχει σχεδόν ίση ανεργία. Τα ίδια δεδομένα ισχύουν και για το Γ' τρίμηνο του 2013 μόνο που αυτοί που είχαν απολυτήριο δημοτικού ξεπερνούσαν για 1 ποσοστιαία μονάδα τις γυναίκες στην ανεργία 26,1% και 25,3% αντίστοιχα.

Στα πλαίσια της έρευνας μου θεώρησα σκόπιμο να παραθέσω σχετικό πίνακα με τα ποσοστά ανεργίας στον νομό Αρκαδίας όπου κινήθηκα για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, που είναι εμφανώς αυξημένα λόγω της κρίσης.

Διάγραμμα 14:

Ποσοστό ανεργίας στον νομό Αρκαδίας

ΝΟΜΟΣ	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	13,1	9,7	10,5	10,1	10,2	12,0	11,0	10,3	10,2	13,3	14,6	21,5	24,4

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Απασχόληση – Ανεργία, Εργατικό Δυναμικό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο – ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το γεγονός ότι ένα σοβαρό ποσοστό του γυναικείου πληθυσμού δεν εισέρχεται στον επιχειρηματικό στίβο σημαίνει ότι λιγότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης, άρα δημιουργούνται λιγότερες επιχειρήσεις από όσες θα μπορούσαν να ιδρυθούν και να αποδειχθούν κερδοφόρες. Αλλά το θέμα δεν είναι απλώς ποσοτικό, καθώς έχει μια εξαιρετικά σημαντική «ποιοτική» πλευρά. Εφόσον η αντίληψη επιχειρηματικών ευκαιριών εξαρτάται από την εμπειρία και την πρότερη γνώση του δυνητικού επιχειρηματία, έχει ιδιαίτερη σημασία να μην αποθαρρύνονται από την επιχειρηματική δραστηριοποίηση ομάδες του πληθυσμού που καταγράφουν υψηλές επιδόσεις σε αυτές τις ιδιότητες. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission 2008), το 59% των πτυχιούχων και το 61% των διδασκτόρων στην Ε.Ε. είναι γυναίκες. Το γεγονός λοιπόν ότι μικρότερο ποσοστό των γυναικών στην Ευρώπη ενθαρρύνονται να δρουν επιχειρηματικά σημαίνει ότι η ποιότητα των νέων εγχειρημάτων είναι χαμηλότερη από το δυνητικό επίπεδο, καθώς ένα μέρος του πληθυσμού με υψηλά προσόντα δεν ενθαρρύνεται να ανακαλύψει επιχειρηματικές ευκαιρίες με βάση την εμπειρία και τις γνώσεις που κατέχει.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι αυτή η ποιοτική διάσταση της γυναικείας επιχειρηματικότητας έχει καταγραφεί με σαφήνεια και στην Ελλάδα. Η μελέτη του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) για την γυναικεία επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα (Ιωαννίδης, 2007) απεδείκνυε ότι, μολονότι η επιχειρηματική δραστηριότητα των Ελληνίδων υστερούσε εκείνης των ανδρών –όπως, άλλωστε, σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες– υπερτερούσε σε τρεις εξαιρετικά σημαντικούς ποιοτικούς δείκτες: την καινοτομικότητα των επιχειρήσεων που ιδρύονταν από γυναίκες, το τεχνολογικό τους επίπεδο και τις προοπτικές δημιουργίας απασχόλησης. Και στις τρεις αυτές περιοχές, οι Ελληνίδες κατέγραφαν καλύτερες επιδόσεις από τους άνδρες συμπατριώτες τους.

Στο παρόν Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, οι δυνατότητες, τα κίνητρα και οι προοπτικές της επιχειρηματικής δραστηριότητας των γυναικών στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιείται κυρίως συγκριτική ανάλυση της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά φύλο. Επιπλέον, αξιοποιώντας τα συσσωρευμένα στοιχεία από το 2003 έως και το 2012, διερευνάται η εξέλιξη των βασικών δεικτών επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων των Ελληνίδων, πριν και μετά την οικονομική κρίση³⁶.

5.1 Οι ποσοτικοί δείκτες της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων των Ελληνίδων

³⁶ Ιωαννίδης, Σ. & Γιωτόπουλος, Ι. (2014), *Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2012-13: Ενδείξεις ανάκαμψης της μικρής επιχειρηματικότητας*, Αθήνα: Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), σελ. 57-58

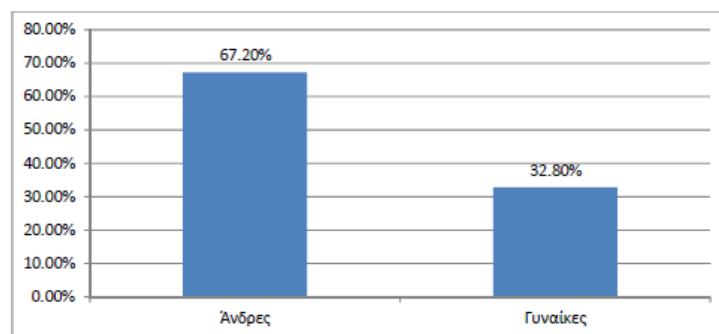
Το 2012 το ποσοστό των γυναικών που βρίσκονταν στην αρχική φάση επιχειρηματικής δραστηριοποίησης (επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων) στο σύνολο του γυναικείου πληθυσμού (ηλικίας 18-64) ήταν της τάξεως του 4.3%, σε αντίθεση με το ποσοστό των ανδρών που στο σύνολο του ανδρικού πληθυσμού (18-64) ανέρχεται στο 8.6% (Διάγραμμα 17). Απ' ότι φαίνεται η γυναικεία επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων βρίσκεται σε μειονεκτικότερη θέση (σχεδόν κατά το ήμισυ) σε σύγκριση με την ανδρική.

Η επιχειρηματικότητα ανάγκης εμφανίζεται ισχυρότερη στις γυναίκες επιχειρηματίες αρχικών σταδίων από ότι στους άντρες με ποσοστό 0.40% έναντι των αντρών 0.25% σημειώνοντας από τα υψηλότερα ποσοστά ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας. Μια πιθανή ερμηνεία του ποσοστού είναι ότι η μισθωτή εργασία έχει μειωθεί και οι Ελληνίδες βρίσκουν άλλους τρόπους εξασφάλισης εισοδήματος.

Το Διάγραμμα 15 που ακολουθεί παρουσιάζει τα ποσοστά της συνολικής επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων³⁷.

Διάγραμμα 15:

Ποσοστιαία κατανομή επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων ανά φύλο στην Ελλάδα για το 2012

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

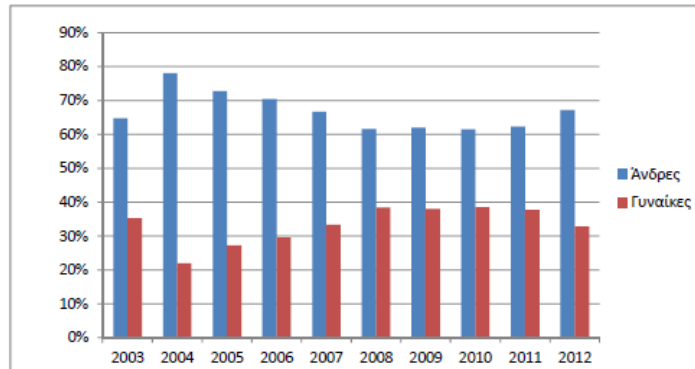
5.1.1 Η εξέλιξη της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων των Ελληνίδων προ και μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης

Το Διάγραμμα 16 παρουσιάζει την πορεία της κατανομής κατά φύλο, της επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων από το 2003 έως και το 2012. Τα δεδομένα δείχνουν ότι η συμμετοχή των γυναικών στην επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων ήταν σαφώς χαμηλότερη σε σχέση με τη συμμετοχή των ανδρών μέσα σε αυτά τα εννέα χρόνια.

³⁷ Βλέπε στο ίδιο σελ:37

Διάγραμμα 16:

Διαχρονική εξέλιξη κατανομής επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά φύλο

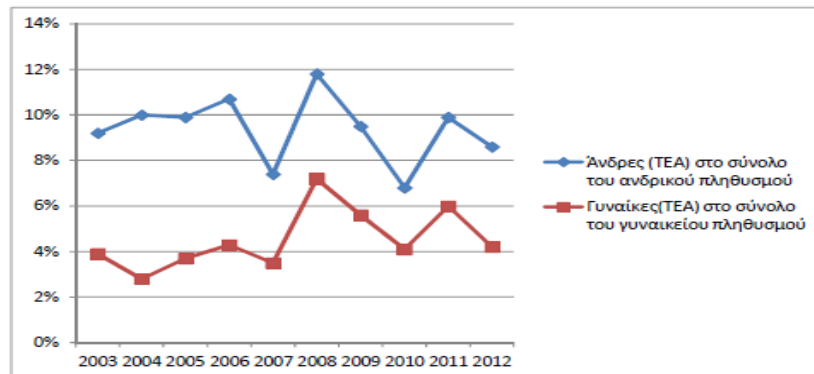
Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

Από το 2005 έως και το 2008, καταγράφεται μία τάση σύγκλισης των ποσοστών συμμετοχής των δύο φύλων στην επιχειρηματικότητα. Η σχετική αύξηση της συμμετοχής των γυναικών ίσως να οφείλεται στην αύξηση των δράσεων με τη συγχρηματοδότηση κοινοτικών και εθνικών πόρων με στόχο την υποστήριξη και ενθάρρυνση της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Την περίοδο της κρίσης φαίνεται πως σταθεροποιείται η συμμετοχή των γυναικών στην επιχειρηματική δραστηριότητα αρχικών σταδίων σε ποσοστό της τάξεως του 38%. Εξάιρεση αποτελεί το έτος 2012 όπου καταγράφεται σημαντική πτώση της εν λόγω συμμετοχής στο 32%³⁸.

Αναλύοντας την πορεία τα τελευταία 10 χρόνια για τους άνδρες και τις γυναίκες που συμμετέχουν στην επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων, διαφαίνεται μετά την έναρξη της κρίσης μία σημαντική κάμψη του ποσοστού και των δύο φύλων, όπως αναλυτικότερα παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 17.

Διάγραμμα 17:

Διαχρονική εξέλιξη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά πληθυσμό

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

³⁸ Βλ. στο ίδιο σελ:37

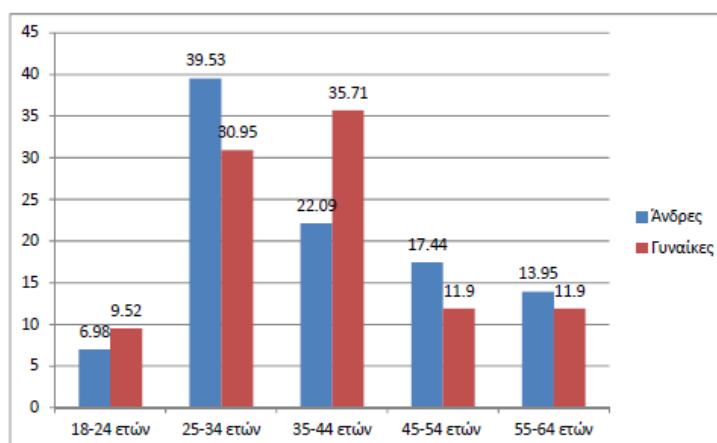
Το ενδιαφέρον εδώ είναι ότι τα ποσοστά συμμετοχής ανδρών και γυναικών στην επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων μεταβάλλονται διαχρονικά σχεδόν απόλυτα παράλληλα. Μολονότι λοιπόν η ροπή του γενικού πληθυσμού προς το επιχειρείν επηρεάζεται από την οικονομική συγκυρία, η σχετική συμμετοχή των δύο φύλων μοιάζει να εξελίσσεται μάλλον ανεξάρτητα από την εξέλιξη των παραμέτρων του οικονομικού περιβάλλοντος. Αυτό που φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο την επιχειρηματικότητα είναι οι βαθύτεροι πολιτισμικοί παράγοντες που καθορίζουν έναν άτυπο καταμερισμό ανάμεσα στα φύλα.

5.1.2 Η ηλικιακή κατανομή των Ελληνίδων επιχειρηματιών

Σημαντικά συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν από την ανάλυση της ηλικιακής κατανομής των Ελληνίδων επιχειρηματιών αναφορικά με τη σύνθεση της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Στο Διάγραμμα 18, διαπιστώνεται πως οι άνδρες νέοι επιχειρηματίες εισέρχονται στον επιχειρηματικό στίβο σε μικρότερη ηλικία συγκριτικά με τις γυναίκες. Ειδικότερα, το υψηλότερο ποσοστό (35,71%) των γυναικών επιχειρηματιών φαίνεται πως υλοποιεί μια επιχειρηματική ιδέα στο ηλικιακό κλιμάκιο 35-44 ετών, που ίσως να οφείλεται στις οικογενειακές τους υποχρεώσεις, ενώ οι άνδρες επιχειρηματίες δραστηριοποιούνται σε νέες επιχειρηματικές διαδικασίες κυρίως μεταξύ 25-34 ετών, με ποσοστό 39,53%³⁹.

Διάγραμμα 18:

Ηλικιακή κατανομή επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά φύλο

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

³⁹ Βλ. στο ίδιο σελ:37

Το προβληματικό ζήτημα εδώ σχετικά με τη γυναικεία επιχειρηματικότητα συνδέεται με τη γενική διαπίστωση, που γίνεται ολοένα πλέον και περισσότερο αποδεκτή σε διεθνές επίπεδο, πως τα άτομα νεότερης ηλικίας έχουν τη τάση να αναλαμβάνουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, που χαρακτηρίζονται ως υψηλότερου ρίσκου και ως πιο φιλόδοξες, με υψηλότερες πιθανότητες εισαγωγής κάποιας μορφής καινοτομίας, μεγαλύτερες προοπτικές ανάπτυξης κλπ.

Ως εκ τούτου, έχει μεγάλη σημασία για τη χάραξη πολιτικών ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας των γυναικών, ο σχεδιασμός μέτρων που θα στοχεύουν στην άρση των εμποδίων επιχειρηματικής δραστηριοποίησης των γυναικών που σχετίζονται με τις οικογενειακές τους υποχρεώσεις, ώστε να είναι εφικτό οι γυναίκες να υλοποιήσουν τις επιχειρηματικές τους ιδέες σε μικρότερη ηλικία. Υπό την προϋπόθεση υλοποίησης τέτοιων μακροχρόνιων μέτρων, τα οφέλη αναμένεται να είναι πολλαπλασιαστικά σε όρους υψηλής δυναμικής επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και άρα οικονομικής ανάπτυξης.

5.1.3 Ελληνίδες επιχειρηματίες και ένταση ανταγωνισμού

Η ένταση του ανταγωνισμού συνιστά έναν κρίσιμο παράγοντα στη βιομηχανική οργάνωση και την επιχειρηματικότητα. Από την άλλη πλευρά, η ύπαρξη χαμηλής εντάσεως ανταγωνισμού, όταν εκφράζει τη δημιουργία «νησίδων αγοράς» στις οποίες δεν υφίσταται τουλάχιστον στα πρώτα στάδια μεγάλος αριθμός ανταγωνιστών, έχει σημαντική αξία καθώς ενδεχομένως υποδηλώνει πως οι επιχειρήσεις που έχουν δημιουργήσει τις «νησίδες αγοράς» ακολουθούν στρατηγικές διαφοροποίησης του προϊόντος και αυξάνουν τη πιθανότητα εισαγωγής και διατήρησης καινοτομίας.

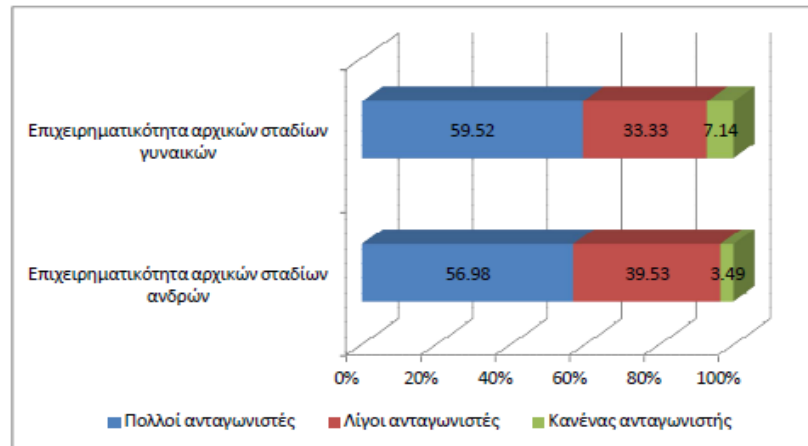
Όπως δείχνουν τα περιγραφικά στοιχεία που παρέχει το Διάγραμμα 19, οι γυναίκες επιχειρηματίες εμφανίζονται περισσότερο ικανές να δημιουργήσουν κάποια «νησίδα αγοράς» σε σχέση με τους άνδρες επιχειρηματίες στην Ελλάδα, καταγράφοντας σχεδόν διπλάσιο ποσοστό⁴⁰.

Η υπεροχή των Ελληνίδων επιχειρηματιών σε συνδυασμό με τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες ως προς την αξιοποίηση σύγχρονης τεχνολογικής αναβάθμισης φαίνεται πως είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν χαμηλότερης εντάσεως ανταγωνισμό. Έτσι, από την ανάλυση μπορεί να εξαχθεί ένα επιπλέον σημαντικό συμπέρασμα ότι οι γυναίκες εμφανίζονται περισσότερο ικανές σε σχέση με τους άνδρες να δημιουργήσουν και να αναπτύξουν νέες αγορές.

⁴⁰ Βλ. στο ίδιο σελ:37

Διάγραμμα 19:

Ένταση ανταγωνισμού και επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων κατά φύλο

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

5.2 Εξέλιξη επιχειρηματικότητας καθιερωμένων Ελληνίδων επιχειρηματιών

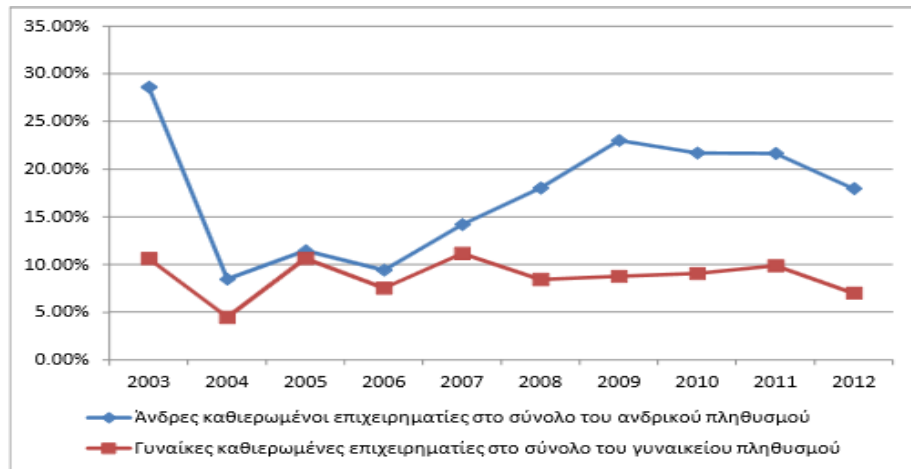
Εμφανίζεται μια ισχυρή τάση εξίσωσης των ποσοστών συμμετοχής ανδρών και γυναικών στην καθιερωμένη επιχειρηματικότητα ανάμεσα στο 2003 και το 2007. Ωστόσο, τα ποσοστά αρχίζουν να αποκλίνουν σημαντικά από το 2008 και μετά. Το ποσοστό των Ελληνίδων καθιερωμένων επιχειρηματιών μένει βεβαίως σχεδόν αμετάβλητο, αλλά ανεβαίνει το ανδρικό ποσοστό. Πέρα του 2012 που πέφτει περίπου στο 7% λόγω της οικονομικής ύφεσης. Αυτό σημαίνει ότι οι άνδρες παραμένουν στο πηδάλιο επιχειρήσεων που οι ίδιοι είχαν ξεκινήσει πρωτίτερα –και οι οποίες έχουν πλέον τον χαρακτήρα των καθιερωμένων– ενώ στο παρελθόν κάποιοι θα μεταβίβαζαν αυτό το ρόλο σε μια γυναίκα.

Έτσι, τα ποσοστά συμμετοχής των γυναικών στην καθιερωμένη επιχειρηματικότητα τείνουν να εξισωθούν με εκείνα στην επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων (περίπου 70% άνδρες έναντι μόνο 30% των γυναικών). Αυτό συνιστά μια δυσμενή εξέλιξη, καθώς αποκαλύπτει ότι μειώνεται, λόγω της οικονομικής κρίσης, το ποσοστό των Ελληνίδων που συμμετέχει στη δεξαμενή της επιχειρηματικότητας που είναι διαθέσιμη στην ελληνική οικονομία. Είναι δε φανερό ότι αυτό δεν έχει αρνητικές επιπτώσεις μόνο στο οικονομικό επίπεδο, αλλά επηρεάζει αρνητικά το πολύ ευρύτερο πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού των γυναικών από ένα κρίσιμο τομέα ένταξης, όπως είναι η επιχειρηματική δραστηριότητα.⁴¹

⁴¹ Βλ. στο ίδιο σελ:37

Διάγραμμα 20:

Διαχρονική εξέλιξη καθιερωμένης επιχειρηματικότητας ανά φύλο

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

5.3 Η εκπαίδευση και η μόρφωση της γυναίκας επιχειρηματία

Η εκπαίδευση αποτελεί ένα από τα πολυτιμότερα μέσα για την επίτευξη ισότητας των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών. Τα τελευταία χρόνια, έχει γίνει πρόοδος στην εκπαίδευση και κατάρτιση των γυναικών σε όλα τα επίπεδα, ειδικά όπου υπήρχε επαρκής πολιτική δέσμευση και κατανομή πόρων. Ελήφθησαν μέτρα σε όλες τις περιφέρειες για να ξεκινήσουν εναλλακτικά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, υιοθετήθηκαν ευρωπαϊκά προγράμματα που αφορούν την κατάρτιση και εξειδίκευση και τη χρήση των νέων τεχνολογιών, τα οποία απευθύνονται σε γυναίκες, σε κοινότητες ιθαγενών και άλλες μειονεκτικές ομάδες, για να τις ενθαρρύνουν να ακολουθήσουν όλους τους τομείς σπουδών, ιδιαίτερα μη παραδοσιακούς και να εξαλείψουν τις προκαταλήψεις φύλου από την εκπαίδευση και την κατάρτιση.

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση βοηθάει τις γυναίκες να βρουν δουλειά. Όμως, οι γυναίκες της υπαίθρου, που αποτελούν το χαμηλότερο εκπαιδευσης και εξειδίκευσης εργατικό δυναμικό, δεν έχουν επωφεληθεί από τα προγράμματα κατάρτισης και πολιτικών διαρθρωτικής προσαρμογής. Γυναίκες που έχουν μόλις τελειώσει την εκπαίδευση ή την κατάρτισή τους, βρίσκουν πιο εύκολα δουλειά.⁴²

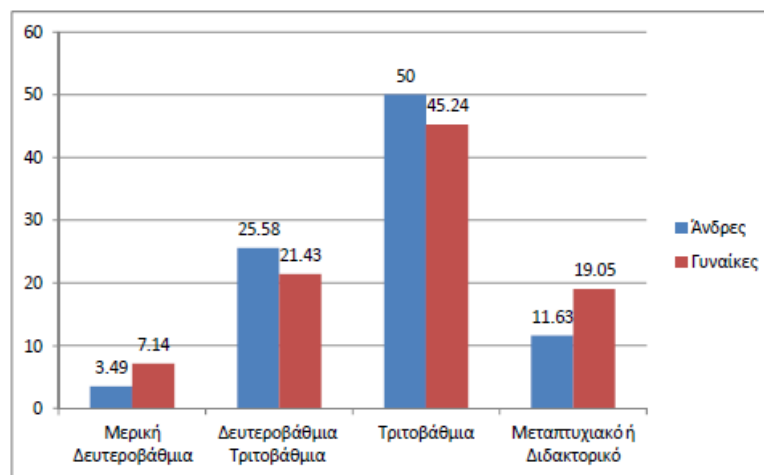
5.3.1 Το εκπαιδευτικό επίπεδο των Ελληνίδων επιχειρηματιών

⁴² Βλ. στο ίδιο σελ:37

Αποτελεί ιδιαίτερης σπουδαιότητας ζήτημα η κατανομή των γυναικών επιχειρηματιών στην Ελλάδα με βάση το επίπεδο εκπαίδευσής τους. Στο Διάγραμμα 21, που ακολουθεί παρουσιάζεται η κατανομή των αρρένων και των θηλέων επιχειρηματιών σε τέσσερα επίπεδα εκπαίδευσης: α) μερική δευτεροβάθμια, β) δευτεροβάθμια, γ) τριτοβάθμια, και δ) μεταπτυχιακό ή διδακτορικό επίπεδο. Η βασική διαπίστωση είναι πως δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις κατανομές μεταξύ των ανδρών και γυναικών, είναι δε φανερό πως και στα δύο φύλα τα μεγαλύτερα ποσοστά νέων επιχειρηματιών έχουν ολοκληρώσει τη τριτοβάθμια εκπαίδευση⁴³.

Διάγραμμα 21:

Εκπαιδευτικό επίπεδο επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων κατά φύλο

Πηγή: IOBE, επεξεργασία στοιχείων GEM

Ωστόσο, υπάρχουν κάποιες διαφοροποιήσεις όταν γίνεται άμεση αντιπαράθεση των σχετικών ποσοστών ανά επίπεδο εκπαίδευσης μεταξύ των δύο φύλων. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται πως οι γυναίκες απόφοιτοι δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπολείπονται έναντι των ανδρών αποφοίτων κατά 4 περίπου ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Αλλά το ποσοστό γυναικών επιχειρηματιών που κατέχουν μεταπτυχιακό και διδακτορικό δίπλωμα είναι κατά 7,5 μονάδες περίπου υψηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών.

Είναι δε σημαντικό ότι η κρίση δεν έχει μειώσει τη ροπή προς την επιχειρηματικότητα Ελληνίδων με υψηλά προσόντα. Σημαντικό ρόλο βέβαια παίζουν οι εξειδικευμένες γνώσεις των γυναικών μέσα στο πλαίσιο ανάληψης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών με σκοπό την ώθηση της οικονομικής ανάπτυξης αφού η αξιοποίησή τους θα ενίσχυε τις πιθανότητες για τη μετάβαση από τη «ρηχή» επιχειρηματικότητα στην επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης.

⁴³ Βλ. στο ίδιο σελ:37

5.4 Φορείς, οργανισμοί και υπηρεσίες υποστήριξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας

- Σύνδεσμος Επιχειρηματιών Γυναικών Ελλάδος (ΣΕΓΕ) (www.sege.gr)

Ο ΣΕΓΕ είναι μία Μη Κυβερνητική Οργάνωση (ΜΚΟ), με πανελλήνιο μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα και απευθύνεται στις γυναίκες που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Συνεργάζεται με υπουργεία, κοινωνικούς φορείς, επαγγελματικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις σε τοπικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για την προώθηση των συμφερόντων των γυναικών που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ο ΣΕΓΕ παρέχει στις γυναίκες επιχειρηματίες της Ελλάδος το περιβάλλον για να αναπτύξουν τις επιχειρήσεις και τους εαυτούς τους, προάγει τη νεανική επιχειρηματικότητα, βελτιώνει την αναγνωσιμότητα των επιτευγμάτων τους στις επιχειρήσεις τους και προωθεί την ανάπτυξη των γυναικείων επιχειρήσεων μέσα από την έρευνα και την πληροφόρηση.

- Portal ενημέρωσης για την γυναίκα επιχειρηματία (www.businesswoman.gr)

Είναι το πρώτο γυναικείο ηλεκτρονικό ελληνικό περιοδικό για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, με στόχο την άμεση ενημέρωση και αξιόπιστη πληροφόρηση όλων των ενδιαφερομένων επαγγελματιών, στελεχών και επιχειρηματιών γυναικών. Δημιουργήθηκε από μία ομάδα γυναικών επιχειρηματιών με στόχο την εξοικείωση της σύγχρονης γυναίκας επιχειρηματία με τη συνεχώς εξελισσόμενη τεχνολογία. Πρόθεσή του είναι να φέρει σε επαφή τις επιχειρηματίες με καταξιωμένους επιστήμονες και ειδικούς στο χώρο των επιχειρήσεων και, παράλληλα, να τις ενημερώσει υπεύθυνα και λεπτομερειακά για προγράμματα, υπηρεσίες και πηγές που θα δώσουν τη δυνατότητα να εξοικονομήσουν χρόνο και χρήμα.⁴⁴

- Portal ενημέρωσης για την γυναίκα επιχειρηματία από την Ευρωπαϊκή Ένωση (<http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/women/portal/>)

Η πύλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στοχεύει στην παροχή κατάλληλων διαδικτυακών συνδέσεων με οργανώσεις, προγράμματα και αντιπροσωπευτικές εκδηλώσεις γυναικών επιχειρηματιών που αφορούν την προώθηση και την στήριξη του γυναικείου επιχειρηματικού πνεύματος.

⁴⁴Γραφείο Διασύνδεσης & Σταδιοδρομίας Πολυτεχνείου Κρήτης <http://www.career.tuc.gr/3580.html>

- European Network to Promote Women's Entrepreneurship (WES) (http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/women/wes-network/index_en.htm)

Για την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησε το «Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Προώθηση της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας». Έχει μέλη από τριάντα ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένων της Ισλανδίας, της Νορβηγίας και της Τουρκίας.

Οι εντεταλμένοι του Δικτύου εκπροσωπούν κεντρικές εθνικές κυβερνήσεις και ινστιτούτα με την αρμοδιότητα να προωθήσουν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Στα μέλη του δικτύου παρέχονται συμβουλές, ενίσχυση, πληροφορίες και σύνδεσμοι επικοινωνίας σχετικά με προγράμματα ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Επίσης, βοηθούν για την αναγνώριση και την πρακτική εφαρμογή καλών πρακτικών επιχειρηματικότητας.

- Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ι.Φ.) (www.isotita.gr)

Το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.) λειτουργεί υπό την εποπτεία και χρηματοδότηση της Γενικής Γραμματείας Ισότητας του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Μερικοί από τους βασικούς στόχους ανάπτυξης των δραστηριοτήτων του Κ.Ε.Θ.Ι. είναι η διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας σε θέματα ισότητας των φύλων, η τεκμηρίωση και παροχή πληροφόρησης στην απασχόληση, επιχειρηματικότητα και κοινωνική ένταξη, η υποστήριξη γυναικών για την προώθηση στην αγορά εργασίας κ.ά. Στο Κ.Ε.Θ.Ι. λειτουργούν Κέντρα Πληροφόρησης και Συμβουλευτικής Γυναικών για την απασχόληση, την επιχειρηματικότητα και την κοινωνική ένταξη τα οποία βρίσκονται στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο και Βόλο.

- Εθνικό Επιμελητηριακό Δίκτυο Ελληνίδων Γυναικών Επιχειρηματιών (Ε.Ε.Δ.Ε.Γ.Ε) (www.eedege.eu)

Είναι ένα κίνημα γυναικών επαγγελματιών που ξεκίνησε στις Βρυξέλλες και απλώνεται σε ολόκληρη την Ευρώπη, με στόχο την ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας και την υλοποίηση των αποφάσεων της Λισαβόνας. Το δίκτυο τίθεται στη διάθεση των γυναικών επιχειρηματιών, μελών των ελληνικών επιμελητηρίων, καθώς και εκείνων που θέλουν να ενταχθούν στην παραγωγή, και τάσσεται κατά της γυναικείας ανεργίας, της απαξίωσης και της ένταξης των γυναικών στις εφεδρείες των παραγωγικών τάξεων.

Στόχοι του δικτύου είναι, η ευαισθητοποίηση των Επιμελητηρίων και των επιχειρηματιών-μελών τους σχετικά με τα οφέλη της πλήρους ενσωμάτωσης των γυναικών στην οικονομία. Στη συνέχεια, ο προσδιορισμός των εμποδίων, που αποτρέπουν τις γυναίκες από την πλήρη ένταξη τους στο εργατικό δυναμικό και η συμμετοχή των γυναικών στις παραγωγικές μονάδες και στα κέντρα λήψης αποφάσεων.

➤ ΤΟΓΜΕ/ΕΕΔΕ (<http://gr.gew.co/users/togme>)

Ο Τομέας Γυναικών Μάνατζερ και Επιχειρηματιών ιδρύθηκε το 1995 ως το έκτο Ινστιτούτο της Ελληνικής Εταιρείας Διοικήσεως Επιχειρήσεων (ΕΕΔΕ). Πρόσφατα μετεξελίχθηκε σε Τομέα και αποσκοπεί στη διεύρυνση της γυναικείας παρουσίας στο χώρο του Μάνατζμεντ και των επιχειρήσεων. Αποστολή του Τομέα είναι να συμβάλλει έμπρακτα στην προώθηση, ανάδειξη και καθιέρωση στην Ελλάδα όσο το δυνατό περισσότερων γυναικών, που είναι επιχειρηματίες και υψηλόβαθμα στελέχη στο Δημόσιο και σε επιχειρήσεις και οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

5.5 Προγράμματα προς ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας

Στην ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας βοηθούν η Ευρωπαϊκή Στρατηγική και τα Διαρθρωτικά Ταμεία, καθώς και όλα τα κράτη μέλη δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που επιθυμούν να συγκροτήσουν νέες επιχειρήσεις ή να αυτοαπασχοληθούν (Κ.Κιούρτσης). Έχουν τεθεί σε εφαρμογή μεταξύ άλλων και τα πενταετή Προγράμματα Κοινοτικής Δράσης για τις Γυναίκες από το 1982 και τα οποία περιλαμβάνουν τους παρακάτω γενικούς στόχους:

- Ένταξη της ισότητας στον ευρωπαϊκό κοινωνικό διάλογο μεταξύ των εργοδοτών και των συνδικαλιστικών οργανώσεων, καθώς και προσπάθεια επίτευξης συνεργασίας και αλλαγής της νοοτροπίας σε όλα τα επίπεδα
- Κατάργηση των διακρίσεων στην αγορά εργασίας, στήριξη των γυναικείων προσπαθειών απασχόλησης και γενικότερα, της ισότητας στην οικονομία
- Το συνδυασμό εργασίας – νοικοκυριού – οικογενειακής ζωής μέσα από την εξατομίκευση των κοινωνικών παροχών
- Την ίση συμμετοχή ανδρών – γυναικών κατά τη λήψη των αποφάσεων
- Τη στήριξη και πλήρη εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Δικαίου, καθώς και την παροχή πληροφοριών για την ισότητα των ευκαιριών
- Την ενίσχυση της παρακολούθησης, καθώς και της αξιολόγησης του προγράμματος Δράσης

Ενδεικτικά παρακάτω αναφέρονται προγράμματα που είναι σε εξέλιξη (υλοποιούνται ή είναι προς υλοποίηση) την τρέχουσα περίοδο:

«Περισσότερες τεχνολογίες; Περισσότερες γυναίκες επιχειρηματίες!»

Στις 6 Νοεμβρίου 2012 διεξήχθη το ευρωπαϊκό συνέδριο με ονομασία «Περισσότερες τεχνολογίες; Περισσότερες γυναίκες επιχειρηματίες!», το οποίο αποτέλεσε την κορύφωση μιας σειράς επιτυχημένων δράσεων ενημέρωσης και δημοσιότητας στα πλαίσια του ευρωπαϊκού έργου με ακρωνύμιο «ladybizIT», της πρωτοβουλίας «Leonardo da Vinci», με στόχο να συνεισφέρει στην προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να υποστηρίξει τη γυναικεία επιχειρηματικότητα και να προωθήσει τους τρόπους με τους οποίους οι Τεχνολογίες Πληροφορίας & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) μπορούν να την ενισχύσουν. Το ευρωπαϊκό έργο «ladybizIT», λαμβάνοντας υπόψη ότι ένα από τα βασικότερα εμπόδια για τις γυναίκες που θέλουν να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά είναι η περιορισμένη πρόσβαση στις ΤΠΕ και η αξιοποίησή τους, έθεσε τις προϋποθέσεις διαλόγου μεταξύ γυναικών επιχειρηματιών, κοινωνικών εταίρων, κέντρων λήψης αποφάσεων, διαμορφωτών πολιτικής και γυναικείων φορέων. Στόχος του προγράμματος είναι να ενθαρρύνει τις «μέλλουσες» γυναίκες επιχειρηματίες μέσα από την ανάδειξη των δυνατοτήτων των ΤΠΕ για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, ενώ προωθεί δυναμικά 12 ευρωπαϊκά έργα που μπορούν να βοηθήσουν τις γυναίκες της Ευρώπης – ανεξάρτητα από την ηλικία και την καταγωγή τους – να ανακαλύψουν τι μπορεί να κάνει γι' αυτές το Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU Lifelong Learning Programme).⁴⁵

"Ολοκληρωμένη Παρέμβαση για τη στήριξη της Γυναικείας Απασχόλησης μέσω ενίσχυσης της Επιχειρηματικότητας"

Ένα καθαρά γυναικείο πρόγραμμα που στηρίζει την γυναικεία επιχειρηματικότητα. Αφορά γυναίκες ηλικιών 18 έως 64 άνεργες ή απειλούμενες από ανεργία. Προτεραιότητα δίνεται σε γυναίκες που ζούνε στο όριο της φτώχειας, είναι άτομα με ειδικές ανάγκες, γονείς πολύτεκνων οικογενειών, μητέρες μονογονεϊκής οικογένειας, γυναίκες ενδοοικογενειακής βίας. Στο Πρόγραμμα εντάσσονται μόνον οι οκτώ (8) επιλέξιμες Περιφέρειες Αμιγούς Στόχου Σύγκλισης: Κρήτη, Ιόνια Νησιά, Β. Αιγαίο, Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Ήπειρος, Θεσσαλία, Δυτική Ελλάδα και Πελοπόννησος.

Οι στόχοι του προγράμματος συνίστανται στα παρακάτω:

- Προώθηση του ανθρώπινου δυναμικού στην απασχόληση και επανένταξή του στην αγορά εργασίας
- Συμβολή στην αποκατάσταση του κοινωνικού και οικονομικού ιστού
- Δημιουργία προϋποθέσεων για τη συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού
- Διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και

⁴⁵ <http://gender-it.eu/?p=1514&lang=el>

- Ανάπτυξη και βιωσιμότητα της τοπικής οικονομίας, σε περιοχές που πλήττονται από απρόβλεπτες τοπικές ή τομεακές κρίσεις που συνδέονται με οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση, συμπεριλαμβανομένης τυχόν αναδιάρθρωσης που προκαλείται από φυσικές καταστροφές, ή με τις συνέπειες της απελευθέρωσης του εμπορίου.⁴⁶

Το ποσό της επιχορήγησης κυμαίνεται από 10.000 € έως 20.000 € με 100% επιδότηση, για την κάλυψη επιλέξιμων λειτουργικών δαπανών για μέγιστο διάστημα 18 μηνών. Επιπλέον χορήγηση χρηματικού ποσού (επιχορήγηση) μέχρι **12.000 €** του ετήσιου μισθολογικού κόστους από τη δημιουργία νέας/ων θέσης/εων εργασίας (1 Ετήσια Μονάδα Εργασίας, ΕΜΕ) με πρόσληψη ανέργου/ων.

Ο Συνολικός Προϋπολογισμός του Προγράμματος είναι 40.000.000 ευρώ Δημόσια Δαπάνη. Η Δημόσια Δαπάνη του προγράμματος συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, και ειδικότερα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), και από το Ελληνικό Δημόσιο.

Το πρόγραμμα έτρεξε τον Φλεβάρη και έληξε τον Απρίλη του 2013. Υποβλήθηκαν 6.954 προτάσεις ύψους 217.392.249 ευρώ, ενώ ο προϋπολογισμός (δημόσια δαπάνη) της δράσης ήταν 40 εκατ. ευρώ. Δηλαδή, ο προϋπολογισμός υπερκαλύφθηκε κατά περισσότερες από πέντε φορές.⁴⁷

Πρόσφατα ανακοινώθηκε η τροποποίηση του οδηγού του προγράμματος με την οποία παρατείνονται οι καταληκτικές ημερομηνίες υλοποίησης των έργων που εντάχθηκαν εντός του 2013 και του 2014.⁴⁸

Εθνικό Πρόγραμμα για την Ουσιαστική Ισότητα των Φύλων 2010-2013

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ) σχεδίασε το Εθνικό Πρόγραμμα για την Ουσιαστική Ισότητα των Φύλων 2010-2013 που χρηματοδοτείται από το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ).

Το παρόν Εθνικό Πρόγραμμα για την Ουσιαστική Ισότητα των Φύλων 2010-2013 σχεδιάστηκε με γνώμονα τέσσερις στρατηγικούς στόχους:

- Την προάσπιση των δικαιωμάτων όλων των γυναικών μέσω της προώθησης της ισότητας των φύλων και του προσανατολισμού των παρεμβάσεων στις ομάδες γυναικών με πολλαπλές διακρίσεις
- Την πρόληψη και καταπολέμηση όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών

⁴⁶ http://www.espa.gr/Lists/Proclamations/Attachments/2329/epeaa_130118_Odigos_Gynaikeia.pdf

⁴⁷ <http://www.espa.gr/el/Pages/NewsFS.aspx?item=519>

⁴⁸ <http://www.efepae.gr/frontend/index.php>

- Τη στήριξη της απασχόλησης των γυναικών και της οικονομικής τους αυτοτέλειας
- Την αξιοποίηση της πολιτιστικής δημιουργίας για την ανάδειξη του στόχου της ισότητας των φύλων.⁴⁹

«Ψηφιακή Συμμαχία για τη Γυναικεία Απασχόληση» Σχέδιο Δράσης 2015-2017

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων συντονίζει την πρωτοβουλία «Ψηφιακή Συμμαχία για τη Γυναικεία Απασχόληση» με την ολοκλήρωση του Σχεδίου Δράσης 2015-2017, κατά το πρότυπο αντίστοιχης δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής “Grand Coalition for Digital Jobs”.

Το Σχέδιο Δράσης που παρουσιάστηκε δομείται σε πέντε θεματικούς άξονες: (1) Ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων και της επιχειρηματικότητας των γυναικών μέσω δράσεων Δια Βίου Μάθησης, (2) Ανάδειξη γυναικείου ταλέντου με την ενίσχυση συμμετοχής περισσότερων γυναικών στην αγορά εργασίας, (3) Δημιουργική προσέγγιση της επιχειρηματικότητας και της Ανάπτυξης, (4) Προσέλκυση περισσότερων γυναικών και κοριτσιών στις ΤΠΕ, (5) Ευρωπαϊκή και Διεθνής Διάσταση – Δημιουργία ενός κοινού Ευρωπαϊκού μοντέλου.

Η πρωτοβουλία αποσκοπεί μεταξύ άλλων στην ανάδειξη, αξιοποίηση και διασύνδεση της ψηφιακής τεχνολογίας με την αγορά εργασίας. Κεντρικός άξονας, η ανάπτυξη και υλοποίηση πολιτικών και δράσεων απασχόλησης για την ισότητα των φύλων βασιζόμενων σε Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), στο πλαίσιο μιας πολύπλευρης συνεργασίας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες, το σημαντικό πρόβλημα ανεργίας, που πλήττει ιδιαίτερα τους νέους και τις γυναίκες, εκδηλώνεται ταυτόχρονα με ένα έλλειμμα ψηφιακών δεξιοτήτων στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας, αγγίζοντας τις 500.000 κενές θέσεις εργασίας μέχρι το 2015. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία «Ψηφιακή Συμμαχία για τη Γυναικεία Απασχόληση» μπορεί να αποτελέσει «όχημα» για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας προς όφελος των γυναικών, της επιχειρηματικότητας και της ψηφιακής οικονομίας.⁵⁰

Η ζήτηση εργαζόμενων με ψηφιακές δεξιότητες στην Ευρώπη παρουσιάζει συνεχή αύξηση. Πριν από λίγους μήνες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε ότι, έως το 2020, ο αριθμός των θέσεων εργασίας στους τομείς διαχείρισης, αρχιτεκτονικής και ανάλυσης των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), πρόκειται να αυξηθεί κατά 44% σε σύγκριση με το 2011, ενώ οι συναφείς θέσεις εργασίας κατά 16%.
(www.dikaiologitika.gr)

⁴⁹ <http://www.isotita.gr/index.php/info/c3/>

⁵⁰ [http://www.isotita.gr/var/uploads/PRESS%20\(APO%20SEP%202010\)/2014/DT_20-01-2014_Psifiaki%20Summaxia%20gia%20Ti%20Gunaikeia%20Apasxolisi.pdf](http://www.isotita.gr/var/uploads/PRESS%20(APO%20SEP%202010)/2014/DT_20-01-2014_Psifiaki%20Summaxia%20gia%20Ti%20Gunaikeia%20Apasxolisi.pdf)

WiSE (Women Innovators in Social Enterprise)

Αυτό το φιλόδοξο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα τριετούς διάρκειας, που εκπονείται από πενταμελή κοινοπραξία ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, κόμβων επιχειρηματικότητας και μη κυβερνητικών οργανισμών από την Ισπανία, την Ελβετία, την Ελλάδα, την Αυστρία και την Κροατία, έρχεται να συγκροτήσει πρωτότυπα, καινοτομικά και στοχευμένα εργαλεία, προσαρμοσμένα στις ανάγκες των γυναικών, που ήδη επιχειρούν, που θέλουν να ιδρύσουν μία κοινωνική εταιρεία, ή που θέλουν να κάνουν πράξη μία ιδέα τους. Το πρόγραμμα, που έχει πιλοτικό χαρακτήρα, συνδυάζει διαδικτυακή εκπαίδευση, δια ζώσης εργαστήρια και ανάπτυξη αλληλοϋποστηρικτικού δικτύου μεταξύ των εκπαιδευόμενων γυναικών. «Η δημιουργία μίας ασφαλούς πλατφόρμας διασύνδεσης των γυναικών επιχειρηματιών μεταξύ τους προσφέρει στήριξη και βοήθεια, υπενθυμίζοντάς τους ότι δεν είναι μόνες στον αγώνα τους», επισημαίνει εύστοχα η Σάρον Τζάκσον, ιδρύτρια της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Βιωσιμότητας της Κρήτης (ESA) , που συμμετέχει ως συντονίστρια εταίρος για την Ελλάδα στο πρόγραμμα WiSE.

Με τη συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα οι γυναίκες επιχειρηματίες θα ωφεληθούν ως εξής: θα αποκτήσουν μία εποπτεία των γενικών τάσεων και ευκαιριών στο πεδίο της κοινωνικής καινοτομίας, θα αποκτήσουν δεξιότητες και εργαλεία/μεθόδους να σχεδιάσουν το μέλλον τους με δημιουργικότητα, θα βρεθούν στο κατάλληλο περιβάλλον και θα λάβουν την κατάλληλη στήριξη για να καταγράψουν την ιδέα τους και να συγκροτήσουν ένα επιχειρηματικό πλάνο. Εκτιμάται πως μέσα από τη διαδικασία αυτή οι γυναίκες θα δοκιμάσουν στην πράξη όσα έμαθαν, θα δουν τις διοικητικές και ηγετικές δυνατότητές τους να ενισχύονται και θα κτίσουν τοπικά και διεθνή δίκτυα.

Η κοινοπραξία του WiSE, βασιζόμενη στα ευρήματα της ευρωπαϊκής έρευνας και ακολουθώντας καινοτόμες εκπαιδευτικές μεθόδους, κατάρτισε και συγκρότησε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για 60 γυναίκες επιχειρηματίες, που συνολικά θα συμμετάσχουν σε τρεις χώρες. Πριν από την εκπνοή του 2014 έκλεισε η πρόσκληση ενδιαφέροντος και συγκεντρώθηκαν οι αιτήσεις των ενδιαφερομένων. Στη συνέχεια μέσω συνεντεύξεων θα επιλεγεί η τελική ομάδα των 20 γυναικών επιχειρηματιών ανά χώρα, οι οποίες θα εκπαιδευθούν. Η στοχευμένη εκπαίδευσή τους, σε διττή μορφή – ηλεκτρονική και φυσική – θα πραγματοποιηθεί εντός του πρώτου εξαμήνου του 2015. Ένας από τους μείζονες στόχους του WiSE είναι να συγκροτηθεί ένα ισχυρό βιώσιμο δίκτυο αλληλοϋποστήριξης και παρακολούθησης των εκπαιδευόμενων γυναικών στην – μετά την εκπαίδευσή τους – πορεία στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες, καθώς και μετά την ολοκλήρωση του WiSE τον Οκτώβριο του 2015.⁵¹ Σύντομα θα τρέξει νέος κύκλος WiSE 2.

⁵¹ <http://wise4women.eu/countries/greece>

5.6 Προβλήματα των γυναικείων επιχειρήσεων

Η ανάπτυξη της γυναικείας επιχειρηματικότητας σε ανδροκρατούμενους οικονομικούς τομείς στην Ευρώπη και ειδικά στην Ελλάδα αντιμετωπίζει εμπόδια. Από την μία πλευρά, οι γυναίκες θα έπρεπε να προσανατολίζονται να γίνουν επιχειρηματίες, ιδιαίτερα στον ανδροκρατούμενο κόσμο. Από την άλλη πλευρά, μόλις γίνουν επιχειρηματίες, πρέπει να δημιουργήσουν και να τρέξουν την επιχείρηση με επιτυχία υπερβαίνοντας και καταπολεμώντας τα εμπόδια και τα στερεότυπα που δεν είναι κοινά για τους άντρες.

Και στις δύο περιπτώσεις, στο να ξεκινήσεις επιχείρηση ή και στο να είσαι επιχειρηματίας υπάρχουν δύο ειδών προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουν και να ξεπεράσουν: τα υποκειμενικά, που έχουν να κάνουν με τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά και τα αντικειμενικά, που έχουν να κάνουν με τους κοινωνικοοικονομικούς και πολιτισμικούς περιορισμούς.

Ξεκινώντας μια επιχείρηση, κάποιες γυναίκες ανεξαρτήτου του επιπέδου εκπαίδευσης μπορούν να γίνουν επιτυχημένες επιχειρηματίες. Βέβαια, θα πρέπει να έχουν εγγενή ή επίκτητο το «επιχειρηματικό πνεύμα». Το να έχουν καλό επίπεδο εκπαίδευσης είναι πλεονέκτημα, αλλά και άλλες ικανότητες που δεν είναι αποτέλεσμα καλής εκπαίδευσης συνηγορούν στην επιτυχία. Αυτές οι ικανότητες μπορεί να είναι πιο «θηλυκές» και ως εκ τούτου καταλληλότερες για την φύση της γυναίκας επιχειρηματία. Για παράδειγμα, μια γυναίκα θεωρείται ότι είναι σε πλεονεκτική θέση όταν ασχολείται με τους πελάτες επειδή έχει μια πιο προσωπική και άμεση επικοινωνία που εκτιμάται ιδιαίτερα στις διαπραγματεύσεις. Μια πιθανή επιχειρηματίας θα πρέπει να καταπολεμήσει τα στερεότυπα των φύλων, θα πρέπει να έχει αυτοπεποίθηση, να εκφράζει την άποψη της, να έχει κίνητρα να πετύχει, ανεξαρτήτως των εμποδίων.

Το σχολείο παίζει σημαντικό παράγοντα για την μετέπειτα επιλογή της γυναίκας να γίνει επιχειρηματίας ή όχι. Οι εκπαιδευτικοί, σχολικοί σύμβουλοι, συμμαθητές έχουν τεράστια επίδραση στον επαγγελματικό προσανατολισμό της. Το σχολείο θα πρέπει να είναι το «όχημα» που θα οδηγήσει τα κορίτσια στα μονοπάτια της τεχνολογίας και της καινοτομίας. Το σχολείο πρέπει να αντισταθμίζει την διάκριση των φύλων και να ενθαρρύνει τις γυναίκες να καταπιάνονται με «ανδρικές δουλειές». Θα πρέπει να ανακαλύπτουν τα ταλέντα τους μέσω του σχολείου. Με άλλα λόγια, η επιχειρηματικότητα πρέπει να διδάσκεται στο σχολείο. Στην Ελλάδα και σε όλη την Ευρώπη υπάρχει έλλειψη αποτελεσματικών πρακτικών για την επαγγελματική σταδιοδρομία, δεν υπάρχει υποστήριξη και καθοδήγηση στο σχολείο και το ακαδημαϊκό σύστημα. Για αυτόν το λόγο ταλαντούχες νέες γυναίκες αναζητούν θέσεις στον δημόσιο τομέα και εγκαταλείπουν εναλλακτικές λύσεις μιας ικανοποιητικής επιχειρηματικής καριέρας. Και λόγω της έλλειψης καθοδήγησης αποφασίζουν μόνες τους για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία ή έχουν επίδραση από την οικογένεια τους.

Το να είναι μια γυναίκα επιχειρηματίας, έχει και αυτό προβλήματα. Τα στερεότυπα επηρεάζουν τις γυναίκες και χρειάζεται δουλειά τόσο σε προσωπικό όσο και σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο για να μειώσει τον αντίκτυπο που έχουν στην νοοτροπία τους και να προχωρήσουν σαν επιχειρηματίες. Ένα γνωστό στερεότυπο είναι αυτό της οικογένειας που θέλει τον άντρα να δουλεύει και την γυναίκα να φροντίζει τις δουλειές του νοικοκυριού και τα παιδιά της. Επίσης, η εγκυμοσύνη και η μητρότητα θεωρούνται εμπόδιο στην επαγγελματική ανέλιξη και υπάρχει η αντίληψη ότι αφού γυρίσει στην εργασία η γυναίκα δεν είναι «σωστή μητέρα». Και είναι ακόμα πιο δύσκολο να ισορροπήσεις την εργασία με την οικογένεια άμα δεν έχεις οικογενειακή υποστήριξη. Αν και οι γυναίκες με επιχειρηματικό πνεύμα δεν βλέπουν αυτήν τη προσπάθεια να ισορροπήσουν σαν εμπόδιο όσο σαν συνεχή πρόκληση.

Μια άλλη κατηγορία στερεοτύπων έχει σχέση με τις επαγγελματικές ικανότητες/δυνατότητες. Υπάρχει η πεποίθηση ότι μια γυναίκα είναι επιτυχημένη όταν δραστηριοποιείται σε αμιγώς «γυναικείες επιχειρήσεις», ότι είναι λιγότερο αξιόπιστη από τους άντρες και ότι δυσκολεύεται να πάρει μόνη της αποφάσεις. Μια γυναίκα επιχειρηματίας θα πρέπει να αντιμετωπίσει την έλλειψη εμπιστοσύνης η οποία προέρχεται πρώτιστα από τους άντρες συνεργάτες της, δευτερευόντως από τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και τέλος από τις γυναίκες συνεργάτες της. Οι γυναίκες πρέπει να εργάζονται δυο φορές σκληρότερα από τους άντρες για να πάνε μπροστά και όταν επιτυγχάνουν υπάρχει ζήλια και φθόνος από τους άντρες θεωρώντας ότι χρησιμοποιούν την γυναικεία γοητεία τους. Για αυτό θα πρέπει πάντα να αποδεικνύουν τις ικανότητες τους. Είναι στο χέρι των γυναικών να «παίξουν» με αυτά τα στερεότυπα και να τα αντιστρέψουν προς όφελος τους.

Μια άλλη δυσκολία είναι οι δημόσιες υπηρεσίες στην Ελλάδα. Ένας/Μια επιχειρηματίας προκειμένου να ξεκινήσει την επιχείρηση του/της έπρεπε να περάσει από 98(!) γραφειοκρατικές διαδικασίες. Με την νέα απλοποιημένη νομοθεσία έχουν αλλάξει οι διαδικασίες αλλά εξακολουθεί να είναι ένας μαραθώνιος. Υπάρχει έλλειψη χρηματοδότησης και σε περιπτώσεις που υπάρχει χρηματοδότηση υπάρχει κακή ενημέρωση. Πολλές φορές αποθαρρύνεται να χρησιμοποιήσει αυτά τα προγράμματα χρηματοδότησης γιατί απαιτείται είτε οικονομική συμμετοχή ή κάποιο τραπεζικό δάνειο. Ύστερα, είναι δύσκολο να ολοκληρώσει την αίτηση γιατί είναι πολύπλοκη η διαδικασία. Η περίοδος αξιολόγησης των επιχειρηματικών σχεδίων είναι υπερβολικά μεγάλη και η διαδικασία πληρωμής είναι γραφειοκρατική και υπάρχει καθυστέρηση. Χρειάζεται προσεκτική επιλογή των σωστών συνεργατών και σωστή επιλογή δραστηριότητας της εταιρείας. Με την έναρξη της επιχείρησης χρειάζεται συνεχή καθοδήγηση, επιμορφωτικά σεμινάρια για την κάλυψη τυχόν ελλείψεων γνώσεων, δικτύωση και σαφώς ψυχολογική υποστήριξη.

Αλλάζοντας τα κοινωνικά στερεότυπα, την ανδρική και γυναικεία νοοτροπία, δημιουργώντας όλες τις απαραίτητες υπηρεσίες, την υποστήριξη για τις πιθανές και υπάρχουσες γυναίκες επιχειρηματίες τίθενται οι βάσεις να βελτιωθούν τοπικές, εθνικές και Ευρωπαϊκές οικονομίες. Αυτά

επιτυγχάνονται μέσα από το έργο των δικτύων, επιμελητηρίων και παρεμβάσεων σε εθνικό, περιφερειακό και κυβερνητικό επίπεδο.⁵²

5.7 Γυναικείοι συνεταιρισμοί και τοπική ανάπτυξη

Ένας άλλος τρόπος ώστε οι γυναίκες να επιχειρήσουν, είναι μέσω του συνεργατισμού. Ιδιαίτερο και δη πετυχημένο παράδειγμα επιχειρήσεων κοινωνικού τομέα αποτελούν οι γυναικείοι συνεταιρισμοί της Ελλάδας. Υπάρχουν περίπου 130 συνεταιρισμοί σε όλη την Ελλάδα με πρωταγωνιστικό ρόλο να παίζουν οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί στην Πέτρα Μυτιλήνης, Αμπελάκια, Μέτσοβο, Πρέσπες κτλ. Στην Πελοπόννησο υπάρχουν 5 αγροτουριστικοί, βιοτεχνικοί, αγροτικοί και οικοτεχνικοί συνεταιρισμοί, σύμφωνα με τα στοιχεία που υπάρχουν στην επίσημη σελίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Συγκεκριμένα στην Αρκαδία υπάρχει ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Γυναικών στο Λεωνίδιο που παρασκευάζει ζυμαρικά, λικέρ, γλυκά του κουταλιού με πιο γνωστό το γλυκό μελιτζανάκι (τσακόνικη μελιτζάνα Λεωνιδίου, Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης, ΠΟΠ).⁵³

Πλέον οι παρωχημένες απόψεις για τους συνεταιρισμούς έχουν ξεπεραστεί λόγω του σημαντικού τους χαρακτήρα και λόγω της οικονομικής και τουριστικής ανάπτυξης που φέρνουν στις ορεινές περιοχές κυρίως, που είναι πιο περιθωριοποιημένες. Έτσι οι ντόπιοι στηρίζουν ο ένας τον άλλον και προτιμούν τα τοπικά προϊόντα. Στην πραγματικότητα μπορεί κάποιος να πει πως οι γυναικείοι συνεταιρισμοί έδωσαν μία δεύτερη ευκαιρία στις νοικοκυρές της υπαίθρου, δίνοντας τους ευελιξία στο ωράριο τους ανάμεσα στην εργασία και την οικογένεια τους. Συγκρατούν τον τοπικό πληθυσμό από την αστικοποίηση. Έχουν έξτρα εισόδημα πράγμα που τις κάνει να νιώσουν δραστήριες, παραγωγικές και με αυτοπεποίθηση. Σύμφωνα με έρευνα (Petrin, 1997) οι γυναίκες εργάζονται συχνότερα, σε σχέση με τους άντρες, σε ομάδες γιατί έτσι νιώθουν πιο ασφαλείς να πάρουν αποφάσεις. Και μην ξεχνάμε πως τονώνουν και προωθούν προς τα έξω την παράδοση και την πολιτισμική κληρονομιά του κάθε τόπου κρατώντας έτσι την ταυτότητα του. (Γιδαράκου Ι., 2006)

⁵² Analysis of the main needs and obstacles women face when starting a business venture in Greece, FEM.EN.S

⁵³ Επικοινωνία με την κ. Μ. Πουτσελά πρόεδρο του Αγροτικού Συνεταιρισμού Γυναικών Λεωνιδίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο – ΕΡΕΥΝΑ

6.1 Στόχος της έρευνας

Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο τη διερεύνηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας στον νομό Αρκαδίας. Πιο αναλυτικά διερευνά τους λόγους για τους οποίους οι γυναίκες της περιοχής μου επιλέγουν αυτήν την επαγγελματική κατεύθυνση, τους φόβους και τις δυσκολίες που είχαν και τις εμπόδιζαν να τολμήσουν, τις διαφορές ανάμεσα στις γυναίκες επιχειρηματίες και τους άντρες, το ρίσκο, τους τρόπους εξασφάλισης του κεφαλαίου κτλ..

6.2 Δείγμα

Συνολικά μοιράσθηκαν 128 ερωτηματολόγια σε γυναίκες διαφόρων ηλικιών, που είτε βρίσκονταν σε αρχικό στάδιο επιχειρηματικότητας ή ήταν καθιερωμένες επιχειρηματίες, τα οποία στην πλειονότητα τους συμπληρώθηκαν με προθυμία και ενδιαφέρον και έπειτα επιστράφηκαν για επεξεργασία. Το συνολικό δείγμα της έρευνας ήταν τελικά 97 ερωτηματολόγια, διότι τα υπόλοιπα κρίθηκαν ακατάλληλα για την έρευνα (κάποιες αρνήθηκαν να συμπληρώσουν και κάποια είχαν ελλιπή πληροφορία). Τα ερωτηματολόγια μοιράσθηκαν είτε με προσωπική επαφή, είτε με την βοήθεια συγγενών και φίλων, είτε με την τεχνική της χιονοστιβάδας.

6.3 Χρόνος διεξαγωγής έρευνας

Η έρευνα του εμπειρικού μέρους αυτής της πτυχιακής εργασίας διεξήχθη σε διάστημα περίπου 3 μηνών (Οκτώβρης 2014 – Ιανουάριος 2015).

6.4 Μεθοδολογία δειγματοληπτικής έρευνας

Για την πραγματοποίηση της έρευνας, προσδιορίστηκε αρχικά το αντικείμενό της, καθορίστηκε το πεδίο της και συντάχθηκε το πλάνο του ερωτηματολογίου με βάση τις ανάγκες της έρευνας και μερικές παρόμοιες δημοσιευμένες συζητήσεις. Έπειτα, συντάχθηκε το ερωτηματολόγιο και μοιράσθηκε. Αφού ολοκληρώθηκε η συλλογή των ερωτηματολογίων, αναλύθηκαν τα δεδομένα. Ύστερα τα στοιχεία επεξεργάστηκαν στο Microsoft Excel. Με τη βοήθεια του προγράμματος αυτού

πραγματοποιήθηκαν οι κατανομές των συχνοτήτων των μεταβλητών που μελετήθηκαν. Στη συνέχεια σχολιάστηκαν τα διαγράμματα των συχνοτήτων.

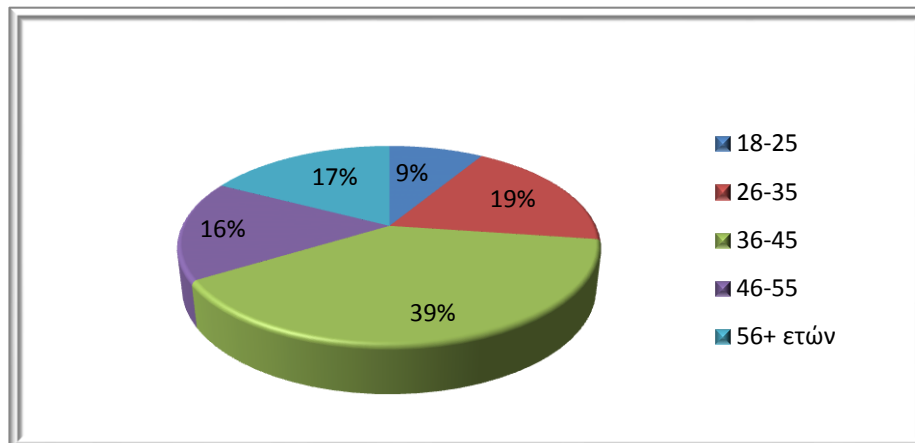
6.5 Περιγραφή ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει συνολικά 18 ερωτήσεις και αποτελείται από 2 μέρη. Το πρώτο μέρος (ερωτήσεις 1 ως 5) αφορά στα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος (ηλικία, μόρφωση κλπ).

Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου (ερωτήσεις 6 ως 18), αφορά ερωτήσεις για τα κίνητρα, τις δυσκολίες, τους φόβους, τα εμπόδια και τις επιλογές των γυναικών που ήδη επιχειρούν.

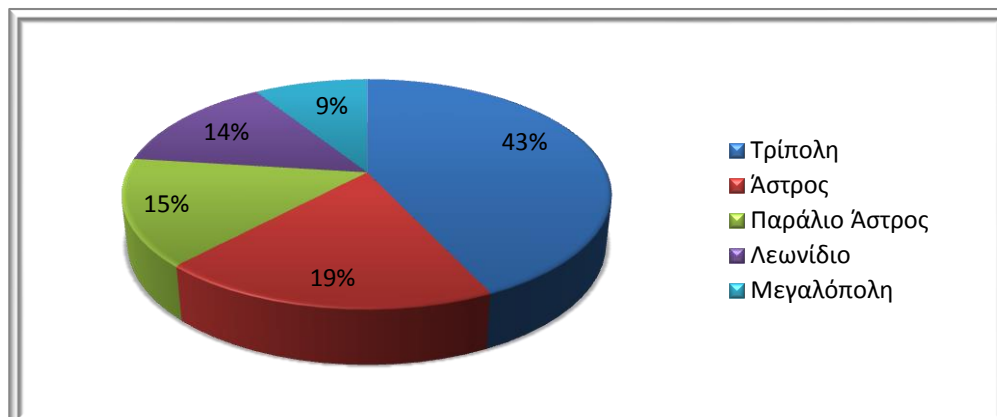
6.6 Αποτελέσματα έρευνας

1. ΗΛΙΚΙΑ

Από την παραπάνω απεικόνιση παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος καταλαμβάνουν νέες σε ηλικία γυναίκες και κυρίως από 26-45 (58%), δηλαδή γυναίκες σε παραγωγική ηλικία.

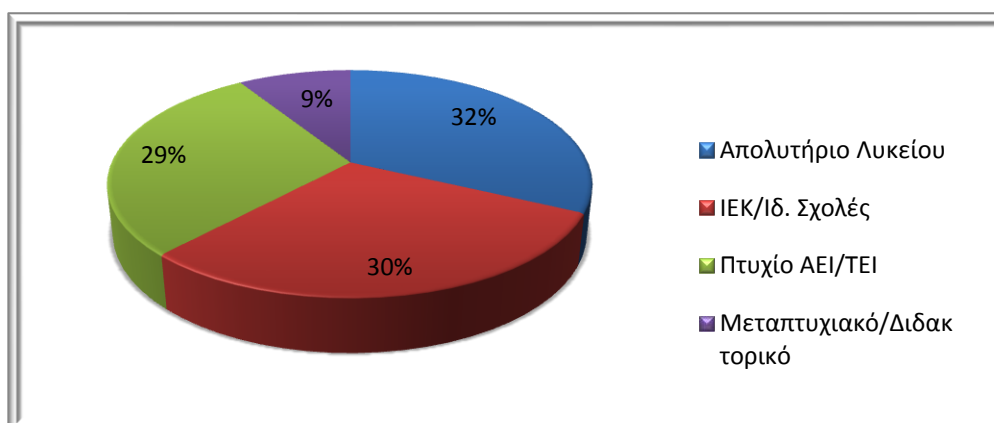
2. ΔΙΑΜΟΝΗ

Από τα παραπάνω αποτελέσματα παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο δείγμα κατοικεί στην Τρίπολη (43%), φαινόμενο λογικό καθώς είναι η πρωτεύουσα του νομού και αστικό κέντρο.

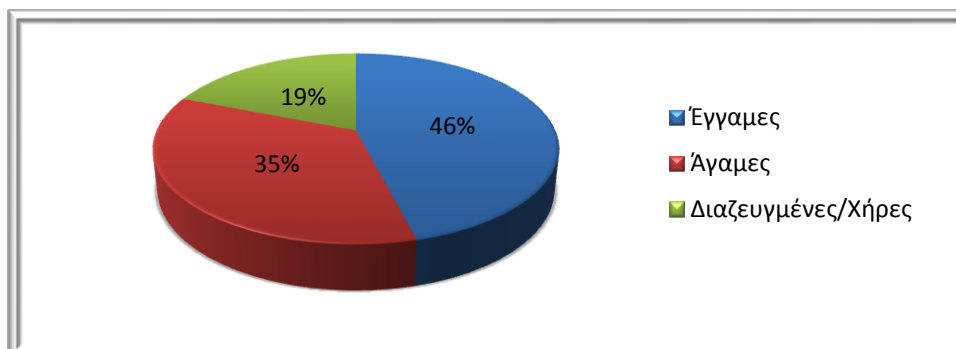
Μικρότερο ποσοστό στην απεικόνιση καταλαμβάνουν γυναίκες που κατοικούν σε άλλες περιοχές της Αρκαδίας, όπως το Άστρος (19%), το Παράλιο Άστρος (15%), το Λεωνίδιο (14%) και την Μεγαλόπολη (9%).

3. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

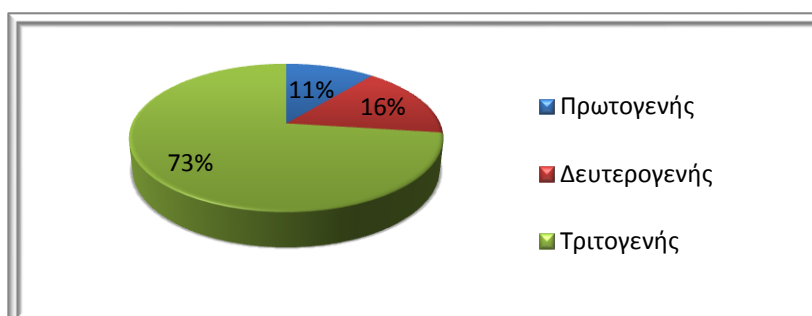
Οι περισσότερες γυναίκες είναι κάτοχοι Απολυτηρίου Λυκείου (32%) ενώ μεγάλο ποσοστό είναι πτυχιούχοι ΙΕΚ/Ιδιωτικών Σχολών (30%). Ακολουθούν οι γυναίκες απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ (29%) και τελευταίες είναι οι γυναίκες κάτοχοι μεταπτυχιακού και διδακτορικού τίτλου (9%). Τα παραπάνω αποτελέσματα ήταν αναμενόμενα καθώς η έρευνα έγινε σε μια περιοχή, κατεξοχήν αγροτική και με έντονο τον δημόσιο τομέα.

4. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

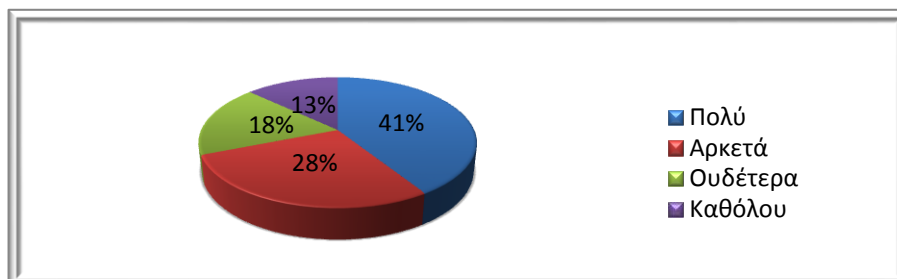
Το μεγαλύτερο δείγμα των ερωτώμενων δηλώνει ως οικογενειακή κατάσταση έγγαμη (46%), ενώ δεν είναι λίγες οι γυναίκες που δηλώνουν άγαμες (35%) και τέλος διαζευγμένες ή χήρες (19%).

5. ΤΟΜΕΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

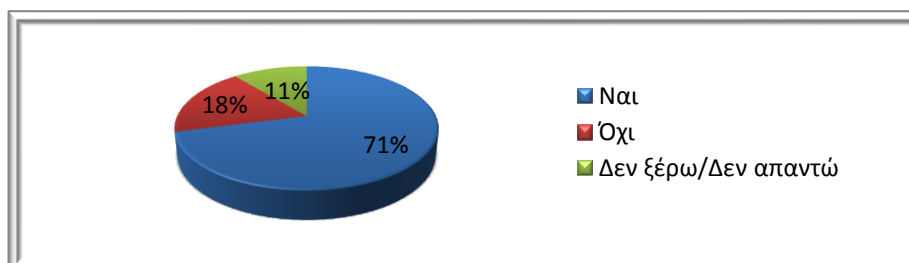
Οι περισσότερες γυναίκες προκύπτει από το διάγραμμα ότι δραστηριοποιούνται περισσότερο στον τριτογενή τομέα (73%), στην συνέχεια στον δευτερογενή (16%) και τέλος στον πρωτογενή (11%).

6. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΑΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΠΕΤΥΧΑΤΕ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΠΟΥ ΕΙΧΑΤΕ ΘΕΣΕΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΔΙΚΗ ΣΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ;

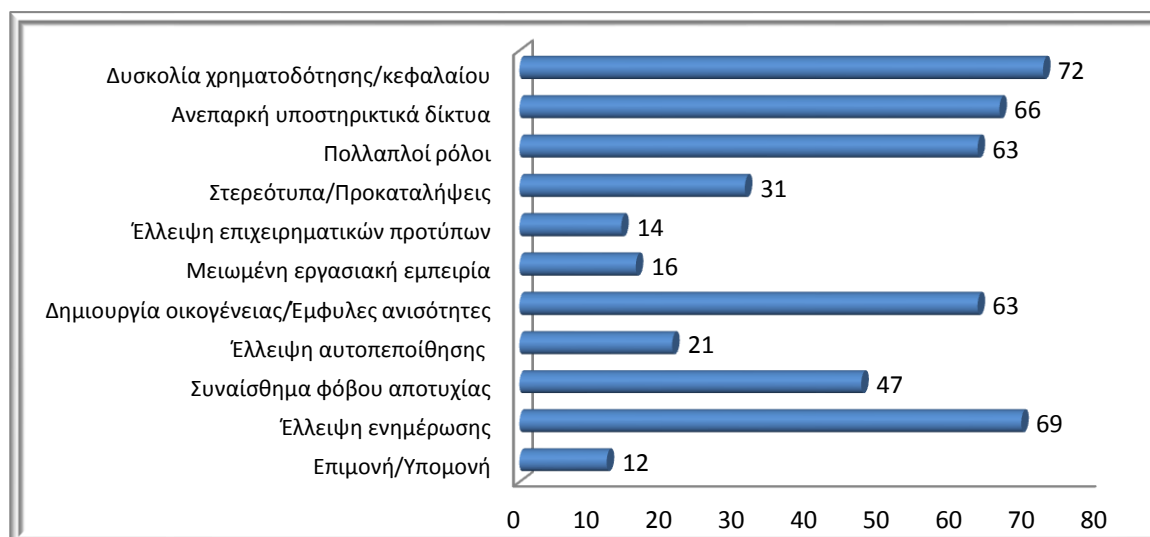
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας οι περισσότερες γυναίκες πιστεύουν ότι πέτυχαν τους στόχους που είχαν θέσει (41%). Με ποσοστό 28% είναι οι γυναίκες που θεωρούν ότι πέτυχαν αρκετά, ουδέτερες εμφανίζονται αυτές με 18% και κάποιες θεωρούν ότι δεν πέτυχαν καθόλου (13%). Είναι προφανές ότι τα ποσοστά διαμορφώθηκαν με βάση της προσωπικής εμπειρίας των ερωτηθέντων. Έτσι βλέπουμε ότι οι γυναίκες που η επιχείρησή τους, τους επέφερε τα αναμενόμενα (κύρος, οικονομικά οφέλη, καταξίωση, δικτύωση, εξωστρέφεια κλπ.) θεωρούν ότι πέτυχαν πολύ ή αρκετά και στον αντίποδα γυναίκες που είτε δεν ήταν δικιά τους βούληση η δημιουργία επιχείρησης (πατρός ή συζύγου) είτε απέτυχαν επιχειρηματικά εμφανίζονται ουδέτερες ή αρνητικές.

7. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΩΣ ΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΧΟΥΝ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΠΩΣ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ, ΠΡΑΤΤΟΥΝ, ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ;

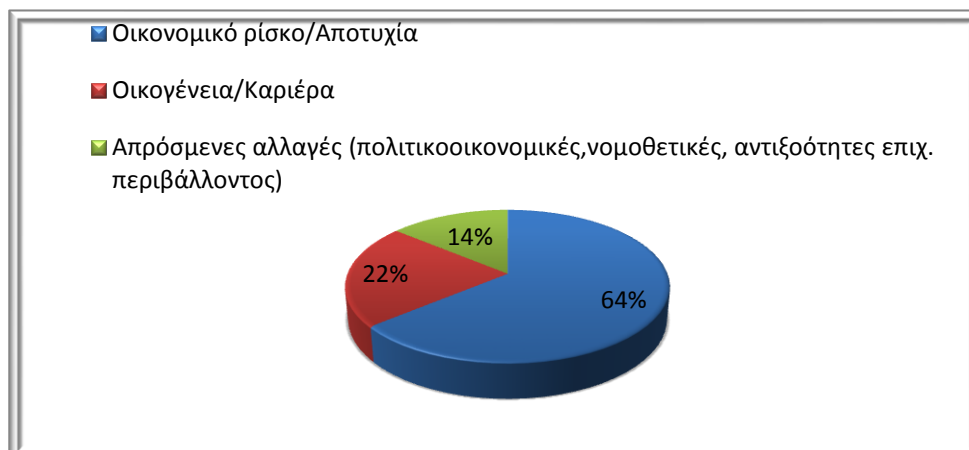
Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος στην συγκεκριμένη ερώτηση απάντησε πως θεωρεί πως οι άντρες και οι γυναίκες στην επιχειρηματικότητα έχουν μεγάλες διαφορές (71%). Ενώ υπήρξαν και άτομα που προτίμησαν να μην απαντήσουν (11%).

**8. ΑΝ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΩΣ ΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΔΙΑΦΕΡΟΥΝ
ΕΠΙΛΕΞΤΕ ΕΝΑΝ Η΄ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ:**

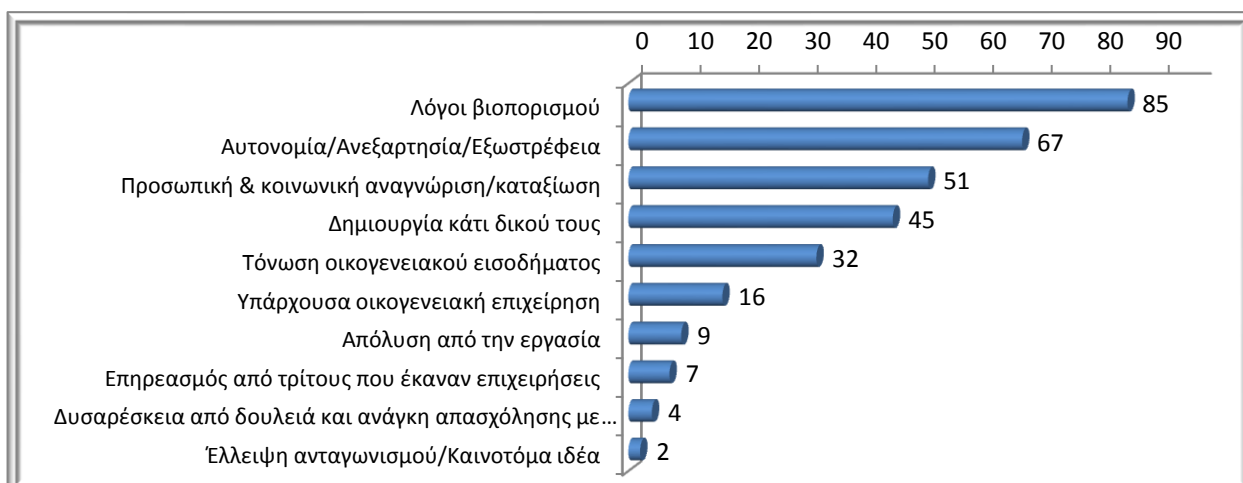
Στην συγκεκριμένη ερώτηση διαφαίνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των 77 γυναικών επιχειρηματιών που απάντησαν επιλέγοντας μια ή περισσότερες διαφορές (εκ των 97 που μοιράστηκε το ερωτηματολόγιο), πιστεύει ότι οι διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών επιχειρηματιών έγκειται εξίσου στη δυσκολία χρηματοδότησης/κεφαλαίου (72 απαντήσεις), έλλειψη ενημέρωσης (69 απαντ.), ανεπαρκή υποστηρικτικά δίκτυα (66 απαντ.), πολλαπλοί ρόλοι, δημιουργία οικογένειας/έμφυλες ανισότητες (63 απαντ.) και συναίσθημα φόβου αποτυχίας (47 απαντ.). Δεν ήταν λίγες οι απαντήσεις που αφορούν σε στερεότυπα/προκαταλήψεις (31 απαντ.), έλλειψη αυτοπεποίθησης (21 απαντ.), μειωμένη εργασιακή εμπειρία (16 απαντ.), έλλειψη επιχειρηματικών προτύπων (14 απαντ.) και επιμονή/υπομονή (12 απαντ.). Στην ερώτηση αυτή υπήρξαν 20 γυναίκες που δεν απάντησαν.

9. ΠΟΙΟ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΩΣ ΗΤΑΝ ΤΟ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟ ΡΙΣΚΟ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΑΤΕ ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ;

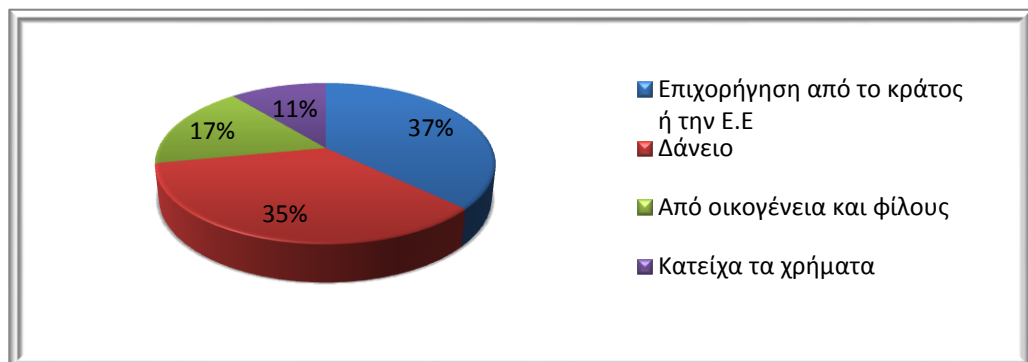
Το οικονομικό ρίσκο και ο κίνδυνος αποτυχίας της επιχείρησης, θεωρείται το κυριότερο ρίσκο για την δημιουργία μιας επιχείρησης με ποσοστό 64%. Με ποσοστό 22% οι γυναίκες απάντησαν ότι φοβήθηκαν την έλλειψη ισορροπίας μεταξύ καριέρας και προσωπικής ζωής/οικογένειας και τέλος με ποσοστό 14% απάντησαν ότι ρίσκαραν να επιχειρήσουν σε ένα αβέβαιο και ασταθές πολιτικοοικονομικό και νομοθετικό περιβάλλον έχοντας επίσης να αντιμετωπίσουν αντιξοότητες (εύρεση και εξασφάλιση σωστών συνεργατών, ανταγωνισμός κλπ.).

10. ΕΠΙΛΕΞΤΕ ΕΝΑΝ Η ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΛΟΓΟΥΣ, ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝ ΩΣΤΕ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΕΙΤΕ ΜΕ ΜΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ:

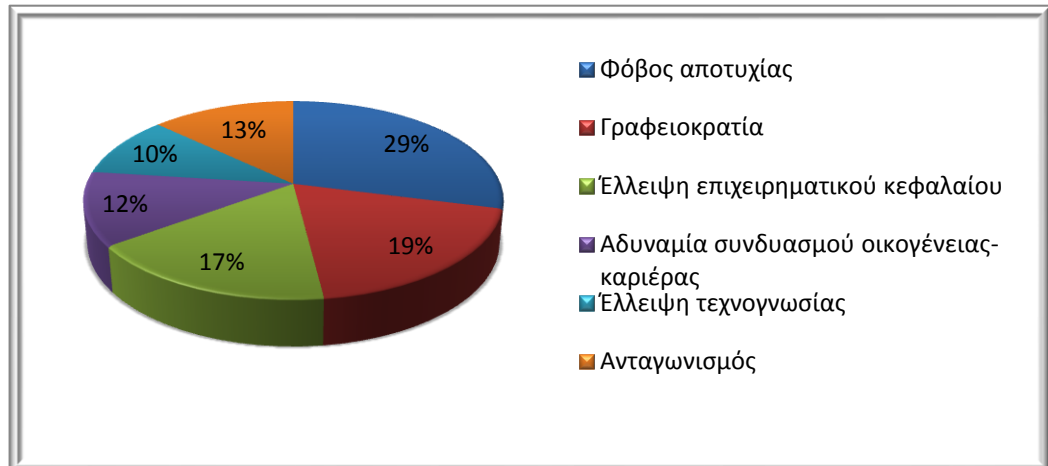
Για τις 85 από τις 97 γυναίκες που απάντησαν, πρωταρχικός λόγος που τις ώθησε ώστε να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά φαίνεται να είναι η οικονομική εξασφάλιση. Πολλοί σημαντικοί λόγοι είναι επίσης η αυτονομία/ανεξαρτησία/εξωστρέφεια με 67 απαντήσεις, η προσωπική και κοινωνική αναγνώριση/καταξίωση με 51 απαντήσεις, η δημιουργία δικής τους επιχείρησης με 45 απαντήσεις και για να τονώσουν το οικογενειακό τους εισόδημα 32 απαντήσεις. Ακολούθως κάποιες γυναίκες είχαν υπάρχουσες οικογενειακές επιχειρήσεις (16 απάντ.), απολύθηκαν από την δουλειά τους (9 απάντ.), επηρεάστηκαν από τρίτους που είχαν ήδη επιχείρηση (7 απαντ.), ήταν δυσαρεστημένες από την δουλειά τους και ήθελαν να απασχοληθούν με κάτι που τους άρεσε, ευχαριστούσε, γέμιζε και ενέπνεε (4 απαντ.) και τέλος υπήρχε έλλειψη ανταγωνισμού στην περιοχή τους ή είχαν μια καινοτόμα ιδέα (2 απαντ.).

11. ΜΕ ΠΟΙΟ ΤΡΟΠΟ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΑΤΕ ΤΟ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΑΣ;

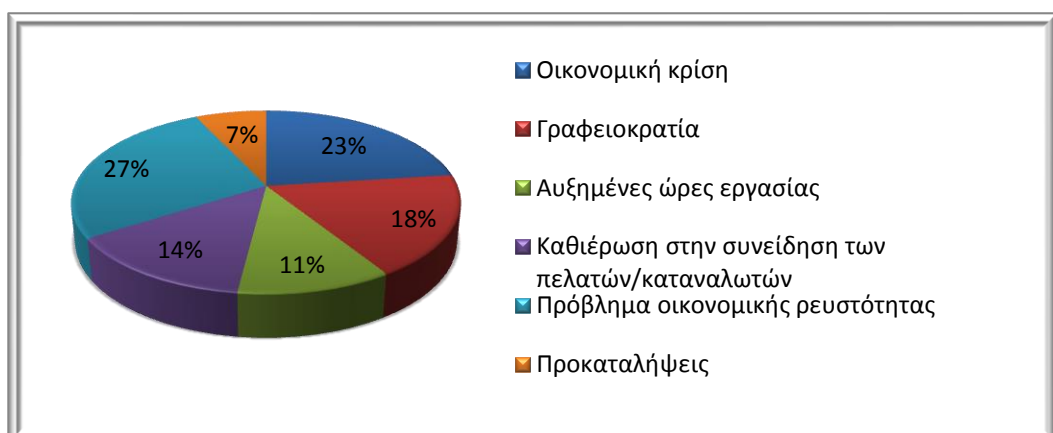
Το μεγαλύτερο ποσοστό (37%) καταλαμβάνει η απάντηση ότι τα χρήματα για τη δημιουργία επιχείρησης εξασφαλίστηκαν με επιχορήγηση από το κράτος ή την Ε.Ε. και στην συνέχεια με δάνειο (35%). Ένα μικρότερο ποσοστό (17%) βρήκε το κεφάλαιο από οικογένεια και φίλους και ένα 11% κατείχε τα χρήματα.

12. ΣΤΗΝ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΚΑΝΕ ΝΑ ΔΙΣΤΑΖΕΤΕ ΝΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΕΤΕ;

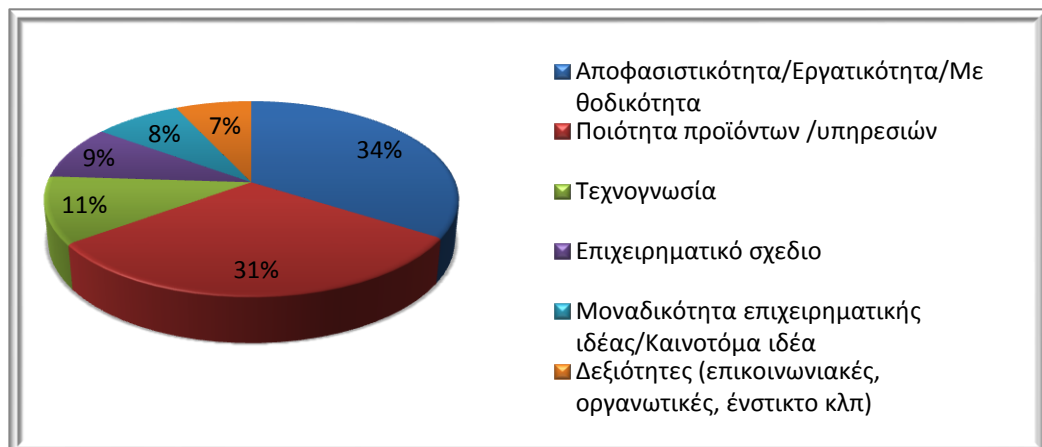
Ο φόβος της αποτυχίας καταλαμβάνει την πρώτη θέση με 29% των απαντήσεων και με 19% και 17% αντίστοιχα ισοβαθούν με πολύ μικρή διαφορά η γραφειοκρατία και η έλλειψη κεφαλαίου. Ως ανασταλτικούς παράγοντες επίσης οι γυναίκες θεωρούν τον ανταγωνισμό (13%), την αδυναμία συνδυασμού οικογένειας-καριέρας (12%) και την έλλειψη τεχνογνωσίας (10%).

13. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΤΙΓΜΗ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΑΤΕ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΑΣ, ΠΟΙΑ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ Η ΚΥΡΙΟΤΕΡΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΕ;

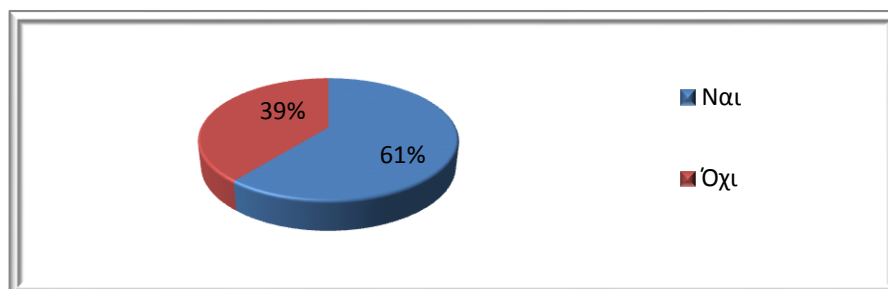
Η κυριότερη δυσκολία όπως διαμορφώθηκε από τις απαντήσεις είναι το πρόβλημα οικονομικής ρευστότητας με 27%. Δεύτερη έρχεται η οικονομική κρίση που απλά επιδείνωσε την ήδη υπάρχουσα δυσκολία της ρευστότητας (23%). Στη συνέχεια σαν δυσκολίες αναφέρονται, η γραφειοκρατία (18%), οι αυξημένες ώρες εργασίας (11%), η καθιέρωση στην συνείδηση των πελατών /καταναλωτών (14%) και οι προκαταλήψεις (7%).

14. ΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΕ/ΛΕΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ/ΓΙΝΕΙ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΗ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΑΣ;

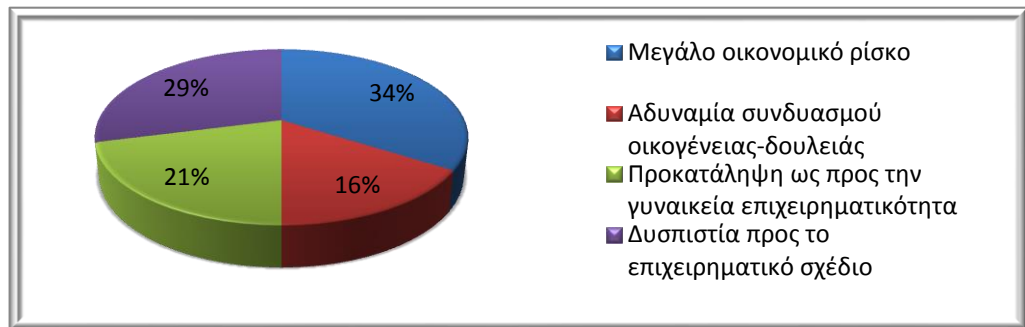
Η επικρατέστερη απάντηση είναι ότι η αποφασιστικότητα/εργατικότητα/μεθοδικότητα ήταν/είναι βασικό συστατικό για την επιτυχία της επιχείρησης (34%). Η ποιότητα προϊόντων/υπηρεσιών κατακτά την δεύτερη θέση (31%), στην τρίτη θέση βρίσκεται η τεχνογνωσία (11%). Ακολουθούν το επιχειρηματικό σχέδιο (9%), η μοναδικότητα επιχειρηματικής ιδέας/καινοτόμα ιδέα (8%) και οι δεξιότητες (επικοινωνιακές, οργανωτικές, ένστικτο κλπ) (7%).

15. ΥΠΗΡΞΑΝ/ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΤΟΜΑ ΣΤΟ ΣΤΕΝΟ ΣΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΟΥ ΣΑΣ ΑΠΕΤΡΕΨΑΝ/ΑΠΟΤΡΕΠΟΥΝ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ;

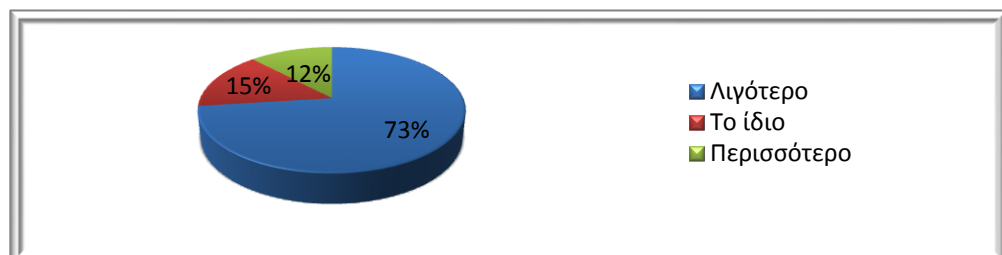
Σε ποσοστό 61% οι ερωτώμενοι έχουν άτομα στο στενό τους περιβάλλον που τους απέτρεψαν/αποτρέπουν να γίνουν επιχειρηματίες.

16. ΑΝ ΝΑΙ ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΛΟΓΟ;

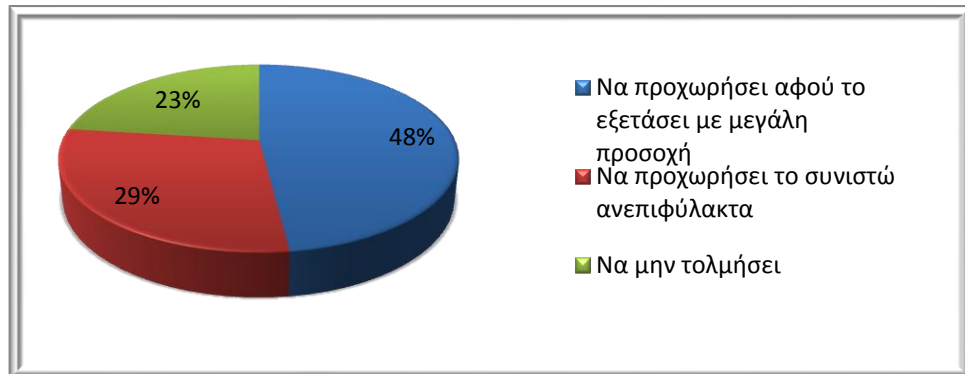
Ο κύριος λόγος που άτομα από το κοντινό περιβάλλον των ερωτώμενων τους αποτρέπουν από τη δημιουργία επιχείρησης είναι ότι αποτελεί επιχειρηματική κίνηση μεγάλου οικονομικού ρίσκου (34%), ενώ ο αμέσως επόμενος δημοφιλής λόγος είναι ότι υπάρχει δυσπιστία προς το επιχειρηματικό πλάνο (29%).

17. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ Η΄ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΔΕΚΤΙΚΗ ΣΤΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ;

Με συντριπτική πλειοψηφία (73%) οι γυναίκες που ρωτήθηκαν απάντησαν πως η ελληνική κοινωνία είναι λιγότερο δεκτική στην γυναικεία επιχειρηματικότητα σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

**18. ΜΕ ΤΗΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΙ ΘΑ
ΣΥΝΙΣΤΟΥΣΑΤΕ ΣΕ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ ΝΑ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΘΕΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ;**

Το ελπιδοφόρο στην συγκεκριμένη ερώτηση είναι ότι σχεδόν οι μισές γυναίκες επιχειρηματίες (48%) απάντησαν θετικά στο να δημιουργήσει μια γυναίκα νέα επιχείρηση αφού το εξετάσει με μεγάλη προσοχή και σοβαρότητα. Ένα ενθουσιώδες 29% προτείνει ανεπιφύλακτα να προχωρήσει ενώ ένα 23% απογοητευμένο προφανώς από την προσωπική του εμπειρία, αποτρέπει.

6.7 Επίλογος-Συμπεράσματα

Σε αυτή την εργασία προσπάθησα να δείξω πόσο σημαντικό ρόλο παίζει η γυναίκα στην οικονομία, σε μια οικονομία που είναι κυρίως ανδροκρατούμενη. Η γυναίκα είναι ένα όν με πολλές αρετές, οι οποίες την βοηθούν να χτίσει την δική της πορεία στον επιχειρηματικό κόσμο. Δεν πρέπει να ξεχνάμε την συμβολή της στην οικονομία γιατί με την προσωπική της εργασία, που πρέπει να είναι 2 φορές σκληρότερη δημιουργεί πετυχημένες/βιώσιμες επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς. Η γυναικεία επιχειρηματικότητα αποτελεί το 1/3 του συνόλου όσων εμπλέκονται σε επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Το φεμινιστικό κίνημα βοήθησε σημαντικά ώστε οι γυναίκες να κατέχουν σήμερα σημαντικές θέσεις στον επιχειρηματικό κόσμο. Είναι ακόμα εμφανές το κενό που υπάρχει στην απασχόληση, στο εισόδημα και στην ανεργία μεταξύ ανδρών και γυναικών. Οι άνδρες τολμούν επιχειρηματικά περισσότερο από τις γυναίκες αν και την τελευταία περίπου 10ετία μια μικρή αλλά συνεχή αύξηση υπάρχει στην επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων από γυναίκες.

Η οικονομική κρίση, διαφαίνεται ότι «βοήθησε και βοηθάει» δημιουργώντας θέσεις και ένα ευνοϊκό περιβάλλον για να δραστηριοποιηθούν οι γυναίκες στην επιχειρηματικότητα. Η ανεργία ή η

αναζήτηση άλλων επαγγελματικών διεξόδων τις αναγκάζει να ψάξουν για νέες ευκαιρίες. Στη χώρα μας αλλά και στην Ευρώπη η συμμετοχή τους στην ίδρυση επιχειρήσεων είναι περιορισμένη (δεν ξεπερνά το 30% στην ΕΕ έναντι του 20% στην Ελλάδα), οπότε υπάρχουν μεγάλα περιθώρια διείσδυσης. Επιπλέον, σύμφωνα με την διεθνή εμπειρία και τις σχετικές έρευνες, οι θέσεις εργασίας, που χρειάζεται απεγνωσμένα η γηραιά ήπειρος, αναμένεται να δημιουργηθούν από μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ).

Για την καταγραφή και κατανόηση των συμπερασμάτων της έρευνας μου θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μια περιοχή με μικρά αστικά κέντρα, έντονα αγροτική και με διογκωμένο τον δημόσιο τομέα. Παρόλα αυτά τα συμπεράσματα που προέκυψαν δεν διαφέρουν από αυτά που κατά καιρούς δημοσιεύει το ΙΟΒΕ, στις εκθέσεις του για την επιχειρηματικότητα. Φαίνεται ότι:

- Οι ελληνίδες σε ηλικία 36-45 δημιουργούν την επιχείρησή τους, κατέχουν κάποιο πτυχίο ΑΕΙ, ΤΕΙ ή Ιδιωτικής Σχολής, δηλαδή είναι αρκετά καταρτισμένες και διαλέγουν τον τριτογενή τομέα,
- είναι παντρεμένες και θέλουν αρκετά να δημιουργήσουν την δική τους επιχείρηση, αλλά πιστεύουν ότι υπάρχουν ακόμα διαφορές στην επιχειρηματικότητα μεταξύ γυναικών και αντρών με σημαντικότερη από αυτές να είναι η δυσκολία χρηματοδότησης κεφαλαίου,
- θεωρούν ότι αξίζει να γίνει επιχειρηματίας και το κυριότερο ρίσκο είναι το οικονομικό και ο κίνδυνος αποτυχίας. Ο φόβος της αποτυχίας επίσης, ήταν ο ανασταλτικός παράγοντας για την υλοποίηση της ιδέας της δημιουργίας της επιχείρησης,
- ο λόγος που μπήκαν στον επιχειρηματικό κόσμο είναι λόγοι βιοπορισμού/οικονομική εξασφάλιση,
- ένα μεγάλο μέρος των γυναικών θα προτιμήσει να πάρει επιχορήγηση από το κράτος ή την Ε.Ε για την χρηματοδότηση της επιχείρησής τους, πιστεύουν ότι πέτυχαν λόγω της αποφασιστικότητας και της εργατικότητας τους και η δυσκολία που αντιμετώπισαν μετά την ίδρυση της επιχείρησής ήταν η οικονομική κρίση,
- σε πάνω από τις μισές ο περίγυρος τους, τους αποτρέπει να γίνουν επιχειρηματίες λόγω του μεγάλου οικονομικού ρίσκου παρόλα αυτά το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών που δημιούργησαν την δική τους επιχείρηση θεωρούν ότι πέτυχαν τους στόχους που είχαν θέσει,
- πολλές γυναίκες θεωρούν σημαντικό το να δημιουργήσει μια γυναίκα νέα επιχείρηση αφού το εξετάσει με μεγάλη προσοχή και σοβαρότητα,
- και τέλος οι Ελληνίδες πιστεύουν ότι η ελληνική κοινωνία είναι λιγότερο δεκτική από τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.

Κατά την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, τόσο στο μελετητικό όσο και στο ερευνητικό κομμάτι της, διαπίστωσα ότι η γυναίκα του 2015 παρόλα τα βήματα που έχουν γίνει τα περασμένα χρόνια, έχει ακόμα δρόμο να διανύσει ώστε να πρωταγωνιστήσει στο επιχειρηματικό «πάλκο».

Συμπερασματικά, οι γυναίκες θα πρέπει:

- να ξεπεράσουν τα στερεότυπα που λειτουργούν ενίοτε σαν ελαφρυντικά και ενίοτε σαν ανασταλτικά στοιχεία,
- να νικήσουν τον φόβο της αποτυχίας δημιουργικά,
- να ξεπεράσουν το δίλλημα μεταξύ οικογένειας και καριέρας εναρμονίζοντας το,
- να εμβαθύνουν στην πληροφορία και να καταρτίζονται/εκπαιδεύονται συχνά,
- να εντρυφήσουν στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ),
- να επιδιώκουν εξωστρέφεια και δικτύωση,
- να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση.

Στον αντίποδα οι τοπικές, περιφερειακές, εθνικές, και ευρωπαϊκές κοινωνίες και στρατηγικές πρέπει:

- να ενισχύουν την πολιτική υποστήριξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας,
- να διαχέουν την πληροφορία,
- να προσφέρουν γνώση/κατάρτιση/εκπαίδευση,
- να κάνουν σαφή και λειτουργικά τα χρηματοδοτικά εργαλεία,
- να σταθεροποιήσουν και να απλοποιήσουν τις γραφειοκρατικές διαδικασίες,
- να εξατομικεύσουν τις κοινωνικές παροχές,
- να κάνουν αποτελεσματικότερη την δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην κατεύθυνση της επιχειρηματικότητας,
- να βρουν τρόπους ώστε να αρθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός των γυναικών από το επιχειρηματικό πεδίο.

Κλείνοντας, αυτό που αποκόμισα είναι ότι όλα βασίζονται στην ύπαρξη Παιδείας και Ενημέρωσης άρα εκεί θα πρέπει πρωταρχικά να επενδύσουν οι κοινωνίες και οι πολιτικές.

Ευχαριστώ πολύ

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Άρθρο από το ΒΗΜΑgazino 23.11.2014 σελ.28
- Βουτυράς Στ. (1981), Η γυναίκα στη μισθωτή εργασία, Για μια σύγχρονη Κοινωνική Πολιτική στο πρόβλημα της εργαζόμενης Ελληνίδας, Αθήνα
- Γ. Κακοσούλη, Ε. Κοντάκη και Ε. Τέμπο, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία: «Πώς μπορεί μία επιχείρηση να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής καινοτομίας.» σελ.: 2
- Γεωργαντά Ζωή Ανίκουλα, (2003), «Επιχειρηματικότητα και καινοτομίες.»
- Διονύσης Γ. Ζερβός (1996), «Ευρώπη – Άτομο, Εξουσία – Γυναίκα», Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα
- Δουλκέρη Τ. (1994), Ισότητα των φύλων στις εργασιακές σχέσεις, Αθήνα: Παπαζήση.
- Ελένη Βαρίκα (2004), «Η Εξέγερση των κυριών, Η γέννηση μιας φεμινιστικής συνείδησης στην Ελλάδα 1833-1907» σελ. 274-362
- Θεοδωρίδη Ε. (2007) *Γυναικεία Επιχειρηματικότητα*. Μεταπτυχιακή εργασία στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Θεοδοροπούλου Ε. (2000), «Το Προφίλ της Οικογένειας της Ελληνικής Υπαίθρου», Ημερίδα για τις Όψεις της σύγχρονης οικογένειας: Διαπολιτισμική και ψυχολογική προσέγγιση του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, Αθήνα: εκδόσεις Χαροκοπείου Πανεπιστημίου.
- Καραγιάννης Αναστάσιος, 1999: *Επιχειρηματικότητα και Οικονομία*, Αθήνα Interbooks
- Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.) – 2ο Στατιστικό Δελτίο – Δεκέμβριος 2004 – «Το επιχειρηματικό κενό ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες στην Ελλάδα» Νίκος Ε. Ντερμανάκης.
- Mary Evans (2003), «Φύλο και Κοινωνική Θεωρία» Εκδόσεις Μεταίχμιο
- Νικολαΐδου Μ. (1975), «Η εργαζόμενη γυναίκα στην Ελλάδα», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 25 Γ΄ τετραμήνου, Αθήνα: εκδόσεις Ε.Κ.Κ.Ε
- Νταντάμη Β. (2005), *Γυναικείοι Αγροτουριστικοί & Αγροβιοτεχνικοί Συνεταιρισμοί και η Προσφορά τους στην Τοπική Ανάπτυξη*, (διπλωματική εργασία), Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα
- Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της γυναικείας συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα 1961 - 1971 : οικονομετρική διερεύνηση, Διατριβή της Πετρινώτη – Κώνστα Πολυξένη 1981

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Άρθρο 141 παράγραφος 4 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32002L0073>
- Βλ. Ζήσης, Ι. (2003). Πράσινο Επιχειρείν, Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων Διαθέσιμο: http://www.solon.org.gr/downloads/Prasino%20Epixeirein_Zisis%20Giannis_solon.org.gr%200-502.pdf σελ.:43
- Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων www.isotita.gr
- Γιδαράκου Ι. (2006) , «Γυναικεία συνεταιριστική επιχειρηματικότητα: Θεωρία και πρακτική» στο: Συνεταιριστικοί Προβληματισμοί 2006-2007 Διαθέσιμο: <http://www.ead.gr/data/files/1bfb9be5ff7ce1d3/file.pdf>
- Γιδαράκου Ι. (2008), Γυναικεία επιχειρηματικότητα και τοπική ανάπτυξη, Διαθέσιμο: <http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.1169.syzefxis.gov.gr%2Fsyn%2F6%2FGidakou.doc&ei=IsBoVZevF4n0Us-9gRA&usg=AFQjCNGd2dADePGlgB2O-AivuxAowvSb1w&bvm=bv.94455598.d.d24> σελ.:3
- Γραφείο Διασύνδεσης & Σταδιοδρομίας Πολυτεχνείου Κρήτης Διαθέσιμο: <http://www.career.tuc.gr/3580.html>
- Γυναικεία Επιχειρηματικότητα Επιλεγμένη πτυχιακή της Κοσμά Γιασεμής Γραμματέα του EC-BIC Σερρών Διαθέσιμο: [http://www.eif.gov.cy/mlsi/dl/genderequality.nsf/All/4680982843D6AC32C22579A7002E1CAE/\\$file/%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%B1%20EPIXIRIMATIKOTHTA.pdf](http://www.eif.gov.cy/mlsi/dl/genderequality.nsf/All/4680982843D6AC32C22579A7002E1CAE/$file/%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CE%AF%CE%B1%20EPIXIRIMATIKOTHTA.pdf) σελ.:2
- Διδακτικό Υλικό για την Επιχειρηματικότητα Ι, Δρ. Βαγής Σαμαθρακής, Καθηγητής Δρ. Χρήστος Σαρμανιώτης, Αν. Καθηγητής Δρ. Αθανάσιος Μπελίδης, Επ. Καθηγητής Δρ. Παντελής Κυρμιζογλου, Αν. Καθηγητής Δρ. Ειρήνη Τηλικίδου, Αν. Καθηγήτρια (Θεσσαλονίκη 2003) Διαθέσιμο: http://www.teicm.gr/repository/repository/sygg_yliko/didaktiko%20yliko%20gia%20pylh/%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%9F%20%CE%94%CE%99%CE%94%CE%91%CE%9A%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A5%20%CE%A5%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A5%20%CE%A4%CE%9C%CE%97%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%A3%20%CE%94.%CE%95/%CE%9D.%20%CE%9A%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%9F%CE%A3/%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%97%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91%20%CE%99/Generally.pdf σελ.:4
- Εθνικό Επιμελητηριακό Δίκτυο Ελληνίδων Γυναικών Επιχειρηματιών www.eedege.eu

- Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, Δελτίο για Γ' Τρίμηνο 2014 Διαθέσιμο:
http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO01_DT_QQ_03_2014_01_F_GR.pdf
- Επιχειρηματικότητα & Δεοντολογία, Στυλιάδη Στέλλα, (2010) Διαθέσιμο:
<http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fdasta.teipat.gr%2Fsystem%2Ffiles%2Fmoke%2FSimeioseis%2520Epixeirimatikotitas%2520kai%2520Deontologias%2520.pdf&ei=xr5oVeeSIoH6Uvr0gdgC&usg=AFQjCNF-9uV66I2OzHfEaPHdjMMFNL46fQ&bvm=bv.94455598,d.d24> σελ.:3, 5
- Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων, 15/04/2014, Διαθέσιμο: www.europa.eu
- Η Επιχειρηματικότητα στα πρόθυρα της Κρίσης, Ιωαννίδης Σ., Τσακανίκας Α., Χατζηχρήστου Σ., Η έρευνα του GEM 2008-2009, IOBE (2009) Διαθέσιμο:
<http://www.gemconsortium.org/docs/download/726> σελ.:21
- Η Ιδέα του Επιχειρείν, Δρ Παναγιώτης Ε. Καλδής 2.Η Ανταγωνιστικότητα Διαθέσιμο:
<http://kallithea.hua.gr/epixeirein/idea.htm#2>.
- Ιωαννίδης Σ. (2013) Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2011-12 Η Εξέλιξη των δεικτών της Επιχειρηματικότητας στην διάρκεια της Κρίσης. IOBE Διαθέσιμο:
http://www.iobe.gr/docs/research/RES_02_31012013REP_GR.pdf σελ.:72-76
- Ιωαννίδης, Σ. & Γιωτόπουλος, Ι. (2014), Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2012-13: Ενδείξεις ανάκαμψης της μικρής επιχειρηματικότητας, Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), Αθήνα, Διαθέσιμο: http://www.iobe.gr/docs/research/RES_02_26022014_REP_GR.pdf
- Κ. Κιούρτσης, Ενότητα III: Ισότητα Ευκαιριών στην Κοινωνική και Επαγγελματική Ζωή – Γυναικεία Επιχειρηματικότητα, Ενότητα 3.1 Ίσες ευκαιρίες Διαθέσιμο:
<http://blogs.sch.gr/kkiourtsis/files/2011/07/%CE%98.%CE%95.-3.11.pdf> σελ.: 7
- Καινοτομία – Επιχειρηματικότητα – Διοίκηση Επιχειρήσεων, Εκπαιδευτικό υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Συγγραφέας: Αλέξανδρος Κακούρης Διαθέσιμο:
http://www.telecc.org/sites/default/files/entre_kakouris.pdf σελ.:8
- Κατσανέβας Θεόδωρος, Καθηγητής Παν. Πειραιώς, 2008 «Η επιχειρηματικότητα των γυναικών στην Ελλάδα»– Μελέτη ομάδας έργου του Κέντρου Ερευνών του Πανεπιστημίου Πειραιώς Διαθέσιμο: <http://www.eedege.gr/erevnes/98-erevna-tou-kentro-erevnon-tou-panepistimiou-peiraia>
- Καφατσάκη Τίνα, Οικονομολόγος, Υπεύθυνη Θεμάτων Ισότητας, Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Δράσεων Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας 2007, «Συστάσεις για τον σχεδιασμό και την αξιολόγηση δράσεων για την ισότητα ευκαιριών στην Ελλάδα», Διαθέσιμο: www.itaes.gr/conference_kafatsaki_tina_el.doc

- Κείμενο από το περιοδικό Blaumachen, Σχετικά με την κοινωνική σχέση φύλο και τα όρια του φεμινισμού (22.6.2006) Διαθέσιμο: <http://www.blaumachen.gr/wp-content/uploads/2009/10/Blaumachen-About-gender-and-the-limits-of-feminism.pdf> σελ.:63
- Μάρη, Ε. (2007), Συμβουλευτική και Γυναικεία Επιχειρηματικότητα, Εισήγηση στην Ημερίδα με θέμα “Επιχειρείν - Καινοτομείν”, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 22 Νοεμβρίου, Διαθέσιμο: <http://kallithea.hua.gr/epixeirein/hmerida6/Mari.pdf>
- Μελέτη του IOBE για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, 30.01.2014, Η Καθημερινή, Διαθέσιμο: <http://www.kathimerini.gr/751366/article/oikonomia/epixeirhseis/meleth-toy-iobe-gia-thn-epixeirhmatikothta-sthn-ellada>
- Μιχάλης Χρηστάκης, Πράσινη Επιχειρηματικότητα, Εκπαιδευτικό Υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης Διαθέσιμο: <http://kdvm.gr/Media/Default/Pdf%20enotites/1.7.pdf> σελ.:16
- Μο.Κ.Ε, ΤΕΙ Σερρών, Οδηγός ενός επιτυχημένου επιχειρηματία Διαθέσιμο: http://moke.teicm.gr/docs/odhgos_epix.pdf σελ.: 1-5
- Μορφές Επιχειρηματικότητας, Τίνα Ορφανίδου (2013), Σ.Ε.Σ.Μ.Α Διαθέσιμο: http://www.sesma.gr/fileadmin/docsnew/ORFANIDOU_5_10_2013.pdf
- Οδηγός Επιχειρηματικότητας σε θέματα Καινοτόμων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων, (Απρίλιος 2003) ΒΙC Ηπείρου, Κέντρο Επιχείρησης και Καινοτομίας Ηπείρου Διαθέσιμο: <http://www.serresbiz.com/312c/el/other/third/businessguide.pdf> σελ.:12
- Όλγα Ιακωβίδου Καθηγήτρια ΑΠΘ (2007), «Η Γυναικεία Επιχειρηματικότητα στην Ελληνική Ύπαιθρο: Θέση - Πολιτικές - Προοπτικές» 4.1Γυναίκες επιχειρηματίες στην ύπαιθρο Διαθέσιμο: <http://www.ead.gr/data/files/5abe8e9dd45fe25d/file.pdf>
- Παπακώστα Κ., 51η Διάσκεψη των Επιτροπών Ευρωπαϊκών Υποθέσεων των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης - 2η Συνάντηση του Φόρουμ Γυναικών της COSAC, Αθήνα, 17 Ιουνίου 2014, Διαθέσιμο: www.cosac.eu/51-greece-2014/plenary-meeting-of-the-li-cosac-15-17-june-2014/i1-9%20Speech%20by%20Ms%20Papacosta%20Women%27s%20Forum-EL.doc
- Πράσινη Βίβλος για την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη (2003) Διαθέσιμο: http://www.epiheirimatikotita.gr/nea/prasini_vivlos.pdf σελ.:3
- Πτυχιακή Εργασία των Αλεξανδροπούλου, Ντάλα, Τσιούτσιου με θέμα «Η γυναικεία επιχειρηματικότητα - οι επιχειρηματικές δυνατότητες στην κοινωνία της πληροφορίας» Διαθέσιμο: http://www.lib.teipat.gr/ptyxiakes/sdo/sdo_de/2006-2010/8905pe.pdf σελ.:24

- Τσαούση, Α. (2006), «Τα κοινωνικά προβλήματα των γυναικών στις ανεπτυγμένες χώρες», Πανεπιστήμιο Αθηνών/ Τμήμα Μ.Ι.Θ.Ε, Κοινωνιολογία των έμφυλων σχέσεων, Αθήνα <http://old.phs.uoa.gr/~ahatzis/SGH08.pdf> σελ. 33, 57-58, 59- 63, 78-79, 82-83, 99

- <http://gender-it.eu/?p=1514&lang=el>

- <http://www.efepae.gr/frontend/index.php>

- <http://www.espa.gr/el/Pages/NewsFS.aspx?item=519>

- http://www.espa.gr/Lists/Proclamations/Attachments/2329/epeaa_130118_Odigos_Gynaikeia.pdf

- <http://www.isotita.gr/index.php/info/c3/> ,
[http://www.isotita.gr/var/uploads/PRESS%20\(APO%20SEP%202010\)/2014/DT_20-01-2014_Psifiaki%20Summaxia%20gia%20Ti%20Gunaikeia%20Apasxolisi.pdf](http://www.isotita.gr/var/uploads/PRESS%20(APO%20SEP%202010)/2014/DT_20-01-2014_Psifiaki%20Summaxia%20gia%20Ti%20Gunaikeia%20Apasxolisi.pdf)

http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php?title=%CE%A6%CF%8D%CE%BB%CE%BF_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1

Ξενόγλωσσες Πηγές

- Analysis of the main needs and obstacles women face when starting a business venture in Greece, FEM.EN.S, October 2010 Διαθέσιμο: http://www.femens.gr/Portals/0/paradotea/Analysis%20of%20the%20main%20needs%20and%20obstacles_FEMENS.pdf

- <https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q=entrepreneur&submit.x=20&submit.y=27>

- <http://wise4women.eu/countries/greece>

-Stanford Encyclopedia of Philosophy, Διαθέσιμο: <http://plato.stanford.edu/entries/feminism-topics/> ,
<http://plato.stanford.edu/entries/mill/#StaWom>

Παράρτημα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Σημείωση: Απαντήστε στην κενή στήλη όχι στην στήλη Ποσοστό.

1. ΗΛΙΚΙΑ

		Ποσοστό
18-25		
26-35		
36-45		
46-55		
56+ ετών		

2. ΔΙΑΜΟΝΗ

.....

3. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

		Ποσοστό
Απολυτήριο Λυκείου		
ΙΕΚ/ Ιδιωτική Σχολή		
Πτυχίο ΑΕΙ / ΤΕΙ		
Μεταπτυχιακός / Διδακτορικός Τίτλος		

4. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

		Ποσοστό
Έγγαμη		
Άγαμη		
Διαζευγμένη / χήρα		

5. ΤΟΜΕΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

		Ποσοστό
Πρωτογενή		
Δευτερογενή		
Τριτογενή		

6. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΑΣ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ ΠΕΤΥΧΑΤΕ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΠΟΥ ΕΙΧΑΤΕ ΘΕΣΕΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΔΙΚΗ ΣΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ;

		Ποσοστό
Πολύ		
Αρκετά		
Ουδέτερα		
Καθόλου		

7. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΩΣ ΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΧΟΥΝ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΠΩΣ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ, ΠΡΑΤΤΟΥΝ, ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ;

		Ποσοστό
Ναι		
Όχι		
Δεν ξέρω / Δεν απαντώ		

8. ΑΝ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΩΣ ΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΕΠΙΛΕΞΤΕ ΕΝΑΝ Η΄ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ:

		Ποσοστό
Επιμονή και υπομονή		
Έλλειψη ενημέρωσης		
Συναίσθημα φόβου αποτυχίας		
Έλλειψη αυτοπεποίθησης		

Δημιουργία οικογένειας/Εμφυλες ανισότητες		
Μειωμένη εργασιακή εμπειρία		
Έλλειψη επιχειρηματικών προτύπων		
Σtereότυπα/Προκαταλήψεις		
Πολλαπλοί ρόλοι		
Ανεπαρκή υποστηρικτικά δίκτυα		
Δυσκολία χρηματοδότησης/κεφαλαίου		

9. ΠΟΙΟ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΩΣ ΗΤΑΝ ΤΟ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟ ΡΙΣΚΟ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΑΤΕ ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ;

.....
.....
.....

10. ΕΠΙΛΕΞΤΕ ΕΝΑΝ Η ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΛΟΓΟΥΣ, ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝ ΩΣΤΕ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΕΙΤΕ ΜΕ ΜΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ:

		Ποσοστό
Λόγοι βιοπορισμού		
Αυτονομία/Ανεξαρτησία/Εξωστρέφεια		
Προσωπική & κοινωνική αναγνώριση/καταξίωση		
Δημιουργία κάτι δικού τους		
Τόνωση οικογενειακού εισοδήματος		
Υπάρχουσα οικογενειακή επιχείρηση		
Απόλυση από την εργασία		
Επηρεασμός από τρίτους που έκαναν επιχειρήσεις		
Δυσαρέσκεια από δουλειά και ανάγκη απασχόλησης με δραστηριότητα που θα τους άρεσε, ευχαριστούσε, γέμιζε και ενέπνεε		
Έλλειψη ανταγωνισμού/Καινοτόμα ιδέα		

11. ΜΕ ΠΟΙΟ ΤΡΟΠΟ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΑΤΕ ΤΟ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΑΣ;

.....
.....

12. ΣΤΗΝ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΚΑΝΕ ΝΑ ΔΙΣΤΑΖΕΤΕ ΝΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΕΤΕ;

.....
.....
.....
.....

13. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΤΙΓΜΗ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΑΤΕ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΑΣ, ΠΟΙΑ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ Η ΚΥΡΙΟΤΕΡΗ ΔΥΣΚΟΛΙΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΕ;

.....
.....
.....
.....

14. ΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΕ ΟΤΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΕ/ΛΕΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ/ΓΙΝΕΙ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΗ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΑΣ;

.....
.....
.....
.....

15. ΥΠΗΡΞΑΝ/ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΤΟΜΑ ΣΤΟ ΣΤΕΝΟ ΣΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΟΥ ΣΑΣ ΑΠΕΤΡΕΨΑΝ/ΑΠΟΤΡΕΠΟΥΝ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ;

		Ποσοστό
Ναι		
Όχι		

16. ΑΝ ΝΑΙ ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΛΟΓΟ;

.....
.....
.....
.....
.....

**17. ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ ΟΤΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ Η΄
ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΔΕΚΤΙΚΗ ΣΤΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ
ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ;**

		Ποσοστό
Περισσότερο		
Το ίδιο		
Λιγότερο		

**18. ΜΕ ΤΗΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΙ ΘΑ
ΣΥΝΙΣΤΟΥΣΑΤΕ ΣΕ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ ΝΑ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΗΘΕΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ;**

		Ποσοστό
Να προχωρήσει αφού το εξετάσει με μεγάλη προσοχή		
Να προχωρήσει το συνιστώ ανεπιφύλακτα		
Να μην τολμήσει		